

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
SİYASAL KATILIMI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: KAHRAMANMARAŞ
SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ VE
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEKLERİ**

Münire Gökçe KALKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
AĞUSTOS - 2019**

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
SİYASAL KATILIMI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: KAHRAMANMARAŞ
SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ VE
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEKLERİ**

DANIŞMAN : Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK
JÜRİ : Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ
JÜRİ : Doç. Dr. Ferit Serkan Öngel

Münire Gökçe KALKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ
AĞUSTOS- 2019

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL
KATILIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM
ÜNİVERSİTESİ VE İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
ÖRNEKLERİ

Münire Gökçe KALKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No :

Bu Tez ....../....../.... Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK

Prof. Dr. İbrahim Ethem
TAŞ

Doç. Dr. Ferit Serkan Öngel

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Ahmet EYİCİL
Enstitü Müdürü

Not: Bu tez ve projede kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL KATILIMI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ
İMAM ÜNİVERSİTESİ VE İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
ÖRNEKLERİ**

Münire Gökçe KALKAN

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK

Yıl : 2019, Sayfa: 100+XI

**Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK (Başkan)
: Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ (Üye)
: Doç. Dr. Ferit Serkan Öngel (Üye)**

İnsan ilişkilerinin olduğu ve toplu halde yaşamının getirdiği gerekli düzenlemeyi yapan bir etkinlik olarak siyaset, hayatımızın her alanına hakim olmuş bir kavramdır. Birey yaşadığı toplumun eskiden beri gelen yerleşmiş siyasal kültürü ile yoğrulmakta ve siyasal toplumsallaşmayı gerçekleştirmektedir. Siyasal toplumsallaşma bireyin yaşadığı çevreden, insanlardan, olaylardan etkilenecek şekilde şekillendiği bir süreçtir. Bu süreçten geçen ve belli bir muhakeme yapabilecek yaşa gelmiş birey siyasal katılım gerçekleştirebilecek seviyeye gelmektedir. Birey ne kadar siyasal katılımında aktif şekilde eylemde bulunuyorsa o kadar siyasetle ilgili ve hakkını koruyabilme, kötüye giden şartları düzeltme imkanına sahiptir. Bu nedenle özellikle aktif nüfus olan ve geleceğin etkin yurttaşları olan gençlerin siyasetle ilgili doğru bilgi sahibi olması ve siyasete katılımları, ülkelerin gelecekleri açısından önemlidir.

Çalışma üniversiteli gençler arasında siyasal katılım biçimlerinden hangisinin öne çıktığı sorusuna cevap arayan bir alan araştırmasının bulgularına dayanmaktadır. Bu bağlamda Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi öğrencileri üzerinde “demokratik katılım ölçeği” uygulanarak, elli maddelik soru anketi toplam 591 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma verileri SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Analiz yapılırken sorular 12 faktör altında gruplandırılmıştır. ‘Siyasi tartışmalar’, ‘görsel ve yazılı basına görüş bildirme’, ‘gösteri ve yürüyüşler’, ‘seçim mitingleri’, ‘hizmet ve politika takibi’, ‘propaganda, boykot ve eylemler’, ‘toplumsal konularda görüş belirtme’, ‘STK’lara yardımda bulunma’, ‘toplumsal gündemi takip etme’, ‘toplumsal sorunların çözümü için girişim’, ‘STK’larda görev alma’ faktörlerinde katılım oranları düşük bulunurken, ‘seçime duyarlılık’ faktöründeki genel ve yerel

seçimlerde oy kullanma düzeyi yüksek bulunmuştur. Bu bulgular sonucunda, araştırmaya konu olan niversiteli gençlerin siyasi katılımlarının sadece oy verme düzeyinde kaldığı ve toplumsal hareketlerin konusu olan eylem içeren faaliyetlerden kaçındıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Kültür, Siyasi Katılım, Siyasi Toplumsallaşma, Siyasi Katılım Düzeyleri

**DEPARTMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SUTÇU İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**A STUDY ON THE POLITICAL PARTICIPATION OF
UNIVERSITY STUDENTS OF EXAMPLES:
KAHRAMANMARAŞ SUTÇU İMAM UNIVERSITY
AND İNÖNÜ UNIVERSITY**

Münire Gökçe KALKAN

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Selcen KÖK

Year : 2019, Pages: 100+XI

**Jury : Assist. Prof. Dr. Selcen KÖK (Chairperson)
: Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ (Member)
: Doç. Dr. Ferit Serkan Öngel (Member)**

Politics, as an activity that makes the necessary arrangements brought about by human relations and living in a collective way, is a concept that has dominated every area of our lives. The individual is kneaded by the settled political culture of the society in which he lived and political socialization is realized. Political socialization is a process in which an individual is influenced by the environment, people and events. The individual who has gone through this process and has reached a certain level of reasoning is able to achieve political participation. The more active an individual participates in political participation, the more political he has the ability to protect his rights and correct the deteriorating conditions. For this reason, it is important for young people who are active citizens and active citizens of the future to have accurate information about politics and their participation in politics.

The study is based on the findings of a field study seeking answers to the question of which forms of political participation among university youth. In this context, 'democratic participation scale' was applied to the students of Kahramanmaraş Sütçü İmam University and İnönü University. The research data were evaluated with SPSS program. Questions were grouped under 12 factors. 'Political debates', 'irrepressible expressing opinions to the visual and written press', 'demonstrations and marches', 'election rallies', 'service and policy monitoring', 'propaganda, boycotts and actions', 'expressing opinions on social issues', 'helping NGOs', 'following the social agenda', 'attempting to solve social problems', 'duties in NGOs participation rates were found to be low in the 'receiving' factors, while the level of voting was high in the general and local elections under the 'sensitivity to election' factor. As a result of these findings, the political participation of

university students in the study was and avoiding activities involving actions that are the subject of social movements.

Key Words: Political Culture, Political Participation, Political Socialization, Political Participation Levels

ÖN SÖZ

Bu çalışma hayatımızın ve ilişkilerimizin her alanında yer alan siyasetin Türkiye'deki gençler üzerindeki etkisi merak edilerek, geleceğin mimarı olan gençlerin siyasetle ne kadar ilgili oldukları ve siyasete ne derece katılım gösterdikleri merak edilerek ölçülmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında en büyük payı olan, çalışmanın en iyi şekilde oluşmasını sağlayan, yüksek lisans öğrenimim boyunca tutumu ve duruşuyla örnek aldığım sayın danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK'e teşekkürleri bir borç bilirim.

Ayrıca tüm yaşantım boyunca benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, bu günlere gelmemde büyük emeği geçen canım annem Saadet KALKAN'a ve canım babam Doğan KALKAN'a sonsuz teşekkürler.

Münire Gökçe KALKAN
Kahramanmaraş-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	III
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
GRAFİKLER LİSTESİ	XI
1. GİRİŞ	1
2. KONUS İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	3
3. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	4
3.1. Siyaset	4
3.2. Siyasetin Kavramsallaştırılması: Siyasete Farklı Yaklaşımlar	5
3.3. Siyaset-Eylem İlişkisi	7
3.4. İnsanın Siyasal Var Olma Süreci Olarak Siyasallaşma	9
3.4.1. Siyasal Katılım	9
3.4.2. Siyasal Kültür	12
3.4.3. Siyasal Davranış	13
3.4.4. Siyasal Toplumsallaşma	14
3.5. Demokrasi	18
3.5.1. Temsili Liberal Demokrasi	18
3.5.2. Katılımcı Demokrasi	21
3.6. Demokrasinin Derinleştirilmesi Olarak Toplumsal Hareketler	23
3.7. İletişim Çağında Yeni Eylem Biçimleri: Dijital Ortamda Aktivizm	25
4. ALAN ARAŞTIRMASI: KSÜ VE İÜ ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL KATILIM DÜZEYLERİ	31
4.1. Araştırmanın Yöntemi	31
4.1.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	31
4.1.2. Araştırmada Kullanılan Teknikler	31
4.1.3. Verilerin Analizi	32
4.2. Araştırmanın Verilerinin Çözümü ve Bulgular	33
4.2.1. Araştırmanın Verilerinin Çözümü	33
4.2.2. Araştırma Bulguları	45
4.2.3. Araştırma Sonuçları ve Tartışma	87
5. SONUÇ	94
KAYNAKLAR	96
ÖZ GEÇMİŞ	
EKLER	

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	33
Tablo 4.2. Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutu Madde-Toplam Puan Korelasyonları.....	34
Tablo 4.3. Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenilirlik Sonuçları.....	35
Tablo 4.4. Modifikasyon Öncesi ve Modifikasyon Sonrası Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutuna İlişkin Çok Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Uyum İndeksleri Sonuçları.....	37
Tablo 4.5. Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutuna İlişkin DFA Faktör Yükü Sonuçları.....	39
Tablo 4.6. Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutu Madde-Toplam Puan Korelasyonları.....	40
Tablo 4.7. Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenilirlik Sonuçları.....	41
Tablo 4.8. Modifikasyon Öncesi ve Modifikasyon Sonrası Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutuna İlişkin Çok Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Uyum İndeksleri Sonuçları.....	42
Tablo 4.9. Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutuna İlişkin DFA Faktör Yükü Sonuçları.....	44
Tablo 4.10. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okullara Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	45
Tablo 4.11. Üniversiteye Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	46
Tablo 4.12. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	46
Tablo 4.13. Cinsiyete Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	47
Tablo 4.14. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Yaşa Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	47
Tablo 4.15. Yaşa Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	48
Tablo 4.16. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okudukları Bölüme Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	49
Tablo 4.17. Bölüme Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	50
Tablo 4.18. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okudukları Bölümdeki Yılına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	52
Tablo 4.19. Öğrencinin Okuduğu Yıla Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	53

Tablo 4.20. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının İşte Çalışma Durumuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	53
Tablo 4.21. Öğrencinin Çalışma Durumuna Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	54
Tablo 4.22. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Ailelerinin Ortalama Gelirine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	55
Tablo 4.23. Öğrencinin Gelirine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	57
Tablo 4.24. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Yerleşim Yerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	58
Tablo 4.25. Öğrencinin Yerleşim Yerine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	59
Tablo 4.26. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Etnik Kökenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	59
Tablo 4.27. Öğrencinin Etnik Kökenine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	60
Tablo 4.28. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Dinine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları	60
Tablo 4.29. Öğrencinin Dinine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	61
Tablo 4.30. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Öğrencinin Mezhebine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları	62
Tablo 4.31. Öğrencinin Mezhebine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	62
Tablo 4.32. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okullara Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları	63
Tablo 4.33. Öğrencinin Üniversitesine Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	64
Tablo 4.34. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	64
Tablo 4.35. Öğrencinin Cinsiyetine Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	65
Tablo 4.36. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Yaşa Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	65
Tablo 4.37. Öğrencinin Yaşa Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	66
Tablo 4.38. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okudukları Bölüme Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	67

Tablo 4.39. Öğrencinin Okuduğu Bölüme Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	69
Tablo 4.40. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okudukları Bölümdeki Yılına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	70
Tablo 4.41. Öğrencinin Kaçınıcı Yılı Olduğuna Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	72
Tablo 4.42. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının İşte Çalışma Durumuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları	73
Tablo 4.43. Öğrencinin Çalışma Durumuna Olduğuna Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	74
Tablo 4.44. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Ailelerinin Ortalama Gelirine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	75
Grafik: 4.5. Öğrencinin Ailelerinin Gelirine Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri	76
Tablo 4.45. Öğrencinin Çalışma Durumuna Olduğuna Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	77
Tablo 4.46. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Yerleşim Yeri Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	78
Tablo 4.47. Öğrencinin Yerleşim Yeri Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	79
Tablo 4.48. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Etnik Kökenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	80
Tablo 4.49. Etnik Kökenine Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	81
Tablo 4.50. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Dinine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları	82
Tablo 4.51. Dine Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	83
Tablo 4.52. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Öğrencinin Mezhebine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları	83
Tablo 4.53. Mezhebe Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	84
Tablo 4.54. İnönü Üniversitesi Öğrencilerinin Verdiği Cevaplar	85
Tablo 4.55. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Öğrencilerinin Verdiği Cevaplar	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutuna İlişkin Birinci Düzy Çok Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analiz Modeli	38
Şekil 4.2. Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutuna İlişkin Birinci Düzy Çok Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analiz Modeli	43

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafikler	Sayfa No
Grafik 4.1. Öğrencinin Okuduğu Bölümlere Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri	51
Grafik 4.2. Öğrencinin Ailelerinin Gelirine Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri	56
Grafik 4.3. Öğrencinin Okuduğu Bölümlere Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri	68
Grafik 4.4. Öğrencinin Okuduğu Üniversitede Kaçınıcı Yılı Olduğuna Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri	71
Grafik 4.6. Öğrencinin Ailelerinin Etnik Kökenine Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri	81

1.GİRİŞ

Siyaset güç ilişkileri anlamıyla insan hayatında her daim var olan bir kavramdır. Bu anlamıyla devletin oluşumundan bile daha eski bir tarihe dayanmaktadır. Eskiden insan ilişkisinin olduğu her alanda görülürken toplumların devleti oluşturması ile siyaset artık birey ve devlet arasındaki ilişkileri kapsayan ve bu ilişkileri düzenleyen bir etkinlik olarak görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda siyaset birçok farklı biçimde kavranmıştır. Siyaseti hükümet etme sanatı ve iktidar elde etme sanatı olarak görenler, güvenlik ihtiyacından doğduğunu düşünenler olduğu gibi, bazıları da iyiye, erdemli olmaya ulaşmayı amaçlayan bir süreç olarak kavranmıştır. Genel olarak bakıldığında, siyasetin bütün bu düşüncelerin toplamından oluştuğunu görürüz. Peki siyaset bir toplumda nasıl oluşur, neye göre şekillenir? Bu soruların cevabını siyasal kültür ve siyasal toplumsallaşma süreçlerine bakarak anlamak mümkündür. Siyasal kültür toplumdaki bireylerin ilişkilerinden, yaşayış şekillerinden, gelenek ve göreneklerin ve daha birçok durumundan etkilenerek şekil alan bir olgudur. Bu kültür de siyasal toplumsallaşmaya yön vermektedir. Yani toplum yaşadığı, kendine göre oluşturduğu kültüre göre siyasal bir yol izlemektedir. Siyasal toplumsallaşmada birey aileden, çevreden, okuldan, arkadaş grubundan etkilenmekte, etkilendiği çevreden siyasal kültürü alıp özümsemekte ve bu doğrultuda siyasete ne derecede ve ne şekilde katılım göstereceği belirlenmiş olmaktadır.

Toplumlardaki siyasal kültür ve siyasal toplumsallaşma o toplumda yaşayan bireyin siyasete katılım düzeyini belirlemektedir. Etkilenme derecelerine ve aldıkları kültüre göre her bireyin siyasal katılımı farklı düzeylerde gerçekleşmektedir. Siyasal katılım bu nedenle düzeylere ayrılmıştır. Kimi birey siyasete sadece ilgi duyma düzeyinde kalırken kimi birey de aktif şekilde katılımlar gerçekleştirmektedir. Bu iki uç nokta arasında da birçok düzey mevcuttur. Sadece siyasetle ilgili bilgi toplayıp fakat hiçbir eylem gerçekleştirmeyenler, sadece oy verenler, sadece siyasal parti üzerinden katılım gösterenler ya da siyaseti doğrudan görev olarak yapıp siyasetin tam ortasında yer alanların oluşturduğu farklı katılım düzeyleri mevcuttur.

Siyasetle birlikte hayatımıza giren demokrasi kavramı birçok süreçlerden geçmiştir. İlk zamanlar yurttaş sayısı az Antik Yunan ve sonrasındaki Batı toplumlarında uygulanan doğrudan demokrasi modeli, siyasal hakların tabana yayılması ile birlikte uygulanamaz olmuştur. Zamanla başka demokrasi modeli arayışları içine girilerek, temsili liberal demokrasi modeline geçilmiştir. Bu model de zamanla toplumun ihtiyaçlarına ve isteklerine cevap veremeyen bir demokrasi modeli olarak eleştirilmiş, katılımcı demokrasi modelinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Temsili liberal demokrasi bireyi sadece oy kullanarak temsil boyutunda bırakan, pasif, haklarını arayamayan, devletin buyruğunda yaşamaya zorlayan bir model olmasıyla eleştirilmiştir. Katılımcı demokrasi modeli ile bireyin temsilde kalmayıp daha katılımcı olması amaçlanmıştır. Bu modelle, bireylerin istek ve arzularını gerçekleştirebilmeleri, eyleme geçmeleri, seslerini gereken mecralara duyurmaları ve büyük yankılar oluşturarak siyasal taleplerini gerçekleştirmeleri amaçlanmaktadır.

Bireylerin siyasal eylemde bulunmasının en basit ve en risksiz hali seçimlerde oy kullanmak iken, siyasal eylemin ve demokratik katılımın en derin hali toplumsal hareketler olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal hareketler, rahatsız oldukları konuları otoritelere duyurmak ve değişim yaratmak için aynı düşüncedeki ve amaçtaki bireylerin bir araya gelip kolektif bir gövde oluşturarak yürüyüşler, protestolar düzenlemeleri ile gerçekleşmektedir. Teknolojinin gelişmesi ile sokaklarda yapılan bu

eylemler artık internet üzerinden sosyal medya dediğimiz kitle iletişim araçları ile de gerçekleşmektedir. Bu gelişme aslında bireyin artık siyasal bir eyleme rahatlıkla katılmasını ve söz sahibi olmasını ve en önemlisi de değişimi gerçekleştirmede pay sahibi olmasını sağlamaktadır. Sosyal medya aracılığıyla başarıya ulaşmış birçok hareket söz konusudur. Örneğin Wall Street’i İşgal Et, Gezi Parkı Olayları, Arap Baharı gibi değişik ülkelerde gerçekleşen bu hareketler, sosyal medya aracılığıyla örgütlenmiş ve mobilize olmuşlardır. Günümüzde gelişmiş bu teknoloji, sadece bilgisayar veya telefon başında, doğrudan eyleme katılmadan modern kitle iletişim araçları üzerinden katılım gösteren bir eylem şeklini de beraberinde getirmiştir.

Ülkenin geleceği için önemli olan gençliğin ve özellikle üniversite dönemine gelmiş, artık farkındalık yaşının önemli bir döneminde olan gençlerin siyasete ilgileri ve katılım düzeyleri önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmamda gençlerin siyasal katılım düzeylerini, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri örnekleri üzerinden belirlemeye çalıştım. Elli maddelik soru içeren anket formu, toplam 591 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Anket soruları Murat Keçe ve Erkan Dinç’in (2015) geliştirdikleri “Demokratik Katılım Ölçeği”ne dayanarak hazırlanmıştır. Ölçek, Keçe ile görüşülerek ve kullanma izni alınarak uygulanmıştır. “Siyasal katılım” ve “toplumsal katılım” olarak iki boyuta sahip olan bu ölçek, 12 faktör altında gruplandırılarak SPSS Windows 25.0 ve AMOS 21 programlarıyla analiz edilmiştir. Siyasal katılım ölçeği, ‘siyasi tartışmalar’, ‘seçimlere duyarlılık’, ‘düşünce ve öneri paylaşma’, ‘gösteri ve yürüyüşler’, ‘seçim mitingleri’, ‘hizmet ve politika takibi’, ‘propaganda, boykot ve eylemler’ faktörlerini içermektedir. Toplumsal katılım ölçeği de ‘toplumsal konularda görüş belirtme’, ‘STK’lara yardımda bulunma’, ‘toplumsal gündemi takip etme’, ‘toplumsal sorunların çözümü için girişim’, ‘STK’larda görev alma’ faktörlerini içerecek şekilde gruplandırılmıştır. Bu gruplandırma ile siyasal katılımın ilgi düzeyinden başlayıp hangi boyutlara kadar gittiği gözlemlenmeye çalışılmıştır. Bu gözlemin yanında siyasal katılım, anketin uygulandığı katılımcıların yaş, cinsiyet, yaşadığı şehir, gelir düzeyi, çalışma durumu gibi kategoriler göz önünde bulundurularak analiz edilmiştir.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Emre Erdoğan'ın (2003) 'Türk Gençliği ve Siyasal Katılım: 1999-2003' adlı çalışmasında Türk gençliğinin 1999 ve 2003 yılları arasında siyasal katılımlarının nasıl bir seyir izlediği gözlemlenmeye çalışılmıştır. Bütün siyasal katılım türlerinde, özellikle de oy verme, bireysel ya da sosyal amaçlarla dilekçe verme eylemlerinde kayda değer bir azalma görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu azalmaya karşın siyasal katılıma ilişkin eylemler arasındaki sıralama değişmemiş, oy verme en yaygın siyasal katılım biçimi olmaya devam etmiştir. Bu durumun tek istisnası istatistiksel olarak anlamsız bir yükselme gösteren internet üzerinden protesto eylemlerine katılımın değişen sırasıdır. Çalışmada, oy kullanmanın gençler arasında yaygın ve yüksek bir düzeyde olduğu, fakat teknolojinin gelişmesi ile internet üzerinden yapılan eylemlerde az da olsa artışın yaşanmaya başlaması ile siyasal katılımın şeklinin değiştiği sonucuna varılmıştır.

Rabia Bahar Üste'nin (2007) 'Siyaset Bilimi ve Üniversite Gençliği' adlı çalışmasında anket verilerine bakıldığında siyaset bilimi için önemli olan kavramların yeterince bilinmediği görülmektedir. Öğrencilerin yaklaşık olarak %93'ü siyaset kelimesini bildiklerini söylemelerine rağmen, siyasal katılım, referandum, plebisit, seçim, kamuoyu, siyasal parti, hükümet, demokrasi ve meşruluk konularının tam anlamıyla ne olduğunu bilme oranları düşük çıkmıştır. Siyaseti kelime olarak duyduklarını ve bu kelimeyi sık olarak kullanmalarına karşın içeriğini ve anlamını bilmedikleri ortaya konmuştur. Çıkan başka bir sonuç ise, öğrencilerin %72'si siyaset ile ilgilendiklerini söylemelerine karşın, %57'si siyasal partiler hakkında bilgilerinin olmadığını, %40'ı kurulan hükümetleri takip etmediklerini, %26'si seçim sistemleri hakkında bilgileri olmadığını, %23'ü Türkiye'de uygulanan seçim sistemi ile ilgili bilgilerinin eksik olduğunu söylemektedirler. Aslında ankete katılan öğrenciler, ülkenin yönetim yapısını tanımak ve anlamak istemektedir. Sorulan sorularda kararsızım şikkının işaretlenmediği ve %98'inin yönetim yapısının bilinmesi gerektiğine inandıklarını söyledikleri sonucunun ortaya konması ile aslında gençlerin siyasetin gerekli olduğuna ve bu konuda bilgilenmeyi istediklerine fakat bu konuda gereken önemin verilmemesi ile siyasetten geri durdukları görülmektedir.

Yavuz Bayram'ın (2017) 'Gençlerin Siyaset Gündemi Konularına Yaklaşımı ve Medya Kullanım Alışkanlıklarının Belirlenmesi: 15 Temmuz Darbe Girişimi Örnek Olayı' adlı çalışmasında katılımcıların siyasal gündem konularını en çok yeni medya araçları ve sosyal medyadan takip ettikleri ortaya çıkmıştır. Fakat bu durum gençler üzerinde siyasal tutumlarının oluşmasına veya değişmesine neden olan bir durum değildir. Katılımcıların bir siyasal tutum geliştirmesinde en çok etkili olan faktörün ne olduğu sorusuna verdikleri cevaplara göre internete dayalı enformasyon kaynaklarının alt sıralarda yer aldığı gözlemlenmiştir. Gençlerin siyasal gündem konularını takip etmek için internet ve sosyal medyayı yüksek oranda kullanmasına rağmen siyasal tutum geliştirmeye gelince daha geleneksel enformasyon kaynaklarını yani arkadaş, aile grupları, sivil toplum örgütleri vb. kaynaklardan etkilendikleri görülmüştür. Bu durumun ortaya çıkması sosyal medya veya web tabanlı haber ortamlarında bilginin değişken olmasının yanında, yalan, yanlış veya yanıltıcı bilginin denetlenememesinin ve böyle bir ortamda güvenilirliğin olmamasından kaynaklanmaktadır.

3. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Siyasetin hayatımızın her alanında olması onu önemli kılan bir kavram haline gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle de ilk olarak siyasetin ne anlama geldiği ve bu konu üzerinde farklı düşünceler göz önüne alınarak siyaseti eylem bazında gören düşünürlerin görüşlerinden ve insanın siyasal varlık haline geldiği süreçlerden bahsetmemiz gerekmektedir. Bunların yanında siyasetin eylem durumundan uzaklaşmış halinin yani temsili liberal demokrasinin yarattığı sorulardan ve bu sorunların çözümü için sunulan katılımcı demokrasi modelinin üzerinde durulması gerekmektedir. Katılımcı demokrasi modelindeki hedefe ulaşmaya çalışırken toplumsal hareketlerin katkısına ve ilerleyen teknolojik durumların bu hareketlerdeki yarattığı farklılaşma olan internet üzerinden yapılan dijital aktivizme ve dijital aktivizmle başarıya ulaşmış birçok hareket örneği verilerek konunun önemi ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

3.1. Siyaset

Kavramlar doğdukları coğrafyanın kültürünü yansıtır. Bu kabul siyaset ve eş anlamlısı olan politika kavramları için de geçerlidir. Arapça kökenli bir kavram olarak siyaset yönetmek anlamına gelmektedir. Pek çok yazar siyaseti etimolojik olarak 'seyislik' ile ilişkilendirmektedir (Kapani, 2003; Türköne, 2003; Çetin, 2012). Bu ilişki bizim söz konusu coğrafyanın siyasete bakışı üzerine, siyasal kültürü hakkında bazı çıkarımlar yapmamıza imkan vermektedir. Doğu toplumlarının siyaset etme biçimi yani yönetim anlayışı ve yönetme etkinliği, bir seyisin atı idare etme ve onun ötesinde onu zapt etme, ehlileştirme ve terbiye etme süreçlerindeki gibi düşünülebilir. Benzer bir akıl, politika kavramı için de yürütülebilir. Politika etimolojik olarak Antik Yunan'ın "polis" kelimesinden türetilmiştir. Arapça eş anlamlısından farklı olarak politika polisteki işler güçler demektir (Ağaoğulları, 2015: 21-22). Bu kavram da eş anlamlısı gibi doğduğu coğrafyanın ürünüdür ve o kültürü yansıtmaktadır. Antik Yunan polislerinde polis yetkin olanı temsil etmekte, yurttaş da bu yetkinliğin bir parçası olmaklığıyla ve ona katılabilmesi ile insani var oluşun en üstünde yer almaktadır. Dolayısıyla burada siyasal etkinlik, insanı nihai amacına taşıyan, onu yetkinleştiren bir süreç olarak kabul edilmektedir (Ağaoğulları, 2015: 23-53). Siyaset ve politika¹ kavramlarının ortak noktası ise topluluğun bir arada yaşamasını mümkün kılan, onu bir arada tutan süreçlere işaret etmeleridir. Siyasetin klasik ve modern dönemlerde yüklenmiş anlamlarına bakacak olursak, farklı biçimlerde kavrandığına ve farklı teorik yaklaşımları ortaya çıkardığını görürüz.

---

¹ Siyaset İngilizcede 'politics' kelimesinden gelmektedir. İngilizce'de siyasetin üç farklı kavranışı siyasetin üç farklı etkinlik düzeyine denk gelmekte ve her bir düzey farklı bir kavramla karşılanmaktadır. Bu kavramlardan 'politics' iktidar ilişkilerine işaret etmektedir. 'Polity', hükümet etme etkinliğini ve 'policy' kavramı da siyasal uygulamaları, siyasal araçları anlatmaktadır (HEYWOOD, 2012). Türkçe'de 'siyaset' İngilizce'deki 'politics' ve 'polity'ye karşılık gelirken, 'politika' İngilizce'deki 'policy' karşılığı kullanılmaktadır. Policy karşılığı olarak dilimizde Arapça kökenli 'siyasa' olmasına karşın pek kullanılmamakta, onun yerine politika yaygın olarak kullanılmaktadır.

3.2. Siyasetin Kavramsallaştırılması: Siyasete Farklı Yaklaşımlar

Heywood'un (2012) tanımına baktığımızda siyaset, genel olarak insanların hayatlarını düzenleyen faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Kışlalı'ya (1992) göre siyaset 'ülke, devlet, insan yönetimi' dir. Max Weber'e (1996) göre siyaset, bir kişinin diğer kişiler üzerinde egemenlik kurması iken, David Easton' a (1967) göre, maddi ve manevi değerlerin otoriteye dayalı olarak dağıtılması sürecidir. Van Dyke'e (1960) göre de siyaset, kamuyu ilgilendiren sorunlarda kendi tercihlerini kabul ettirmek, bu tercihleri uygulamak, başkalarının tercihlerinin gerçekleşmesini engellemek üzere çeşitli aktörlerin yürüttükleri bir mücadeledir.

Siyasetin doğasına bakıldığında ilişkisel bir durumun ortada olduğunu görürüz. Ne şekilde tanımlı yapılırsa yapılsın siyasetin, özünde tanımlı yapılan durumla bir ilişkisel bağı vardır (Küçükalp, 2016: 7). Bu ilişkisel bağ da insanların bir arada topluca yaşama durumundan ortaya çıkmıştır. Siyasetin ortaya çıkışının en büyük sebebi toplu halde yaşamın getirdiği sorumluluktur. Toplu halde yaşamın getirdiği durumlar çatışma, farklılaşma ve bir tercihte bulunma zorunluluğudur. Toplulukta farklılaşma sonucu ortaya çıkan çatışma durumunu uzlaşma yolu ile çözmek amacıyla siyaset olgusu ortaya çıkmıştır (Turan, 1986: 12).

Siyasetin ilişkisel durumuna kanıt olarak yöneten ve yönetilen ilişkisini içermesini gösterebiliriz. Bu noktada iktidar ve yönetim kavramları ortaya çıkmaktadır. Bu iki kavram arasındaki ilişki büyüktür. Siyaset denilince akla doğrudan iktidar ve yönetim kavramı gelmektedir. Eskiden beri gelen bu durum siyaset ile iktidarı birbiriyle özdeşleştirmiş durumdadır. Siyaset denilince akla hem yönetim hem de iktidar gelmesinin nedeni, siyasetin siyasal kontrol sağlamak ve de bu kontrolü yönetebilecek bir yönetim düzeni olarak görülmesindedir (Küçükalp, 2016: 7-10).

İktidar ilişkisi her ne kadar makro bir kavramsa da Foucault bu kavramı mikro alana indirmiştir. Bu mikro alanda da toplumda bulunan dernekler, kuruluşlar, aile, okul gibi ortamların hepsinin içindeki ilişkilerin bir iktidar ortamı barındırdığını söyler (Foucault, 2000). Foucault (2000) iktidarı bir yasaklandırma, sınırlandırma ve engelleme olarak görmemektedir. Ona göre iktidar bireylerin hareket ve davranışlarını düzenleyen yön veren ve sürekliliği sağlayan bir yapılanmadır. Foucault'nun biyoiktidar dediği bu iktidar biçimi, insanın biyolojik varlığı yani bedeni üzerinde işleyen iktidar biçimidir. Buna göre iktidar, bedenleri uysallaştırarak özneleştirir, boyun eğdirir. Siyaset bu bağlamda iktidar ilişkileri olarak karşımıza çıkmaktadır

Siyaset ve iktidar ilişkisinde bu iki kavramın bağdaştırılması kargaşa, şiddet, aldatma, yalan gibi imgeleri çağrıştırdığından dolayı siyaset modern zamanlarda sadece çıkarlara hizmet eden bir olgu olarak algılanmıştır (Heywood, 2012: 22). Ahlaki değerlerden uzak, sadece çıkar odaklı bir etkinlik olarak görülen siyaset insanları siyasetten uzaklaştırmış ve her zaman tehlikeli bir etkinlik olarak görülmüştür. Çok eski zamanlardan beri gelen bu eğilim gücünü artırarak devam etmiştir (Taşkın, 2014: 22).

Siyaset konusunda bir diğer algı da siyasetin sadece seçilmiş siyasetçilerin yapacağı bir iş olarak görülmesidir. Bu anlayışa göre siyaset öyle herkesin yapabileceği, başarabileceği bir şey değildir. Sadece belli kişilere veya sınıfa aittir. Herkes siyaset yapabilecek bilgiye ve tecrübeye sahip değildir. Bu düşüncenin en büyük nedeni geçmişte siyasetin sadece belli bir zümrenin elinde olmasıdır. Bu yaklaşım siyaseti bir hükümet eme sanatı olarak görmektedir. Hükümet etme sanatında ideal siyasetçinin 'onurlu, bilgili ve eğitilmiş soylular'dan (Taşkın, 2014: 24) oluşması gerektiği vurgulanır. Bu özellikler dışında kalan kişilerin cahil ve ahlaksız oldukları, yönetim için gerekli bilgi ve yetenekten yoksun, dolayısıyla yönetim için yetersiz oldukları kabul

edilir. Çünkü bu yaklaşımda siyaset sanat olarak görüldüğü için yetenek ön plandadır ve yeteneğe göre yönetici olup olamamasına karar verilmektedir. Buna göre kişide liderlik, otorite, karizma, bilgi ve yetenek var ise toplumu yönetmede söz sahibi olma, rakipleriyle barışçıl şekilde rekabet etme gibi özellikleri de bünyesinde topladığı, dolayısıyla siyaseti tam olarak bir sanata dönüştürdüğü düşünülmektedir (Çetin, 2012: 9).

Platon da ‘‘Devlet’’ adlı kitabında yönetimin sanat olduğundan bahseder ve yetenekli, bilgili kişilerin yönetimde olması gerektiğini savunurken, bu kişilerin filozof olması gerektiğinin üstünde durur. Platon’un yanında Konfüçyüs, Çiçero, Alexander Hamilton gibi düşünürler de aynı görüştedir. Bu düşünüş, siyaseti dar kalıplara sokarak, belli bir kesime ait kılmaktadır (Taşkın, 2014: 26-28).

Siyaseti iktidar elde etme olarak gören yaklaşım siyasette güç kazanma, o gücü koruma ve o güç için her türlü mücadelede bulunma faaliyeti olarak düşünülmektedir. Machiavelli’nin teorize ettiği bu yaklaşıma göre ne kadar güçlü olursan ayakta ve iktidarda kalırsın; fakat zayıf olursan her türlü ezilmeye ve yok olmaya mahkumsundur. Bu durum aynen vahşi ormandaki yaşam mücadelesi veren hayvanlar arasındaki güç ilişkisine benzemektedir. Doğal yaşamda güçlü aslan zayıf ceylanı avlayarak yaşamına son vermekte ve karnını doyurarak kendi yaşamını devam ettirmektedir. Buna göre insan veya hayvan ne kadar güçlü olursa o kadar ayakta kalabilir. Fakat zayıflar yani zayıf insanlar, zayıf devletler, zayıf sınıflar, zayıf kültürler vb. zayıf durumda olan her şey kaybetmeye ve zamanla yok olmaya mahkumdur (Taşkın, 2014: 30). İktidar mücadelesi olarak görülen siyasi faaliyetler devletin çıkarları etrafında dönmektedir. Devletin çıkarları etrafında alınmış kararların herkes tarafından kabul görmesi mümkün değildir. Zaten toplum farklılıklardan oluşmuştur. Bu farklılıklar sonucunda bireyler arasında iktidar ilişkileri ortaya çıkmış ve bir güç elde etme yarışı doğmuştur. Böylesi bir güç mücadelesi, siyasetin bir iktidar elde etme yarışı olarak görülmesine neden olmuştur (Dursun, 2008: 32-33).

Siyasetin bu anlamlarından bağımsız, siyaseti sadece kamusal alanla sınırlandırmayıp sosyal ve özel alanı da içerecek şekilde genişleten bir anlayış da mevcuttur. Feminist ve marksist yaklaşımlar bu anlayışın temsilcileridir. Feminist yaklaşım siyaseti güç ilişkileri olarak kavrayarak, güç ilişkilerinin olduğu her alanı siyasetin konusu olarak görmektedir. Bu bağlamda feministler özel olanla siyasal olanın aynı olduğunu iddia ederek geleneksel siyaset alanındaki erkek egemenliğini yıkmak istemişlerdir. Özel-kamusal ayrımını yıkararak ev içinde, ailede ve kişisel hayatta da her şeyin siyasi olduğunu söylemişlerdir. Marksistler ise siyasal iktidarın güçlü bir sınıfın güçsüz sınıfı sömürmesinden başka bir şey olmadığını söyleyerek yine siyaseti güç ilişkileri olarak anlamışlardır (Heywood, 2012: 30-31).

Bir başka anlayış, siyaseti güvenlik ihtiyacı olarak kavramaktadır. Bu anlayışa göre siyaset devlet olarak kavranmakta ve zorunlu bir etkinlik olarak kabul edilmektedir. Ancak güvenlik ihtiyacına bağlı olarak, gerekliliği bir zorunluluktur. Yoksa aslında devlet gönüllü olarak istenen bir şey değildir. Çünkü bu anlayışa göre devletin güçlenmesi bireylerin aleyhine olacaktır, özgürlükleri ve maddi kazançları tehlikeye düşecektir. Bu anlayışta kısacası devlet zorunlu fakat bir yandan da tehlikeli bir oluşumdur (Taşkın, 2014: 31).

Siyasetin güvenlik ihtiyacından doğan görüşün önemli savunucuları Thomas Hobbes ve John Locke’tır. Hobbes’a göre bireylerin sonsuz güç ve mülk edinme hırsının yarattığı güvenlik sorununu çözmek için bireylerin egemenliklerini mutlak bir egemene yani krala bırakmaları gerekmektedir (Hobbes, 2016). Locke ise doğuştan sahip olduğumuz ve kimsenin asla elimizden alamayacağı özgürlük ve mülkiyet

hakkına sahip olduğumuzu ve bu hakları elimizden alıp, engel olmayacak bir devletin varlığını tasvir eder. Devlete sadece koruma görevi vererek ‘gece bekçisi’ olarak adlandırır. Siyaset evet olmalı fakat insanın mutluluğuna engel olacak bir yapı da olmamalıdır. Devlet her alanı yönetmemeli, en az yöneten hükümet olarak sınırlı bir alanı yönetmelidir (Locke, 2002).

Siyaseti sadece devlet katında, kamusal alanda yapılan etkinlikler olarak kavrayan bu anlayışların aksine, siyaseti insanı iyi, erdemli, yetkin bir varlık olma noktasına taşıyan ahlaki bir etkinlik olarak düşünen bir anlayış vardır ki; bu bakış modern öncesi dönemlere hakim olmuştur ve günümüz siyasetinin eleştirel biçimde gözden geçirilmesine ışık tutmaktadır. Antik Yunan’ın büyük düşünürü Aristoteles’e ait bu düşünceye göre siyaset en üstün etkinliktir. Çünkü insan etik ve siyasal bir varlık olarak öteki canlılardan ayrılır. Düşünme ve karar verme yetileri sayesinde insan iyi olanı seçebilir ki; yaşamının amacına yani insan olma yetkinliğine ulaşmaya bu seçimiyle yaklaşabilir. Ancak Aristoteles’e göre seçmek yeterli değildir. İyi olanı seçmeli ve iyi olan için eylem içinde olmalıdır. Eylem için ise insan diğer insanlarla bir arada olmaya yani polis içinde yaşamaya mecburdur. Bu bağlamda insanın yaşamının amacına ulaşması ancak etik ve siyasal bir varlık haline gelmesi ile mümkündür (Aristoteles, 1983; Aristoteles, 2014). Bu bağlamda Aristoteles etiki siyasete bağlamakta, bu bağı da eylem aracılığıyla kurmaktadır.

3.3. Siyaset-Eylem İlişkisi

Aristoteles nesnelere dünyasını hiyerarşik bir düzleme yerleştirir. Buna göre yeryüzündeki varlıkları cansız ve canlı varlıklar olarak ikiye ayırır. Cansız varlıklar hiyerarşik olarak canlı varlıkların altında yer almaktadır. Canlı varlıklar ise hiyerarşik olarak aşağıdan yukarıya doğru bitkiler, hayvanlar ve insanlardan oluşur. İnsan canlı varlıkların en üstünde yer almaktadır. Çünkü insan, hayvandan farklı olarak iki yetiyle donatılmıştır; düşünme ve karar verme. İnsan bu yetileri sayesinde ise iki şey yapmaktadır; konuşma (lexis) ve eyleme (praxis). Aristoteles’e göre insanın sahip olduğu bu yetiler ve onlar sayesinde gerçekleştirdiği konuşma ve eylem, onu etik (Aristoteles, 2014) ve politik (Aristoteles, 1983) bir varlık haline getirmektedir. Etik ve politik bir varlık olarak insan hayvandan ayrılmakta ve nesnelere hiyerarşisinin en üstüne yerleşmektedir. Peki etik, siyaset ve eylem ilişkisi Aristoteles’te nasıl kurulmaktadır?

Aristoteles (2014) ilkin insanın yaşamının amacını sorgular. Aristoteles’in teleolojik yöntemine göre her şeyin bir amacı yani telosu vardır ve her şey bu telosa doğru akmaktadır. Nesne, ne zaman ki yetkin son haline gelir, o zaman telosuna ulaşmış olur. Öyleyse insanın da bir amacı vardır. Peki insanın yaşamının amacı yani insanın telosu nedir? Bunun cevabı; mutlu olmaktır. Peki mutluluk ne ile mümkündür? Bu soruya düşünür “iyiye ulaşarak” şeklinde cevap verir. Peki iyiye ulaşmak, iyi olmak nasıl mümkün olacaktır? İnsanı telosuna taşıyacak iyi olma hali nasıl gerçekleşecektir?

Aristoteles’e (2014) göre insan iyinin ne olduğunu bilir, ancak iyiyi seçemeyebilir. Yani iyiyi bilmek insanı doğrudan iyi yapmaz. Demek ki iyi olmak için öncelikle özgür irademizle iyi olanı seçmemiz gerekmektedir. Ancak bu seçim insanı iyi yapmaya yetmemektedir. İyi olmak için öncelikle amacı kendisi olan bir iyilik içinde olmak gerekir. Yani iyilik bir zorunluluğun, bir tesadüfün ya da bir çıkar beklentisinin ürünü olmamalıdır. Ancak bu da yeterli değildir. İnsan bunun için eylemde bulunmalıdır. Yani iyi olmak için çaba göstermelidir ve sürekli, ömrü boyunca yapmalıdır ki, ömrü bittiği anda insan olma amacına, yani telosuna nihayet ulaşabilsin. Böylece Aristoteles insanın var oluş amacını etik bir varlık olmaya bağlamaktadır.

Ancak Aristoteles (1983) insanın bu etik boyutunu her hangi bir yerde düşünmez. İnsanın bu süreci tamamlaması ve var oluş amacına ulaşması, yani yetkin bir varlık haline gelmesi, tek başına ve polis dışında başka bir yerde mümkün değildir. İnsan ancak ve ancak bir polis içinde ve polisin işlerine katıldığı takdirde yetkinleşme sürecini tamamlayabilir. Buna göre insanın etik olması ancak “zoon politicon” (1983) yani siyasal bir varlık olması ile mümkündür. Böylece Aristoteles, insanın var oluş amacını düşünme ve karar verme yetileri sayesinde siyasal var oluşuna bağlamakta, bu bağı da eylem ile kurmaktadır. Dolayısıyla Aristoteles için “iyi insan” olmak için yürünecek yol, polisin işlerine, polisle ilgili kararların verilmesine ve polisin yasalarının yapımına katılan, yani siyasal olarak eyleyen “iyi yurttaş” olmaktan geçmektedir. İnsan böylelikle, siyasal eylemi sayesinde etik olacak ve yaşamının amacına ulaşmış olacaktır.

Hannah Arendt de siyaset-eylem ilişkisini Aristoteles’e benzer biçimde kuran önemli düşünürlerdendir. Arendt’in düşüncelerini izlediğimizde Aristoteles’in siyasal kavrayışını miras alarak 20.yüzyılı bu doğrultuda değerlendirdiğini görürüz. Arendt siyaseti ‘vita activa’ kapsamına giren bir etkinlik olarak görür. Vita activa kavramı emek, iş ve eylem gibi üç önemli insan etkinliğini içermekle birlikte, eylem, emek ve işten farklı bir yerde durur. Düşünür, emek ve işi insan yaşamının zorunlu ihtiyacı olarak gördüğü için siyaseti mümkün kılan eylemi, Aristoteles’te olduğu gibi insan iradesinin özgür seçimine bağlar (Arendt, 2018: 35-50). Ancak Aristoteles’i aşarak bugüne ilişkin bir siyaset kavrayışı kurar. Bu noktada Arendt insanların toplu halde yaşamasının getirdiği sorumluluk duygusundan ve farklı olan bireylerin bir arada yaşama zorunluluğunun getirdiği “çoğulluk”tan bahseder. Çoğulluğu yeryüzünün yasası olarak görür (Berktaş, 2012: 43), eylemi de insanlar arasındaki etkinliğin ve yeryüzünde sadece bir insanın yaşamadığının, birçok insanın yaşadığının yani çoğulluk durumunun bir kanıtı olarak ileri sürer (Küçükalp, 2016: 14-15). Bu bağlamda Arendt’e göre eylem özgürlüğü getirecektir. Bu nedenledir ki özgürlük eyleme, eylem de insana bağlı bir etkinliktir (Berktaş, 2012: 48).

Arendt, özgürlük ve siyaset arasında iki yönlü bir ilişki kurar. Eylemi ancak özgür insanlar gerçekleştirir fakat insanların kendilerini özgür hissedebilmeleri için kamusal alanda eylemde bulunmaları gerekmektedir. Birbirleriyle bağlantılı ilişkiler kurarak siyaset, özgürlük ve eylemin birbirlerinden ayrılamaz olgular olduğunu ortaya koymaya çalışır (Küçükalp, 2016: 15). Özgürlüğü bireylerin birlikte örgüt halinde yaşamlarının nedeni olarak görür. Siyasal alanın amacı da bireye özgürlük sunmasıdır. Özgürlük olmazsa siyasal yaşamın da bir önemi kalmamaktadır. Siyasetin varlık nedeni özgürlüktür ve özgürlük de ancak kamusal alandaki eylemde bulunmaktadır (Berktaş, 2012: 49-50).

Eylem ile özgürlüğü birbirine bağlayan Arendt için birey itaat eden, hiçbir şeyi sorgulamadan kabul eden değil, düşünebilen, sorgulayan, özerk bir varlıktır. Hiçbir birey kamu iktidarından pay alamadan mutlu ve özgür olamaz. Bu payı da ancak kamusal eylemlerde bulunarak elde edebilir. Arendt’in bu düşüncesi siyasal erdem, kamusalılık, çoğulluk gibi kavramların öneminin artmasına ve liberal bireyci düşüncenin de aşılması için önemli bir yol gösterici olmuştur (Berktaş, 2012: 50-53). Bu durumda elde edilmiş hakların korunmasının yanında yeni haklar elde edebilme çabası olarak yeni bir şeyler üretmeyi, yeni yollar açmayı içkin siyasal yaşam ancak eylem ile mümkün olmaktadır (Arendt, 2018: 257-265).

Arendt (1996) insanı geçmişle gelecek arasında yaşayan bir varlık olarak görür. Bu bağlamda Arendt insanın varoluşunu, Aristoteles’in düşüncesinde olduğu gibi siyasal varoluşuna bağlamakta, bu köprüyü de “eylem” ile kurmaktadır. İnsan geçmişle gelecek arasında var olabilmek yani yaşayabilmek için eylemde bulunmalıdır. Ancak

eylem ile ortak bir dünya yaratılabilir ve bu ortak dünya da siyaset üzerinden kurulabilir. Ortak bir dünya için eylem gerekiyorsa o zaman siyaset için de eylem gerekmektedir. O halde siyaset ile ortak bir dünya kurulup, insan geçmişle gelecek arasında eylem üzerinden bağ kurup köksüz olmaktan kurtulacaktır (Kılıç, 2012). Dolayısıyla Arendt siyaseti, insanın varlığı hatta insan soyunun devamı ve kökü için zorunlu bir etkinlik olarak görmektedir.

Arendt politikayı çıkarların peşinde koşma aracı olarak görmez. Ona göre politika çoğulluk, eylem ve etkin bir yurttaşlık üzerine kurulmuştur. Politik yaşamı sadece bireylere sunulan seçme fırsatı olarak değil, farklı insan ve düşüncelerin ortak olarak paylaşıldığı bir dünya yaratmak olarak görmektedir. Aslında Arendt kamusal yaşamın aynılıklardan değil, farklılıkların bir arada yaşamasından türetmektedir. Buna göre toplum için en büyük iyilik çoğulluktur. Çoğullukta ne kadar farklılık varsa ve o farklılıklar ne kadar bir arada yaşayabiliyorsa siyasal yaşam o kadar gerçekleşmiş olacaktır (Arendt, 2018; Berktaş, 2012).

Sonuç olarak Aristoteles ve Hannah Arendt'e göre insan, ancak eylem içinde bulunarak, yani bir topluluk içinde iyiye ulaşmak için çaba gösterirse siyasal bir varlık olabilir. Dolayısıyla bu çaba siyasete katılmakla olacak, katılım insanı insan olma amacına ulaştıracaktır. Buna göre siyasete katılım, yurttaş olmanın yani iyi insan olmanın zorunlu bir koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.4. İnsanın Siyasal Var Olma Süreci Olarak Siyasallaşma

İnsanın siyasal varlık olma özelliğinden dolayı siyasallaşma sürecinde ne gibi faktörlerden etkilendiği ve bu etkileşim sonucunda siyasal katılım süreçlerinde nelerin etkili olduğu önemlidir. Bu nedenle siyasallaşmada etkenler, yollar ve süreçleri ele almamız gerekmektedir.

3.4.1. Siyasal Katılım

Siyasal katılım basitçe yurttaşların siyasal süreçlere katılımlarıdır. Münci Kapani'ye (2003) göre siyasal katılım "basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsar". Kışlalı (2008) da siyasal katılımı, yurttaşların aldığı karar ve uygulamaları etkilemek amaçlı yaptıkları eylem olarak tanımlar. Nie ve Verba da (1989) siyasal katılımı "vatandaşların hükümet yetkililerinin seçimini ve onların yaptıkları işleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemler" olarak görür.

Siyasal katılım tam olarak bireyin, otoritenin aldığı karar ve yaptığı faaliyetlerle kendi yaşantısı arasında bağ kurup harekete geçmesi ile gerçekleşmektedir. Bu nedenle siyasal katılım bir davranış gibi tanımlanmaya çalışıldığında yanlış bir durum olmaz. Ama bu davranışın siyasal yaşamda otoritenin verdiği kararları etkilemek üzere harekete geçmiş davranışlar olması, yani bir eylemi içermesi gerekmektedir. Bu durumda siyasal katılım ancak siyasal bir eyleme dönüştüğü zaman gerçekleşir (Kalaycıoğlu, 1984: 200-208).

Siyasal katılma biçimleri kendi aralarında yoğunluk ve zorluk derecelerine göre ayrılmaktadırlar. Oy kullanmak, tartışmalara girmek, rozet takmak ve benzeri eylemler gözlemci eylemler olarak adlandırılmaktadır. Siyasi liderlerle ilişki kurmak, patilere parasal yardımlarda bulunmak ve üye olmak gibi eylemler aracı eylemler, seçim kampanyalarında çalışmak, parti toplantılarına katılmak, parti için bağış toplamak ve

aday olmak gibi benzeri ileri düzey katılım gösteren eylemler ise siyasal mücadeleye yönelik eylemler olarak adlandırılmıştır (Tosun ve Tepeciklioğlu, 2012: 332).

Bireylerin siyasal eylem içinde bulunmasını sağlayan üç temel etken vardır. Bireyin öncelikle toplumun değerli saydığı özellikleri bilmesi ve sahip olması gerekmektedir. Toplumun sahip olduğu değerler ve özellikler siyasal kaynak olarak nitelendirilmektedir. Siyasal kaynaklar servet, eğitim, prestij, insanlarla ilişki kurma yeteneği ve iletişim şekli, siyasal amaç ve hedeflere ulaşma şekli olarak sayılabilir. Siyasal kaynaklara sahip olan bireylerin, olmayanlara göre siyasal katılımı daha yüksektir. Sahip oldukları nitelik ve yeteneklere göre insanları etkileme güçleri fazladır. İkinci etken de siyasal fırsat yapısı olarak adlandırılmaktadır. Siyasal fırsat yapısı toplumun belirlediği yasalar ve kurallar çerçevesinde yaşayan bireyin hangi mevkilere gelebileceği ve ne kadar yoğunlukta siyasal faaliyetlerde bulunacağı gibi sınırlamalar ve çerçeveler etrafında şekillenen adetler, alışkanlıklar gibi kalıpların siyasal yaşamı etkilemesidir. Bireyin kendine bu çerçeveler ve kurallar etrafında şekillenerek sunulan imkanları, katılımcı rolüyle kullanmadaki becerisi ise bireyin siyasal güdüleridir. Bu siyasal güdüler de üçüncü etkeni oluşturmakta ve bireyin siyasal kararlar karşısındaki his ve duygularını ortaya koymaktadır. Bu üç etken bireyde ne kadar yüksek ise yani ne kadar siyasal katılabilme yolları açıksa bireyin de o kadar siyasal eylemde bulunma olasılığı yüksektir (Kalaycıoğlu, 1984: 241-243).

Siyasal katılımı sosyo-ekonomik durum, psikolojik durum, kültürel durum, çevresel durum, eğitim durumu, cinsiyet, yerleşim, kişilik yapısı ve benzeri durumların büyük ölçüde etkili olduğu görülmektedir. Bu durumlar yurttaşları siyasete katılıma yaklaştıran ya da uzaklaştıran etkenler olarak işlemektedir. Ekonomik durumdan kaynaklı katılım bir bireyin rahat, geçim sıkıntısı çekmeden yaşadığı bir durumda muhtemelen siyasal konularla ilgilenme fırsatı bulacaktır. Tam tersi geçim sıkıntısı çeken ve saatlerini daha çok çalışmaya ayıran, vakit bulamayan kişilerin ilgileri azalacaktır. Psikolojik durum da kişinin içinde yer alan değişime inanma ve inanmama inancıdır. Kötü giden bir durumu ya da olayı değiştirmede katkısı olacağına olan inançlı birey katılım gerçekleştirirken öğrenilmiş çaresizlik ile bir şeyler yapamayacağını mevcut durumu değiştirmeyeceğine inanan kişinin de katılımı ya düşük ya da hiç olmayacaktır.²

Siyasal katılımı kültürel ve çevresel durum da önemlidir. Bireyin çevresinde siyasal olaylara aktif katılım gerçekleştiren kişilerin olması bireyi etkileyecek ve örnek oluşturacak, teşvik edecektir. Katılımın az olduğu, pasif bireylerin çok olduğu çevrede büyüyen kişilerin de etrafındaki kişiler gibi pasif olma ihtimali yüksektir. Bir diğer etken olarak eğitimin de önemi büyüktür. Okullarda bireyin katılım bilincini yükseltecek derslerin verilmesi ve aynı zamanda katılımcı yöntemlerle eğitim verilmesi durumunda bireylerin küçüklükten beri oluşturulan bu olguya kayıtsız kalmaması sağlanacaktır. Cinsiyet açısından da aynı biçimde, toplumsal cinsiyet eğitimi ile kadının toplumsal ve siyasal konumunu güçlendirici bir bilinç geliştirildiği takdirde, toplumun siyasal katılım düzeyinin arttığı gözlemlenmektedir (Çakır, 2013; Dökmen, 2014).

Siyasal katılım konusunda yerleşim faktörünün de etkili olduğu görülmektedir. Köyde yaşayan ile şehirde yaşayanın katılım oranları arasında büyük bir fark mevcuttur. Köyde yaşayan kişi yaşam şartları ve yaşadığı ortam nedeniyle siyasal katılıma daha uzaktır, fakat şehirde yaşayan bireyler siyasal olaylara ve siyasal katılıma daha yakındır.

² Bunun tersi durumlar da görülebilmektedir. Bazı çalışmalarda yoksulların kendilerine hükümetçe sunulan sosyal yardım ve destekleri kaybetmemek için siyasete oy kullanma düzeyinde de olsa yüksek katılım gösterdikleri tespit edilmiştir (Kök, 2013).

Benzer bir durum kişilik yapısı için de geçerlidir. Araştırmayı seven ve siyasal konulara ilgisi, sevgisi olan, siyasal olayları konuşmayı, tartışmayı seven, katılımdan mutlu olan bireyler olabildiği gibi, bu konulara ilgi duymayan konuşmayı, tartışmayı sevmeyen kişiler de olabilmektedir. Bu iki kişilik yapısının siyasal katılım derecesi birbirinden farklı olacaktır (Çam, 1984: 25-29).

Siyasal toplumun üyesi olan bireylerin hepsi aynı düzeyde siyasete katılım gerçekleştirmemektedirler. Katılımın eşit düzeyde ve aynı şekilde olmaması nedeniyle siyasal katılım boyutlandırılmıştır. Bu bağlamda siyasal katılımı ilk kez sınıflandırmaya çalışan Sidney Verba, Norman H. Nie ve Jae-on Kim, Avusturya, Hindistan, Japonya, Hollanda, Nijerya, ABD ve Yugoslavya gibi yedi ülkenin siyasal sistemlerini inceleyip siyasal katılımın üç boyutu olduğu iddiasını ortaya atmışlardır. İlk olarak ‘oy kullanma’, daha sonra ‘seçim kampanyasında faaliyette bulunma’ üçüncü olarak da ‘kişisel sorunlarıyla ilgili olarak bireyin bürokratlarla temas etmesi’ boyutlarını ele almışlardır (Kalaycıoğlu, 1984: 206-207).

Tek bir katılım türü olmamakla beraber Robert Dahl (1963) da bu boyutları 4 şekilde sınıflandırmıştır; ilgi, önemseme, bilgi ve eylem. İlgi düzeyinde siyasal olayları izleme, gözlemlenme olayları gerçekleşir. Önemseme düzeyinde de siyasal olayları önemli sayma durumu mevcuttur. Bilgi düzeyinde bireyin siyasal durumlarla ilgili sadece bilgilendirme aşaması vardır. Bu üç siyasal katılım türü de pasif diyebileceğimiz bir katılım türüdür. Eylem ise bu üç durumun tam tersi olarak aktif bir şekilde katılımın sağlandığı bir siyasal katılım boyutudur. Eylemin içine oy kullanma, siyasi partilerde çalışmak, toplumsal hareketlere katılım gibi birçok örneği koyabiliriz.

Dahl (1963) siyasal katılım açısından toplumu siyasal olmayan tabaka, siyasal tabaka, iktidar peşinde koşanlar, iktidar sahipleri olmak üzere dört gruba ayırmaktadır. Bu dört grubun katılım düzeyleri bağlamında yapılan sınıflandırmasından da anlaşıldığı üzere, siyasetin sadece değişim yaratmak veya hak aramak için değil, güç elde etmek amaçlı bir etkinlik olarak kavrandığı görünmektedir. Her toplumda bu gruplandırma mevcut ve olağan bir durumdur. Yukarıda bahsettiğimiz gibi aktif ve pasif katılımı da içerecek biçimde katılmayarak, katılım düzeyinde kalarak veya bu işin tamamen içinde yani siyaseti ‘bir meslek olarak’ (Weber, 1996: 131-199) yapan bir kesim mevcuttur.

İnsanların siyasete katılımlarının pratikte birçok nedeni olabilir. Siyasi konularda yetersiz bilgi düzeyini yükseltmek ve çevrelerine bilgili görünmek, meslek veya örgütlerden yeni arkadaşlar edinmek ve bu arkadaş ortamlarında tartışmalara katılıp yorum yapabilmek, bireyin yaşadığı topluma yabancılaşmama ve ülkesinde ve dünyada olan olayları takip etme isteği, kişinin kendi veya çevresi için birtakım çıkarlar elde etmeyi amaçlaması, toplumda veya girdiği ortamda kabul görme ve yer edinme arzusu gibi nedenler sıralanabilir (Öztekin, 2011: 259). Bu nedenlere bakarak insanın siyasete katılmasının nedenini günümüzde, insanı var oluşuna taşıyan bir süreç olarak kavrayan Aristoteles ve Arendt’ten farklı olarak, kısaca kendi çıkarı olmasından dolayı ve toplumda yer edinebilmek amaçlı olduğunu söyleyebiliriz.

Siyasal katılım bireyin kendi düşüncesi ve bizzat özgür iradesi ile gerçekleşmelidir, ancak bu durumun istisnaları vardır. Uyarılmış siyasal katılım diyebileceğimiz bu biçimde katılım bireyin bizzat özgür iradesi ile olmamakta, kime oy verecekleri başka güçler tarafından belirlenmiş olmaktadır. Bu güçler bir siyasi parti, baskı grubu, aile reisi gibi etkileri büyük olan grup ve kişiler olabilmektedir (Kalaycıoğlu, 1984; 200-201). Bu durum siyasal katılımı sakatlayan faktörler olarak karşımıza çıkmakta, dolayısıyla aslında siyasal katılımı ortadan kaldırmaktadır. Bu ve buna benzer durumlar siyasal katılımın her toplumun siyasal kültürüne bağlı olarak

değerlendirilmelidir. Bu bağlamda katılım olgusunu ancak siyasal kültür ile birlikte ele aldığımızda açık biçimde görebiliriz.

3.4.2. Siyasal Kültür

Bireylerin yaşadıkları toplumun siyasal sistemine ilişkin inanç ve tutumları ve davranışlarının bütününe siyasal kültür denilmektedir (Turan, 1986: 33). Başka bir tanımlamayla siyasal kültür “bir toplumun gerek o toplumun siyasal sistemi içinde yer alan, gerekse öteki siyasal oluşumlar dediğimiz, devlet, parlamento, hükümet, siyasi parti, kamu yönetimi, sendika, dernek, siyasal iktidar, demokrasi, seçim, anayasa vb. gibi kavramlar konusundaki bilgisi, görgüsü, alışkanlıkları, yaklaşımları, tutum ve davranışlarının tümüdür” (Öztekin, 2011: 237).

Siyasal kültür toplumun değer ve inançlarını belirler. Bu değer ve inançlar daha sonra siyasal katılım biçimimizi şekillendirir. Böylece ortaya siyasal sistem çıkar. Bu yüzden siyasal inanç ve değerler, toplumun siyasal devamlılığı açısından önemlidir.

Almond ve Verba 1963’de yayınladıkları ‘Vatandaşlık Kültürü (Civic Culture)’ adlı çalışmada demokratik bir toplumda siyasal kültürün nasıl olması ve nasıl bir seyir izlemesi gerektiğine dair bilgiler vermişlerdir. Bireylerin siyasi nesnelere karşı bilişsel, duygusal ve yargısal eğilimleri olduğunu söylerler. Siyasi nesnelere parlamento, bürokrasi, yasalar ve kurallardır. Bireyler bu siyasi nesnelere ilişki kurarken yerel, uyruk ve katılımcı diye üç çeşit tipoloji oluşmuştur. Yerel vatandaşlık kültüründe birey siyasal sisteme karşı duyarsız ve bilgisizdir. Uyruk vatandaşlık kültüründe birey siyasal sistemin farkındadır ve kendini o sisteme ait hisseder fakat sisteme katılım göstermez. Katılımcı vatandaşlık kültüründe de birey siyasal sistemin ve kendi etkisinin farkındadır bu nedenle siyasal sistemde yer alıp siyasal sistem için bir şeyler yapmaya isteklidir (Akt. Ayata ve Klujs, 2016: 304-305; Oktay, 2014: 222-236).

Bir toplumun siyasal kültürü zamanla kendi içinde değişime uğramaktadır. Savaşlar, iç patlamalar, devrimler ve benzeri büyük olaylar siyasal kültürdeki inanç tutum ve davranışların değişmesine neden olabilmektedirler. Ayrıca toplumun yaşadığı değişik tecrübeler de siyasal kültürün farklılaşmasında büyük rol oynamaktadır. Örneğin; zamanında yabancı güçler tarafından işgale uğramış bir toplum dış politikada işgalci ülkelere karşı sert bir tutum sergileyecektir (Turan, 1986: 37-39). Bu değişimin sonucunda da toplumsal gelişme sağlanmakta ve eski ekonomik, hukuksal, psikolojik alışkanlıklar değişmekte, yeni toplumsal davranış ve alışkanlıklar kazanılmaktadır. Toplumsal değişim ile toplumun işleyişindeki siyasal sistemde kurallar, organlar, katılımcılık düzeyi vb. birçok konuda değişim yaşanmakta ve bireylerin bilgilenmesi ve bilinçlenmesini sağlamaktadır (Öztekin, 2011: 238).

Eğitim seviyesi yüksek, siyasal kültürü gelişmiş toplumların bazı ortak özellikleri gözlemlenmiştir. Buna göre; bu tür toplumların insanları yeni siyasal deneyimlere hazırdır ve siyasal yeniliklere değişimlere geleneksel atalarından daha isteklidirler. Bu toplumlarda yaşayan insanlar, sadece kendi ve çevresi ile değil, tüm toplumla ilgili sorunlarla ilgilenirler. Siyasal kültürü gelişmiş toplumların insanları geçmişten çok bugün ve gelecekle ilgili çalışmalar ve çabalar içine girerler. Aynı zamanda bu toplumların insanları, örgütlenmeye ve örgütleriyle birlikte siyasal sistem içinde yer almaya yönelir ve bu tür etkinliklere ilgi duyarlar. Bu tür toplumlarda insanlar amaçlarını gerçekleştirebilmek için geleneksel, alışılmış düzenlerin etkisinde kalmak yerine, yeni değişimlere ve gelişimlere ayak uydurulması gerektiğine inanırlar (Öztekin, 2011: 239). Söz konusu bu toplumların siyasal kültürüne baktığımızda bunun

insanları siyasal davranışa nasıl yönelttiğini gözleyerek siyasal kültür ile siyasal davranış arasında doğrudan bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.

3.4.3. Siyasal Davranış

Siyasal kültürü ve siyasal katılımı şekillendiren siyasal davranış, bireyin yaşadığı toplumdaki her türlü siyasal olaylara karşı verdiği tepkidir. Birey yaşadığı çevreden gelen etkilerle sürekli iletişim içindedir. Bu etkiler sonucu birey uyma ya da uymama davranışı göstermektedir. Uyma davranışı da itaat, özdeşleşme ve benimseme olarak üç şekilde meydana gelmektedir. Uymama davranışında da ters tepki gösterilerek belirli bir davranış ortaya konmaktadır (Dursun, 2008: 213).

Siyasal davranışın oluşumunda çevresel etkenlerin rolü büyük iken, kişinin kişilik yapısı da etkileme konusunda önemlidir. Bireyde kişilik oluşumu beş yaşına kadar sürmektedir. Bu çocukluk sürecinde kişiliğin oluşumunda anne ve babanın rolü büyüktür. Anne baba kişilik üzerinde etki ederken birey toplum ve otorite ilişkilerini görerek bilinçdışı şekilde bunları almakta ve kişiliğiyle bütünleştirmektedir. Birey çocukluk döneminde ‘zevk dönemi’ yaşar. Bu dönemde kişi kendine zevk veren her türlü olay ve kişiye yönelir. Yaş ilerledikçe de ‘gerçek dönem’ başlar. Bu gerçek dönemde artık zevk döneminin duyguları bastırılarak gerçekleri kabul dönemi başlar. Bu dönem sıkıntılı geçerse yani zevk dönemini bastırmada zorluk yaşar ve gerçek dönemi kabullenmede sorun yaşarsa o bireyin kişiliği genellikle saldırgan ve zorba olmaktadır. Bu durumda kişilik özelliklerine yerleşmekte ve neredeyse kişi ömrü boyunca bu davranışları sergilemektedir (Dursun, 2008: 214-215). Kısacası birey çocukluk döneminde ve çocukluktan çıkış ve artık her şeyin farkında olduğu döneme girmesi ile kişiliği oluşur. Bu dönemlerde yaşadığı olumlu veya olumsuz bütün olaylar kişilik özelliğine yön verir.

Siyasal tutum ve davranışın oluşmasında ilkin bireysel etkiler olan yaş ve cinsiyet gelmektedir. Gençler, yaşlılara göre daha çok değişim ve yenilik yanlısıdır. Bu durum kuşaklar arası tutum farkını da açıkça ortaya koymaktadır. Yükseköğrenim gençlerinin anne ve babalarından ne derece farklı siyasal düşünce ve davranışa sahip olduklarını saptamak üzere yapılan 1970 tarihli bir çalışmada gençlerin %36,6’sının babası ile aynı siyasal görüşe sahip olduğu, %63,4’ünün de babasından farklı siyasal görüşlere sahip olduğu ortaya koyulmuştur (Kışlalı, 1992: 113).

Siyasal tutumun farklılaşmasındaki diğer etken olan cinsiyete bakıldığında kadınların siyasal yaşama katılımının ve oy verme oranının erkeklere göre düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca kadınların siyasi görüşlerinin erkeklere göre daha kolay değişebildiği ve de daha tutucu partilere oy verme eğilimi gösterdikleri gözlemlenmiştir. Kadınların bu özellikleri parti önderlerinden ve parti ideolojilerinden çok çabuk etkilenmelerinden kaynaklanmaktadır. Evli kadınların da eşlerinin siyasi görüşlerinden büyük oranda etkilendikleri ve eşlerinin oy verdiği partiye oy verdikleri ortaya konmuştur. Siyaset sahnesinde kadınların erkekler kadar rol almamasının sebebi kadınların biyolojik olarak çocuk doğurma görevinin oluşu ve evdeki işlerin ona ait olması ile toplumdaki yerinin önceden belirlenmiş olduğuna dair ataerkil kabuldür. Kadın, siyasetten uzak, sadece çocuk doğurma büyütme ve ev işlerini yapma görevleri ile kuşatılmış bir birey olarak görülmüştür (Kışlalı, 1992: 122-127).

Toplumlar geleneksel tarım toplumundan sanayileşmiş modern topluma evrilirken bireylerin siyasal davranışları da değişime uğramıştır. Sanayi toplumlarında tarım toplumuna göre yoğun bir şekilde katılımın olduğu gözlemlenmiştir (Öztek, 2011: 245). Günümüzde toplumlar özellikle teknolojik gelişmeler, medyanın

yaygınlaşması ve sivil toplum örgütlerinin çeşitlenmesi ile birlikte iletişim toplumu olma yolunda bir seyir izlemektedir. Bu bağlamda toplumsal değişimlere bağlı olarak yurttaşların siyasal toplumsallaşma biçimlerinin, buna bağlı olarak da siyasal davranışlarının farklılaştığını söylemek mümkündür.

3.4.4. Siyasal Toplumsallaşma

Siyasal toplumsallaşma, siyasal sistemin değer, inanç ve kurallarının siyasal toplum üyeleri tarafından benimsenmesi ve diğer kuşaklara aktarılması sürecidir. Bu süreçte toplumsal siyasal çevre ile birey arasında yaşam boyu süren, dolaylı ve doğrudan bir etkileşim söz konusudur (Dursun, 2008: 221). Bireyin siyasal sistemle ilgili görüşleri, davranışları, tutum ve değerleri bu süreçle şekillenmektedir. Siyasal toplumsallaşma, bireyin yaşamı boyunca siyasal çevreden etkileşim yoluyla öğrendiği tutum ve değerlerin bütünüdür (Alkan ve Ergil, 1980: 7).

Siyasal toplumsallaşmaya aslında bir siyasal kültür aktarımı da denilebilir. Toplumda yer alan siyasal değerler, tutumlar, inanışlar kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Değişime uğrayarak yaşanan bu aktarım, siyasal toplumsallaşmanın ürünüdür. Siyasal toplumsallaşma sürecinde kuşakların siyasal değer ve tutumları göz önünde tutulmakta, bu değer ve tutumların nasıl değişimler geçirdiği ve siyasal süreçte ne gibi beklentilerin olduğu incelenmektedir (Kalaycıoğlu, 1984: 145).

Siyasal toplumsallaşmanın amacı siyasal sistemin devamını sağlayacak eylemci bireyler yetiştirmek ve siyasal toplumsallaşma sürecinde bireye siyasal benliğini de kazandırmış olmaktır. Siyasal benlik de bireyin siyasal sistem içinde nasıl rol alacağını belirli hale gelmiş olması durumudur. Birey aktif olarak ya da pasif olarak siyasal sistem içinde rolünü oynayarak siyasal sisteme katılımı gerçekleştirmiş olmaktadır (Dursun, 2008: 221-222).

Siyasal toplumsallaşma bireyin siyasal kültürü öğrenmeye başlaması ile başlayan bir süreçtir (Öztekin, 2011: 241). Birey yaşadığı topluma hiçbir bilgi sahibi olmadan doğar. Toplumun kültürü, ekonomisi, eğitimi ve kurumları hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Zamanla ve yavaş yavaş toplum hakkında bilgi sahibi olur. Siyasal toplumsallaşma süreci çocukluktan başlayıp kişinin yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. Fakat bu süreç her zaman aynı seyirde işlememektedir, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık döneminde farklı etkiler altında ilerlemektedir (Dursun, 2008: 220-222).

Siyasal toplumsallaşma ile yaş arasında bir ilişki bulunmaktadır. Toplumsallaşmanın başlangıcı çocukluk dönemidir. Bu dönemde çocuk özellikle üç yaşına kadar otoriteyi sadece anne baba olarak görür. Büyüdükçe yaşadığı çevreyi tanıyıp ilişki kurmaya başladıktan sonra da farklılıkları, değişimleri görür ve sadece anne baba otoritesi olmadığını farkına varır. Çocukluk döneminde siyasal toplumu ve sistemi tanımada iki boyut vardır. Birincisi duygusal boyuttur. Bu boyutta çocuk okula gitmemekte ve çevresinden duyup öğrendiği lider veya yöneticilere karşı sadece bir sevgi beslemekte ve bağlılık duymaktadır. İkinci boyut olan bilgi boyutunda ise çocuk okula başlamakta ve lider, yönetici hakkında buralarda bilgi sahibi olmaktadır. Bilgi sürecinin başlamış olması çocuğun duygusal sürecinin yok olduğu anlamına gelmez. Bu iki boyut da aynı anda gelişirler (Turan, 1986: 47-49).

Siyasal toplumsallaşma sürecinde birey aile, okul, iş yeri vb. ortamlardan etkilenerek inanç ve tutumlarını oluşturur. İnsan ilk olarak aileden siyasal değerlerini alarak daha sonra okul ve iş ortamlarında da etkilenerek değer ve tutumlarının üzerine yenilerini ekleyerek siyasal olgunlaşma evresini tamamlar. Siyasal olgunlaşmasını

tamamlayan birey artık siyasal sistem içinde yer alarak siyasal yaşamda rol almaya başlar. Çünkü artık birey belli bir konumdadır ve konumunun getirdiği gerekleri yerine getirmektedir. Gerekli siyasal değerleri de almış olarak kendi değer ve tutumlarını oluşturarak o yönde ilerleyip yükümlülüklerini öğrenmektedir. Siyasal toplumsallaşma da böylece oluşmakta ve bireyin siyasal bir insan olma ve siyasal bir benliğe sahip olma sürecinde işlemektedir (Kalaycıoğlu, 1984: 144-145).

Toplumsallaşma ile başlayan siyasal toplumsallaşma sürecini D.Easton ve J.Dennis (1967) yaptıkları araştırmada dört aşama şeklinde gruplandırmışlardır. İlki politikleşme, ikincisi kişiselleştirme, üçüncüsü idealleştirme, dördüncüsü de kurumsallaştırma aşamasıdır.

Çocuğun küçük yaşta otorite ile tanışması aile ve okul çevresinde gerçekleşir. Çocuk ilk olarak otoriteyi ailede görür, daha sonra okula gitmeye başlayınca okul ortamında öğretmeninde görür. Bu otoriteleri görürken zamanla da bu aile ve okul otoritesinin üstünde daha üst otoriteler olduğunu görür. Örneğin arabayla babası ile gezmeye çıkan çocuk trafik polisinin arabayı durdurması ve ceza yazması durumunda babasının bu duruma itaat ettiğini ve cezayı ödediğini gören çocuk, babasından ve öğretmeninden daha üst bir siyasal otoritenin varlığını hisseder. Bu fark edişle çocuk siyasallaşmanın başka bir aşamasına geçmiştir (Kalaycıoğlu, 1984: 147).

Çocuk ailede ve okulda yaşadığı siyasallaşma sürecini, otoriteyi kişiselleştirme aşamasına geçerek tamamlar. Ailede baba, okulda öğretmen olan otorite siyasal hayatta devletin diğer kurumları olacaktır. Bu kişiselleştirme ile çocuk bazı durumları algılayabilecek ve otoriteye karşı iyi ya da kötü hisler taşıyacaktır. Fakat bu kişiselleştirme çocuğun daha yetişkin olmamasından ve iyiyi kötüyü tam olarak ayırıp algılayamamasından dolayı genelde siyasal otoriteye karşı bir hayranlık ve sevgi besleme biçiminde gelişir. Siyasal otorite çocuğun yaşamında en üst seviyededir. Bu aşamada çocuk siyasal otoriteyi idealleştirme aşamasındadır (Easton ve Dennis, 1967).

Kurumsallaştırma aşamasında birey artık siyasal olayları ve nesnelere kişiselleştirmeyi bırakır. Bu aşamada siyasal otoritenin belli kurumlarda somutlaştığını algılar ve benimser (Kalaycıoğlu, 1984: 148). Siyasal toplumsallaşma süreci bu dört aşamada sınıflandırılırken aslında siyasal toplumsallaşma sürecinin nasıl bir seyir izlediğini gözler önüne sermektedir. İlk olarak güzel, saf duygularla başlayan süreç daha sonra karmaşık ve eleştirel bir noktaya taşınmıştır.

Siyasal toplumsallaşma, aile, arkadaş grupları, okul, meslek kuruluşları, siyasal ya da toplumsal örgüt ve dernekler ve de kitle iletişim araçları gibi etkenler tarafından belirlenir. Birey siyasal inanç ve değerlerini ilk olarak ailede kazanır. Daha sonra içine girdiği arkadaş gruplarından etkilenerek siyasallaşma sürecine devam eder. Okul çağına geldiğinde de okuldaki arkadaş gruplarından etkilenmektedir (Kalaycıoğlu, 1984: 149-150).

İlk olarak siyasal olmayan otoritenin olduğu ortam olarak aile, kuralların olduğu ve bu kurallara uyulmadığı zaman uygulanacak olan yaptırımların görüldüğü ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk ailede ilk kez gördüğü kural ve yaptırımlarla otorite ile tanışmaktadır. Otoriteye ilişkin fikirler, duyguları ilk bu ortamda gelişmektedir. Siyasal sisteme ilişkin ilk izlenimlerini de aile içi otorite ile kazanmaktadır. Bazı aileler bu izlenimleri doğrudan vermeye çalışırken, bazı aileler farkında olmadan çocuğu etkilemektedirler. Çocuk ne kadar baskıcı ve otoriter bir ailede yetişirse o kadar itaatkâr ve boyun eğici bir tutuma sahip olacaktır. Tam tersi söz söyleme hakkına sahip olduğu ve fikrinin alındığı bir ailede yetişen çocuğun siyasal olarak demokratik bir yönelime sahip ve daha katılımcı olduğu görülmektedir (Kalaycıoğlu, 1984:150-155).

Aile, birey üzerinde siyasal toplumsallaşma konusunda çok büyük etkiye sahip bir toplumsal kurumdur. Bireye küçük yaşta bazı şeylerin empoze edilmesi kalıcılık yapmakta ve kolayca etki edilebilmektedir. Bir diğer etkileme unsuru ise çocuk ve aile arasındaki duygusal bağdır. Bu duygusal bağ yoğun ve şiddetlidir. Bu denli kuvvetli ve şiddetli duygu ile bağlı olan çocuk aile bireylerinin sosyal, dini ve siyasal davranışlarından doğrudan etkilenmektedir. Ailede var olan temel siyasal değerler bu sayede çocuğa aktarılmaktadır.

Aile kadar erken dönemler etkileri kadar olmasa da erken sayılabilecek döneme denk gelen arkadaş gruplarından etkilenme de oldukça önemlidir. Bazı zamanlarda ve kişiden kişiye değişen bazı durumlarda arkadaşlık bağının ailenin bile önüne geçtiği görülmektedir. Arkadaş grubu bireyin aileden aldığı temeli geliştirmesini ve değişime ayak uydurabilmesini sağlayan sürecin başlangıcıdır. Birey bu arkadaş gruplarında düşünce ve yeteneklerini başkalarıyla kıyaslama imkânı bulur. Birey kendisi gibi düşünen ve hareket eden kişilerle bir arada olmak ister. Aynı düşüncelere sahip kişiler arasında farklı düşüncelere sahip kişiler var ise, o grup bu farklı kişiyi etkileyerek kendileri gibi düşüncelerini sağlayabilir. Eğer bunu başaramazlarsa farklı düşünen kişiyi grup üyeleri gruptan dışlayabilirler. Dışlanma olayını yaşamak istemeyen birey ya kendi gibi düşünen gruplara katılır ya da katıldığı grubun düşüncesine göre şekil alır ve aynı düşünmeye başlar. Aslında bu dışlanma duygusu, insanın belli bir düşünceye bağlanma isteğini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle arkadaş grupları siyasal tutum ve beklentilerin bireyler arasında aktarımını sağlayan önemli bir etkidir. Duygu ve bağlılıkları fazla olan arkadaşlık gruplarında grup üyelerinin birbirlerini etkileme, etkilenme kapasiteleri büyüktür. Ayrıca grup için siyasal değerler ve durumlar önem taşıyorsa bunun diğer bireylere de aktarılması grubun devamlılığı için önemlidir. Bireyin aileden aldığı siyasal tutum ve değerlerle aynı düşünüşe ve inanca sahip arkadaş gruplarında uyum varsa bireydeki bu inanç ve tutum aynı şekilde devam edecek ve köklenecektir. Fakat farklı düşüncelere sahip bir arkadaş grubunda ise düşünceleri değişime uğrayıp farklı siyasal tutumlar geliştirecektir (Kalaycıoğlu, 1984: 160-163).

Aile ve arkadaş gruplarında farklılık ve çatışma yaşayan bireyler tam olarak bir siyasal tutum geliştirememekte ve belirgin bir görüşe sahip olamamaktadır. Ayrıca ailede ailenin genel görüşü dışında farklı bir siyasal tutum ve davranış görüldüğünde birey ailenin diğer bireyleri tarafından tepkiyle karşılanacaktır. Arkadaş grubunun içinde de farklı bir siyasal görüşe sahipse o grup tarafından dışlanacaktır. Bu durumları yaşayan birey her iki tarafa da uyumlu gibi görünmeye çalışarak, ailesi tarafından baskı görmekten kaçır, arkadaş grubu tarafından da dışlanmak istemez. Hangi taraftaysa o an o tarafın düşüncesine göre hareket ediyor ve davranıyor gibi görünebilir. Bu durumda bir ikileme karşı karşıya kalır ve net bir siyasal görüşü olamaz (Tosun ve Tepeciklioğlu, 2012: 331-335).

Aile ve arkadaş grubundan sonra gelen okul, birey için büyük öneme sahiptir. Birey okul sayesinde bilgilenmekte ve toplumda nasıl davranışlar sergilemesi gerektiğini öğrenmektedir. Bir nevi terbiye yeri olmakla birlikte, birey burada öğretmenin, idarecilerin ve okul müdürünün otoritesiyle karşılaşır. Burada ailede gördüğü otoriteden farklı bir durumla karşılaşmaktadır. Zamanla okul ortamındaki otoriteyi algılamakta ve kuralların ne olduğunu görmektedir. Okuldaki ortamın, öğretmenin, derslerin, sınıfının, okul içi veya dışı etkinliklerin bireyin siyasallaşmasında önemi büyüktür. Bu süreç bireyin siyasal tutumlarına yön vermektedir. Özellikle okul ortamında öğretmenin rolü büyüktür. Öğrencilere toplumdaki ilişkilerin nasıl yürüdüğünü ve nasıl hareket etmeleri gerektiğini öğretmek davranış rehberliği yapmaktadır. Öğretmenin oynadığı rolün yanında müfredat programları da ayrı bir

öneme sahiptir. Müfredat programları öğrencinin siyasal rejime karşı duyduğu hislere yön verme ve nasıl iyi bir vatandaş olunur bilgisini öğretme görevini üstlenir. Yurttaşlık ve tarih dersleri ile bu bilgiler öğrenciye verilir (Kalaycıoğlu, 1984:166-171). Okul dışı faaliyetlerde de kişilerin belli bir disiplin ve otoritenin varlığını görmesi önemsenir (Dursun, 2008: 227-229). Aynı zamanda katılımcı yöntemlerle verilen eğitim kişinin sonraki siyasal davranışlarına yön verecektir. Otoriter yöntem kişiyi itaatkâr, katılımcı yöntem kişiyi demokratik davranmaya yöneltecektir.

Siyasal toplumsallaşmadaki diğer faktörler meslek kuruluşları, siyasal ya da toplumsal örgüt ve derneklerdir. Bu örgüt ve dernekler sendikalar, meslek örgütleri, eğlence, spor, dini ve siyasi gibi birliklerdir. Bu dernek ve örgütlerin siyasal süreci etkileyip siyasal toplumsallaşma üzerinde etkileri kabul edilmiştir. Bu örgüt ve birliklerde farklı insanlar bir araya gelip birbirleriyle fikir alışverişinde bulunup bazı faaliyetler için harekete geçmektedirler. Bütün bu örgüt ve derneklerin siyasal amaç gütmeleri gerekmez. Zaten insan ilişkisinin olduğu ortamda birey daha sonra kullanabileceği siyasal bilgiyi, kuralı ve duyguyu başka yer ve zamanda kullanabilir. Burada amaç sırf siyasal bir eylemde bulunma değildir. Siyasal ve toplumsal bir etkinlik içinde bulunmaktır (Dursun, 2008: 230-231).

Siyasal toplumlaşmada diğer bir faktör ise kitle iletişim araçlarıdır. Kitap, gazete, dergi, radyo, sinema, tiyatro ve sosyal medya gibi sesli, görüntülü, yazılı veya internet gibi iletişim araçları siyasal toplumsallaşmada önemli rol oynamaktadır. Bu araçlar bireylere sadece haber ve bilgi vermekle kalmayıp tutum ve değerler aktarımı sağlayıp bunları benimseme görevi de görmektedirler. Bu kitle iletişim araçları bireylerdeki değer ve tutumları değiştirmek yerine, bu tutum ve değerleri güçlendirme yönünde etki etmektedir (Dursun, 2008: 231-232).

Siyasal değer ve tutumlara yön veren bu etkenlerden kimin hangisinden veya hangilerinden ne derece etkileneceği tam olarak bilinemez. Kişiden kişiye değişen bir durumdur. Bazı kişiler için aile tam olarak etkenken bazıları için okul, arkadaş ortamı, dersler veya öğretmeni bir siyasal değer oluşturma kaynağıdır (Kalaycıoğlu, 1984: 174).

Siyasal toplumsallaşma teknolojik değişimlerden de son derece etkilenmektedir. Günümüzde bu etkilenme derecesini, toplumsal değişimi kuşakları sınıflandırarak anlamaya çalışan bakış açıları söz konusudur. Bu bakış açılarından biri, nesilleri X, Y ve Z olarak sınıflandırmaktadır. Buna göre, kuşaklar dijital teknolojinin gelişmesi ile bu teknolojik gelişmelerin yaşandığı döneme göre bölümlere ayrılmaktadır. X kuşağı 1965-1980 yılları arasında doğan bilgisayarın yeni icat edilip kullanılmaya başlandığı zamana denk gelen bir kuşaktır. Y kuşağı 1980-1995 yılları arasında doğan ve bu dönemde de internetin yeni yeni kullanılmaya ve yaygınlaşmaya başladığı döneme denk gelen kuşaktır. Z kuşağı ise 2000 yılı ve sonrasını kapsayan tabletlerin ve akıllı telefonların fazlaca yaygınlaştığı döneme denk gelen kuşağı temsil etmektedir (İnci vd., 2017: 495-496). Buna göre, ilerleyen teknolojik gelişmelerden siyasal toplumsallaşma süreçleri de etkilenmekte ve bu gelişmeler ışığında yön almaktadır. İlk zamanlar sosyal medya yok iken ve teknoloji gelişmemişken siyasal toplumsallaşma sadece yüz yüze olan iletişimle olurken, günümüzde yüz yüze gelmeden iletişimsel ağlar üzerinden siyasal toplumsallaşma süreçleri de yaşanmaktadır. Bu bağlamda günümüzde siyasal toplumsallaşma süreçlerinin internet teknolojileri ve sosyal medya kanalları göz önüne alınmadan anlaşılması mümkün görünmemektedir. 2000'li yıllarda siyasal toplumsallaşma açısından internet tabanlı yeni iletişim araçlarının geleneksel iletişim araçlarından çok daha etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum siyasal kültürün farklılaşmasını ve siyasal katılım süreçlerinin demokratikleşmesini de doğrudan etkilemektedir.

3.5. Demokrasi

Sadece erkek ve yerli Atinalı yurttaşların siyasi katılımının mümkün olduğu bir yönetim biçimi olarak, iki bin beş yüz yıl önce doğan demokrasi (Crick, 2012) bugün o halinden fersah fersah uzaktadır. Batı toplumlarının tarihinde demokratik yönetim tarzı, mülkiyet kriterini aşmak için işçilerin, cinsiyet kriterini aşmak için kadınların ve ırk kriterini aşmak için siyahların verdiği toplumsal mücadeleler sonucunda 20.yüzyıl itibarıyla artık tabana yayılmış durumdadır (Touraine, 2015; Crick, 2012; Tilly, 2014). Demokrasi bugün dünyanın büyük çoğunluğunda kabul görmektedir. Geçerli olduğu ülkelerin hemen hepsinde temsili liberal biçimiyle işleyen demokrasi, günümüzde krize girdiği iddialarıyla eleştirilmekte ve farklı demokrasi modelleri önerilmektedir.

3.5.1. Temsili Liberal Demokrasi

Heywood (2013: 57) liberal demokrasiyi üç özellik içinde sayar; 1) temsili ve dolaylı bir demokrasidir, tek oy ilkesi ile düzenli seçimler yapılmaktadır 2) rekabete dayalıdır, siyasi hareketlere ve partilere hoşgörü mevcuttur 3) devlet ve sivil toplum arasında keskin bir ayrım vardır, çıkar grupları iktidar üzerinde frenleyici etkiye sahiptir. Buna göre liberalizm sonuna kadar bireyciliği önemseyen ve savunan, serbest, müdahalesiz bir ekonomi piyasasını öngören, seçme özgürlüğünün yaşandığı ve devletin bireyler üzerinde en az müdahalesini savunan bir demokrasi modelidir (Yayla, 2011).

Liberal demokrasi sınırlı bir yönetim ilkesi ile halkın rızasına dayanmaktadır. Bu modelde asıl olan bireyi devlete karşı korumaktır. Yönetimde amaç hem içte hem de dışta fren ve denge görevi görerek bireyin haklarını koruma altına almaktır (Heywood, 2012: 240). Bireysel haklar üzerine yoğunlaşmış, sırf bireysel hakları koruyan ve haklılaştıran bir siyaset izlemektedir. Amacı bireysel özgürlüğü artırmak, onun çıkarlarını gözetmektir (Barber, 1995: 32-33).

Liberalizm ve demokrasi arasındaki ilişki aslında özgürlük ve eşitlik arasındaki ilişkidir ve liberal demokrasi bu iki kavramı birleştirme üzerine kurulmuştur. Demokrasi eşitliği, liberalizm de özgürlüğü savunmaktadır. Eşitlik ve özgürlük de liberal demokrasi kavramında anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Demokrasi için çoğulculuğun önemi yoktur fakat liberalizm çoğulculuğun ürünüdür. Nedeni de liberalizmin birey odaklı, demokrasinin toplum odaklı olmasıdır. Demokrasi eşitlik ve sosyal birlik üzerinde dururken, liberalizm özgürlük ve bireysel girişim odaklıdır. Liberal demokrasi de bu karışımın ürünü olarak karşımıza çıkar (Sartori, 1993: 415-417).

Liberalizm bireyin özgürlüğünü savunan bir akımdır. Bu ideoloji başkalarının özgürlüğünü kısıtlama ve zarar verme ihtimalinden dolayı özgürlükleri güvence altına alma, ortaya çıkacak kontrolsüz özgürlüğe engel olabilmek için devletin varlığını savunur. Bu bağlamda hukukun zorunluluğunu ortaya koyarak toplumsal sözleşmenin ortaya çıkmasına temel olmuştur. Toplumsal sözleşmede devlet tarafsız bir rol oynayarak bireyler arasında çıkan herhangi bir sorunu tarafsız hakem rolüyle çözme görevini üstlenmiştir. Devletin varlığının gerekliliğini savunurken, devletin potansiyel bir zorba olduğunun da farkındadır. Bundan dolayı sınırlı yönetim ilkesini benimser. Keyfi yönetimin, iktidar yozlaşmasının önüne geçebilmek için anayasal sınırlamaların konmasından yanadır. Yönetimsel iktidarın sınırlandırılması için hukukun üstünlüğü ilkesini kabul ederek yazılı hukukun önemini vurgular (Heywood, 2013: 53-56).

Liberalizm demokrasinin bir aracıdır fakat demokrasi liberalizmin bir aracı değildir. Bu nedenle demokrasinin savunduğu eşitliği sağlayabilmek için liberalizmin

özgürlüğü yolu ile eşitlik sağlanabilecektir. Yani eşitlik özgürlüklerin birleşimi ile ortaya çıkarken, eşitliğin sonucunda özgürlük ortaya çıkmamaktadır. Bu durumu daha iyi açıklayabilmek için ev ve tuğla örneği verilmiştir. Liberalizmin özgürlüğü tuğlaya ve demokrasinin eşitliği eve benzetilmiştir. Evin ortaya çıkabilmesi için önce tuğla olmalıdır. Bbuna göre ilkin özgürlüğün olması gerekir ki, özgürlük eşitliği inşa edebilsin (Sartori, 1993: 20).

19.yy. liberalleri demokrasiyi tehditkâr ve tehlikeli bir şey olarak görmüşlerdir. Bu yüzden yönetimi erdem ve mülkiyete bağlayan Platon ve Aristoteles gibi düşünürlerin izinden gitmişlerdir. Nedeni de demokrasinin bireysel özgürlüğün tehdit oluşturacağı korkusudur. Bu tehdidi ortadan kaldırmanın yolunu düşünmüşlerdir. Çoğunluğun yönetimini yani sayıca çok olan kişilerin azınlıklar üzerinde hakimiyet kuracağından korkmuşlardır (Heywood, 2013: 57).

Elitist düşünürler arasında bulunan John Stuart Mill de liberallerle aynı düşünceyi paylaşarak erdemin herkeste eşit şekilde olmadığını ve erdemin eğitimle olabileceğini savunur. Ona göre eğitilmiş bireyler toplumu çıkarsız ve en iyi şekilde yönetebilir fakat eğitimsizler kendi çıkarlarını düşündüklerinden sağlıklı bir yönetim gerçekleştiremezler. Ayrıca yönetimde bulunan kişilerin seçmenlerin isteklerini baz almadan yönetimi gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Seçmenler eğitimsiz cahil olduklarından kendileri için iyi olacak şeyleri bilip karar veremezler ama yöneticiler bu konularda bilgili ve eğitilmiş olduklarından en iyi kararları vereceklerdir. Mill bir de çoğul nitelikli bir oy sistemini savunarak eğitilmiş kişilere birden çok oy hakkının verilmesini, eğitimsizlerin elinden oy haklarının alınması gerektiğini savunur (Mill, 2017). John Stuart Mill'e göre en iyi yönetim yönetenin karakteri ile birlikte yönetilen topluluktaki erdem, yararlı bir şekilde geliştirildiği takdirde mümkündür. Küçük şehirlerdeki büyük toplulukların kamusal yönetimin işlerine sınırlı şekilde katılmaları ve zamanla topluluğun daha da büyüyerek katılımın zorlaşması üzerine temsili düzenin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Mill'e göre bu temsil vazgeçilmez bir unsurdur. Temsili savunurken bir yandan sadece oy verme boyutunda kalan temsili demokrasiyi savunmaz. Halkın kamusal işlerde daha aktif, daha tartışmacı, daha arzulu ve istekli olması gerekliliğinin vurgusunu yapar. Temsili meclis sadece kendini ilgilendiren alanlarda yönetimi gerçekleştirmeli, kendini ilgilendirmeyen yasama gibi konuları uzmanlarına bırakmalıdır. Aslında Mill burada meclisin açgözlü davranmaması gerektiği, bütün yetkileri ele geçirerek yetki arzusu ile donanmaması gerektiğini söyler (Schmidt, 2001: 92-94).

Liberal demokrasi bireylere birçok haklar tanımıştır. Hukukun üstünlüğü ilkesi gibi haklarının ihlal edilmesine engel olabilecek denetleme araçları sağlamıştır fakat artık yaşanan değişim ve gelişimlerle yetersiz kalmaya başlamıştır. Bireyler daha çok seslerini duyurabilecek, söz haklarının daha çok olduğu, düşüncelerini ve isteklerini daha çok ortaya koyabilecek ve karşılığını alabilecekleri bir düzen istemektedirler. Siyasal süreçten uzak kalan bireyler için artık temsil yeterli görülmemektedir (Coşkun, 2016: 36).

Birçok kuramcı tarafından olumsuz eleştiriler almış olan temsili liberal demokrasi en çok radikal demokratlar tarafından, halkın katılımına yeterince imkân tanımadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Heywood, 2012: 242-243). Barber'a (1995: 55-56) göre temsili liberal demokraside ne yurttaşların katılımı ve birliği ne de siyasal faaliyetlerin özerkliği, kamusal yarar için karşılıklı bir müzakere süreci bulunmaktadır. Barber liberal demokrasiyi çıkar ve karşılıklı yarar olduğu sürece ilerleyen, durağan bir çıkar siyaseti olarak değerlendirmektedir. Ona göre bu model özgürlük ortamı yaratacakken anarşi ortamı yaratması, egemenlik kuracağı derken despotluk kurması

ile sistemi çıkmaza sokmuştur. Çıkmaza girmesi ve çıkmazda çözümsüz kalması temsili liberal demokrasinin cılız demokrasi olarak tanımlanmasına neden olmuştur.

Temsili liberal demokrasi, insanları haklarını ararken bütünleştirmek birleştirmek yerine ayrıştırma yolunu seçmiştir. Bireylere mahremiyetine ve çıkarlarına yapılan her türlü haksızlığa karşı şiddete varan savunma yollarına kadar gitmelerini söylerken, yurttaşlığa ve katılıma yönelik saldırılarda toplu şekilde karşı koyma eylem imkanını vermemektedir (Barber, 1995: 32-33). Barber'a göre eylemi kısıtlaması ve eylemsizliği savunması ile birlikte artık içinden çıkılmaz bir hal alan liberal demokrasi sorunlara çözüm üretmez olmuştur.

Liberal demokrasinin çözümsüz ilerleyişine en güçlü eleştirilerden biri de Chantal Mouffe'tan gelmiştir. Mouffe (2005) liberal demokrasinin siyasetin doğasını tam olarak kavrayamadığını ve bu nedenle uygulamada birçok sorunla karşılaştığını iddia etmektedir. Ona göre, "liberal" ve "demokrasi" kavramlarının bir araya getirilip uygulanmaya çalışılması en büyük hatadır. Çünkü liberallik bireyciliği, demokrasi de çoğulculuğu savunur. Hem bireyciliği hem de çoğulculuğu bir arada yürütmek imkansızdır. Zaten liberal demokrasinin çıkmaza girmesinin en büyük nedeni budur. Mouffe'a göre liberal demokrasinin göz ardı ettiği, önemsemediği kolektif sorumluluğa önem verilmeli ve siyasetin özü yakalanmalıdır. Siyaset, liberal demokrasinin yaptığı gibi kişisel çıkarlara indirgenmeden ve biz-onlar ayrımı yapmadan, kamusal ve özel ayrımına gitmeden yani siyasetsiz siyaset anlayışından uzaklaşarak işleyen bir demokrasi modeli olmalıdır. Mouffe'un radikal demokrasi olarak adlandırdığı bu modelde siyaset hiçbir kimliğin dışarıda bırakılmadığı bir platformda gerçekleşmelidir. Aksi takdirde, siyasetten dışlanan kesim demokrasiye bir tehdit unsuru olarak geri dönecektir (Kanatlı, 2014). Bu bağlamda radikal demokrasi projesi Arendt'in de önemsemediği "çoğulculuk" anlayışı üzerine kurulmaktadır. Burada liberal demokrasinin iddia ettiği gibi uzlaşma değil tam tersi çatışma (antagonizma) söz konusudur. Mouffe'a göre çatışma ve farklılıklar bastırılıp yok edilmemelidir, tam tersi bu farklılıklar ve çatışma temeline oturtulmuş bir siyasal sistem var kılınmalıdır. Siyaset ancak bu takdirde mümkün olabilir ve insanı özgürleştirebilir. Amaç farklılıkları aynılaştırmak değil bu farklılıkları kabul etmek ve her bir farklılığa özgür bir alan oluşturmaktır (Mouffe, 2005). Bu bağlamda çoğulcu ve erdemli siyaset ancak böyle mümkün olabilir.

Çoğulculuk anlayışı üzerine kurulmuş bireysel hak ve özgürlüklere odaklanıp savunurken, küreselleşen dünyada yetersiz kalmıştır. Bu yetersizlik bir meşruiyet krizine kapı açmıştır. Meşruiyet krizi istenen demokratik siyasal ideallerle artık liberal demokrasinin uyuşmamasından doğmuştur. Liberal demokrasi sadece birey odaklı olduğundan sadece bireyin çıkarını maksimize etme derdi taşımaktadır. Bu bağlamda liberal demokrasi, cinsiyet, ırk ve kültür gibi yurttaşlık dışında kalan niteliklere önem vermeyen yapısı ile katılım olgusuna ayak uyduramamıştır (Erdem, 2011: 10-11).

Küreselleşen dünyada ulus-devletin hükmünün süremeyeceği geç de olsa anlaşılmalıdır. Başka bir yönden de bakıldığında aslında bilgi ve siyaset konusunda liberal olan demokrasi türü demokratik açıdan çok da demokrasi içermemektedir (Coşkun, 2016: 26). Temsil sisteminde seçimler bir bakıma seçmek amaçlı değil daha çok onay amaçlı olmaktadır. Yönetmesi için seçilen kişinin halka sunulması ve onay alması düzenlenmiş bir demokratik düzene işaret eder (Habermas, 1992: 80). Krizin en büyük nedenlerinden biri de budur. Bireylerin çıkarlarını korumayan, katılımlarını kısıtlayan bir demokrasi günün birinde mutlaka bir yerde tikanacaktır.

Habermas, bu krizi ileri kapitalizm üzerinden ele alır ve ileri kapitalizmin bu duruma yol açtığını savunur (Coşkun, 2016: 26). Fakat Habermas Marx gibi bu krizi tamamen ekonomi içine yerleştirmez. Ekonomik durumların yanında sosyo-kültürel

durumu göz önünde bulundurarak devletin bireylerin ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanmadığını ve artık krizin ekonomik alandan yaşam alanına indiğini söyler. Ona göre ileri kapitalizmin de bu kadar ekonomik olaylara bağlı iken ve her şeyin ekonomi üzerinden yürütülmeye çalışıldığı ortamda krize neden olması kaçınılmazdır. Ayrıca Habermas'a göre ekonomik alanda çıkan krize siyasal müdahaleler gerekir. Siyasal müdahalenin de ekonomik bunalıma girmiş sistemde sabit bir istikrarı sağlaması mümkün değildir (Habermas, 1992: 45-46). Bunun sonucunda da toplumun devletleştirilmesi veya devletin toplumsallaştırılması tartışması ortaya çıkarak devlet ve toplum kutuplaşmasına sebebiyet vermektedir.

Görüldüğü üzere liberal demokrasinin belli bir yerde tıkanması, artık sorunlara çözüm üretememesi, düşünürleri bu model üzerinde düşünmeye itmıştır. Arendt, Habermas, Barber ve Mouffe gibi düşünürler mevcut liberal demokrasi modelinin bir meşruiyet krizinin içinde bulunduğunun farkındadırlar. Bu farkındalık bu düşünürleri yeni demokrasi modelleri arayışına götürmüş ve eylem merkezli siyaset tartışmalarına geri dönmüştür.

3.5.2. Katılımcı Demokrasi

Liberal demokrasinin işleyişinde meşruiyet krizinin ortaya çıkması yeni bir demokrasi modelinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni demokrasi modeli ile amaç meşruiyet krizine çözüm bulmak ve temsil sisteminin olumsuzluklarını kaldıracak daha iyi ve gelişmiş bir model sunmaktır (Coşkun, 2016: 19). Bu çözümü de katılımcı demokrasi modelinde aramışlardır.

Katılımcı demokrasi eylem ile ortak amaç sahibi olma yetisi kazandıran ve kendi kendini yönetebilme fikrine dayanan bir demokrasi modelidir (Barber, 1995: 159-160). Katılımcı demokrasiyi yurttaş odaklı bir demokrasi türü olarak da tanımlayabiliriz. Demokratik düzenin daha katılımcı, daha istikrarlı olması, demokrasinin yaygınlaşması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca güven veren ve hakları daha çok koruma altına alan bu demokrasi türü güven teşkil etmesi açısından da önemli bir yere sahiptir (Schmidt, 2001: 166-167).

Liberal demokrasi birey ve ekonomi odaklı işlediğinden dolayı çıkan bir ekonomik istikrarsızlık sorununun siyasal müdahalelerle çözülme yoluna gidilmiş fakat bu siyasal müdahaleler istikrarsız bir toplum düzeninde tekrar bir istikrar sağlayamamıştır. İleri kapitalist sistemin yeni insan ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmesi ile devletin bireylerin ihtiyaç ve beklentilerine cevap verememesi krizin baş nedeni olmuştur. Liberal demokrasinin sağlamaya çalıştığı hukukun üstünlüğü ilkesi ile devletin denetiminin sağlanması artık yetersiz gelmekte ve demokratiklik açısından eksik kalmaktadır. Demokratik bir ortam sağlanabilmesi ancak kamusal iletişimin olduğu bir ortamda mümkün görülmektedir. Meşruiyet krizi temsil sistemli modelden ve bireylerin siyasal süreçlere uzak kalmasından kaçınmış bir mesele olduğundan meşruiyet sorunu herkesin katılabildiği, özgür ve kısıtlama olmayan bir kamusal müzakereci ve katılımcılığın yüksek olduğu ortamda çözülecektir (Coşkun, 2016: 29-32).

Katılımcı demokrasi kuramları 'müzakereci demokrasi', 'agonistik demokrasi'³, 'örgütsel demokrasi' olmak üzere üç şekilde ele alınmıştır. Müzakereci demokrasinin

³ Mouffe hem liberal demokrasiyi hem de müzakereci demokrasi modellerinin siyasetin doğasını kavrayamadıklarını ve bu nedenle sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını söyler. Bu bağlamda kendi oluşturduğu radikal demokrasi modelini ortaya atar. Bu modelde "antagonizma", "agonistik çoğulculuk"

Habermas gibi savunucuları toplumdaki sorunların müzakere yoluyla ortak bir karar alınarak çözüleceğine ve böyle bir ortamda demokrasi sağlanabileceğine inanırlar. Mouffe'un önerdiği agonistik demokrasi modelinde ise toplumda farklı kimliklerin olması nedeniyle ortak bir sonuca varmak yerine kimlik siyasetinin izlenmesi ve her farklı kimliğe göre özel olarak bir yönetim sağlanması gerektiği iddia edilir. Örgütsel demokrasi modeli ise devleti, sivil toplumu ve ekonomiyi birbirinden ayıran düşünceye karşı çıkar. Buna göre bu üç alanın ayrı ayrı değil, birbirlerine müdahale eder şekilde işlemesi ve birbirleriyle iş birliği içinde olması gerektiği savunulur (Coşkun, 2016: 20-21). Katılımcı demokrasi modelini dışarıda bırakmadan bu üç ayrı özelliği bir arada bulunduran demokrasi modeli en ideal demokrasi modeli olacaktır.

Siyasetin söz ve eylem niteliklerine doğrudan gönderme yapan 'iletişimsel eylem' (Habermas, 2001) katılımcı demokrasi konusunda Habermas'ın teorize ettiği önemli kavramlardandır. İletişimsel eylem Habermas' a göre yaşam dünyasında yer alan bir eylemdir. Katılımcı bir demokraside katılımcılar iletişimsel eylem ile sorunlarıyla başa çıkma, yorumlama ve iş birliği sağlayarak demokratik sürecin işlemesine katkı sağlayacaklardır. İletişimsel eylem farklı kimliklerin birbirleriyle konuşarak ortaklaşa bir anlaşma sağlaması bakımından önemli bir eylemdir. Bireyler arasında iletişim ne kadar sağlıklı olursa alınan kararlar da o kadar etkili olacaktır. Birçok kimliğin mevcut olduğu kolektif bir toplumda bireyler kendileri için en doğru kararı, farklı katılımcıların da bir arada olduğu kamusal bir alanda yüz yüze yapacakları tartışma ve fikir alışverişi sonucu vereceklerdir (Habermas, 2001).

Katılımcı demokrasi, siyaseti diğer demokrasi modelleri gibi bir yaşam biçimi olarak tanımlamaz. Tam tersi yaşamın biçimi olarak tanımlar. Tek yaşam biçimi olarak sunulan siyasete karşı bir duruşu vardır. İnsanlar bu demokrasi modelinde karşılıklı ilişkide kendi adına bir yarar aramanın dışında karşılıklı ilişkilerden çıkacak yararın herkes için faydalı olması amacı ile hareket eder. Liberal demokrasideki çatışmayı anarşi ile bastırmanın yerine daha yaratıcı bir şekilde sorunları çözme ve ortak bir kamusal dil yaratarak biraradalık ve eşitlik ortamı sağlamayı amaçlar. Liberal demokraside gündemi genellikle yöneticiler ve elitler belirlemekteydi. Katılımcı demokraside ise gündemi halk yani yurttaş kendi belirlemektedir. Böylece neyin konu veya sorun olduğunu belirlemekte ve bireyin kendini ilgilendiren konularda söz sahibi olmasını sağlamaktadır. Katılımcı demokrasinin savunduğu çoğulculuk aslında ortaklaşa, karşılıklı bir demokrasi ortamını oluşturamadığımız durumun sonucunda ortaya çıkmıştır. Amacı da siyasetin karar vermede yaşadığı kaosu çatışmacı durumları anarşiden kurtarmaktır. Temsili liberal demokraside birey 'istiyorum' derken katılımcı demokraside birey 'istiyoruz' demeyi öğrenir. Temsili liberal demokrasi yurttaşlarına devleti denetleme yetkisi vermiştir. Fakat bu yetki sadece bir formaliteden ibaret kalmıştır, bireye denetleme gücünü asla vermemiştir. Sadece bireyin hakları üzerinde pasif bir şekilde bekçilik görevi görmüştür. Katılımcı demokrasi ise insanları uygulama yöntemiyle eğiterek kendi haklarını kendilerinin nasıl koruyacağını öğretmektedir. Temsili liberal demokraside önemli olan liderlik, katılımcı demokraside önem arz

---

ve "agonism" kavramları ile doğru, işler bir demokrasi modeli oluşturulması gerektiğini belirtir. "Antagonizma" kavramı ile çatışmacı bir ortamı belirtir. "Agonistik çoğulculuk" kavramı ile de biz ve onlar ayrımı yapmadan ilerleyen bir siyaset, "agonism" ile de siyasal alanda olan antagonizmayı yani çatışmayı kurum, değer ve söylemlere yansıtmayı amaçlar. Kısacası Mouffe "agonistik demokrasi" ile siyasal ortamdaki çatışmayı, farklılıkları aynılaştırmadan sorunlara çözüm bulma amacındadır (Kanatlı, 2014).

etmez. Katılımcı demokrasi liderin halkın bizzat kendisi olduğunu söyler. Liberal demokraside en önde ve önemli olan halkın onu takip ettiği ve ne derse onun olduğu bir liderlik koltuğu vardır. Bu demokrasi modeli liderliği ayrıca yönetimin olmazsa olmaz bir parçası olarak görür. Liderlik aslında bir aracılık görevidir. Katılımcı demokraside bu aracıya yer yoktur doğrudan kamusal alanda bizzat bireyin olması gerekliliği vardır (Barber, 1995: 160-318).

Demokraside tartışma önemli bir kavramdır. Bu nedenle demokratik tartışma öncelikle konuşma kadar dinlemenin önemini de içine almaktadır. Zaten bu süreçte önemli olan karşılıklı dinleme sanatını başarıyla gerçekleştirmektir. Bu dinleme, 'karşımdakini anlamaya çalışacağım, kendimi onun yerine koyup empati yapıp ve o kişiyle ortak bir noktada buluşmayı amaçlayacağım' demektir. Tartışma birçok olumlu durumu beraberinde getirir. Eş duyumu geliştirir, sevgiyi besler, sayısız görüşü ortaya çıkarır ve düşünen bir geleceği yaratır. Demokraside tartışmanın önemli unsurlarından olan dinlemenin yanı sıra duygusallığın da ayrı bir önemi vardır. Tartışmada önemli olan bilinçli, akıllı bir tartışma sürdürmektir. Fakat bu bilinçsel durumun yanında duygusal durumu da içermesi bir o kadar önemlidir. Çünkü insan tamamen bilinç üzerine yaratılmamıştır, duygusal da bir varlıktır. Bu yüzden demokratik bir tartışmada dinlemek ne kadar önemliyse duygusallık da o denli önemlidir (Barber, 1995: 221-253).

Siyasette eylemin anlamına ve önemine vurgu yapan katılımcı demokrasi, siyaseti insanın eylem alanı olarak tanımlar. Eylemin olmadığı bir yerde siyaset de yoktur. Siyaset bir eylem alanı olarak tanımlanır fakat her eylemi siyasal olarak tanımlamak mümkün değildir. Siyaseti kamusal eylem olarak sınırlamak gerekmektedir. Kamusal eylemde kamu tarafından girilen ve kamusal sonuçlar doğuran eylemler vardır (Barber, 1995: 165-166).

Katılımcı demokrasinin olduğu ülke ve toplumlarda bireylerin düşüncelerini söylemesi ve örgütlenmesi asla suç teşkil etmez. Toplum ve yönetim her türlü düşünce ve ideolojiye açıktır. Birey her türlü hakkını koruyabilir ve savunabilir (Öztekın, 2011: 267). Böyle özgür bir ortam yoksa zaten katılımcı demokrasinin de varlığından söz edemeyiz. Siyaset, insanların eylemleriyle birlikte hayat bulur. Siyasal eylem de siyasal kültürün şekillendirdiği bir yapıdır. Bir toplumun siyasal kültürü ne kadar zengin ise insanların birbirleriyle sık sık etkileşimde olduğu bir kamusal alanın varlığını ve siyasal nitelikli eylemlere katılımın da fazlaca olduğunu görürüz (Küçükalp, 2016: 13).

3.6. Demokrasinin Derinleştirilmesi Olarak Toplumsal Hareketler

Michel Foucault (1993) iktidarla direnişi birbirlerine içkin şekilde görür. İktidarın olduğu her yerde direniş de vardır. Yani hayatın her alanında iktidar olduğu gibi, direniş de her alanda karşımıza çıkmaktadır. İktidar karşısındaki kolektif eylem içeren tüm direniş biçimlerine toplumsal hareket adını vermekteyiz. Toplumsal hareketler, parlamento dışındaki yollarla muhalefet oluşturularak bürokratik, merkezci, seçkin otoriter yönetimleri eleştirmek amaçlı hareketlerdir. Bu hareketler otorite ve sistem karşıtı ve fakat şiddet içermeyen hareketlerdir (Çırakman ve Ertuğrul, 2016: 241-242).

Toplumsal hareket teorisyenleri toplumsal hareketleri eski ve yeni olarak iki kategoride değerlendirmektedirler. İşçi sınıfının hak mücadelelerini içeren hareketler geleneksel hareketler ya da eski hareketler olarak bilinmektedir. Bu hareketler, işçi sınıfının ekonomik ve sosyal çıkarlarını savunmak amaçlı ortaya çıkmasından dolayı ekonomik ve sınıf temelli hareketler olarak hafızalarda yer etmiştir. Ayrıca devrim fikriyle hareket eden ve siyasal partilerin yönlendirmesiyle şekillen alan hareketler

olmuşlardır. Hedefleri de çoğunlukla kapitalist sistem olmuştur. Merkezîyetçi, tüketim odaklı hem politik hem de ekonomik alanda cemaat anlayışı ile ilerleyen, ekonomik olarak sınıfsal taban çerçevesinde ve işçilerin, orta sınıfın çıkarlarına yönelik hareketler olmuşlardır (Çayır, 1999: 16-20).

Neoliberal yeniden yapılanma süreçleri ve küreselleşmeye bağlı olarak sınıf tabanlı toplumsal hareketlerin yerini zamanla kimlik tabanlı yeni toplumsal hareketlerin aldığını görmekteyiz. Teknolojik gelişmeler, endüstriyel büyüme, üretim süreçlerinin parçalara bölünmesi, hizmet sektörünün büyümesi gibi nedenler bu hareketlerin genişlemesine yardım etmiştir (Coşkun, 2017: 109-111). Yaşanan bu toplumsal değişimlerle yeni toplumsal hareketler yaşam tarzı ve kimlik siyaseti üzerine odaklanmıştır. Bu konulara eğilen hareket çoğulcu yapıyı savunur. Yeni kavramlar üretmek bireylere mücadeleci bir yapı kazandırmaya çalışır. Amacı da iktidarı ele geçirmek değil, sivil toplumun varlığını göstermek ve kabul ettirmektir (Çırakman ve Ertuğrul, 2016: 252).

Toplumsal hareketler demokratik toplumlarda görülürler. Çünkü siyasal sistem özel çıkarları savunma ve bir ortak çıkar noktası bulmayı hedefler. Bu yüzden toplumsal hareketlerin asıl temel konuları hep özgürlük, eşitlik, insan hakları, adalet gibi konular olmuştur. Bu konular da şiddet içermeyen bir ortamda çözüme kavuşturulur (Touraine, 2015: 89-91).

Yeni toplumsal hareketlerde eylem maddi çıkar amaçlı olmaktan çıkıp daha ahlaki ve evrensel değerlere yönelmiş, cinsiyet, hayvan hakları, çevre hakları gibi çok farklı konuları gündeme getirmiştir. Bu konularda daha ahlaki ve derin bakış açıları geliştirilmiştir. Sivil toplum kuruluşları aracılığıyla değil bizzat halk aracılığıyla çözümler üretme amacı güdülmüştür. Resmi olmayan esnek ve dağınık örgütlenme biçimini benimsemişler ve devlet ve kurumlarıyla bizzat mücadele etmeyi seçmişlerdir. Ayrıca kitle iletişim araçlarını etkin kullanma ile güçlerini artırma ve 'yeni orta sınıf' oluşturma amaçlı hareket etmişlerdir (Çırakman ve Ertuğrul, 2016: 243-246).

Touraine (1988) yeni toplumsal hareketlerin kamusal ve özel yaşam ayrımının ortadan kalkması sonucunda ortaya çıktığını ve toplumsal hareketlerin ana konusu olduğunu iddia etmektedir. Habermas (1981) da eski hareketlerin sistemsal bakışına karşı yeni hareketlerin yaşam odaklı bakış açısı kazandırdığını iddia ederek, yeni toplumsal hareketleri kapitalist toplumların yaşadığı meşruiyet sorununa çözüm olarak sunulan kamusal ve sivil toplum alanını canlandıran hareketler olarak görmektedir. Offe (1987) eski ve yeni toplumsal hareketler konusunda temalar, değerler, etkinlik biçimleri, aktörler ve katılım düzeyleri arasındaki farklılıklara vurgu yapar. Yeni hareketler konu olarak daha çevreci, barışçı, insan hakları odaklı konularla ilgilenir. Eski hareketlerdeki sadece tüketim üzerine kurulmuş düzenden çıkılıp, kişinin özerkliğine ve özgürlüğüne dair hareket eden, eski hareketler gibi resmi olmayan ve kendiliğinden oluşan örgütler ışığında hareket eder. Bu hareketler toplumun metalaşma ve bürokrasileşmesine karşı çıkarak merkezî ve hiyerarşik olmayan bir toplum düzenini savunur.

Yeni toplumsal hareketler konusunda birçok düşünürün farklı yaklaşımı olmuştur. Bu yaklaşımları eski ve yeni hareketler arasında bir 'kopuş' olduğunu iddia edenler ve bunun tam tersini savunarak eski ve yeni hareketler arasında 'süreklilik' olduğunu iddia edenler olarak iki grupta toplamak mümkündür. Habermas, Laclau, Melluci, Mouffe, Touraine, Castells, Cohen ve Arato gibi düşünürler eski ve yeni hareketler arasında 'kopuş' olduğunu iddia ederken, Offe, Wallerstein ve Raymond Williams gibi düşünürler 'süreklilik' iddiasını sürdürürler. Kopuş teorisine göre eski ve yeni hareketler arasında çok büyük farklar vardır ve bu farkları da keskin çizgilerle birbirlerinden ayırmaktadırlar. Süreklilik teorisine göre ise bu iki hareket arasında

benzer birçok özellik vardır ve birbirlerinin devamı niteliğindedirler (Coşkun, 2016: 21-22).

Kimlik ve kültürel değerleri baz alarak ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler demokrasinin gerçekleşmesi için sivil toplum örgütlerini zorunlu bir oluşum olarak görmektedirler. Aslında bu bir yerleşmenin savunulmasıdır. Merkeziyetçiliği istemeyerek yerleşmeden yana tavır alan bu hareketler sivil toplum örgütleri ile de yerleşmeyi savunmaktadırlar. Fakat bir yandan da küresel bir seyir izlemektedirler. Küreselleşmenin yerleşme ile eş zamanlı geliştiği günümüzde, yeni toplumsal hareketlerde hem yerleşme hem de küreselleşme olgusunun birlikte yürütmesi olağandır (Coşkun, 2017: 109-113).

Demokratik toplumlarda toplumsal hareketler halkın sorunlarını dile getirdiği ve iktidardan çözüm talep ettiği, örgütlenmeyi teşvik eden hareketlerdir. Sorunların iletiminde ve çözümünde hız sağlayan yeni iletişim teknolojileri ile toplumsal hareketlerin de farklılık kazandığına şahit oluyoruz. Zaman ve mekân sorunlarını ortadan kaldıran iletişim teknolojileri kitleleri saniyede örgütleyip mobilize ederek büyük etkiler yaratma gücüne sahip olmuştur. Günümüzde sosyal ağlar sayesinde yerel bir sorun anında küresel bir hale gelebilmektedir (Kök ve Tekerek, 2012: 62). Farklı yerlerde aralarında kilometreler olan kişiler aynı anda aynı konu veya sorun için sokaklara dökülmekte veya internet üzerinden yürütülen kampanyalara imza vermektedir. Toplumsal ya da siyasal bir sorun karşısında kararsız olan bireyler bile sosyal medya aracılığıyla mobilize edilerek sorun karşısında bir tavır geliştirmeye zorlanabilmektedir. Bu bağlamda günümüzün önemli bir parçası olan sosyal medya, katılım konusunda etkin bir araç olarak işlemektedir.

3.7. İletişim Çağında Yeni Eylem Biçimleri: Dijital Ortamda Aktivizm

İnternet, bilgisayar ve telefon ağlarının aralarında iletişim kurmak amaçlı ortaya çıkmış ve dünya çapında gelişerek küresel bir güç haline gelmiş iletişimsel bir ağ sistemidir. İnsanların bilgiyi saklama, paylaşma ve bilgiye kolay ulaşma gibi istekleri sonucu ortaya çıkmış bir teknolojidir. Bu teknoloji ilk olarak Amerikan Federal Hükümeti Savunma Bakanlığı'nın araştırma ve geliştirme kolu olan Savunma İleri Düzey Araştırma Projeleri Kurumu'nun yaptığı çalışmalar üzerine ortaya çıkmıştır. Özellikle askeri alanda yararlanmak amacıyla Savunma Bakanlığının ARPANET adını verdiği bir ağ tasarlamaya başlanmış, birçok üniversitede bu ağ üzerinde araştırmalar yaparak bu teknolojiyi geliştirilmeye çalışmıştır. İnternet ilk olarak Savunma Bakanlığının silah üretici firmalarla ve askeri alanda araştırma yapan üniversitelerle bağlantı kurmak amacıyla kullanılmıştır. Daha sonra 1990 yılında ARPANET kaldırılarak ABD, Avrupa ve Pasifik ülkelerinde hem ticaret hem de hükümet işlerinde kullanılan ağlar ortaya çıkmıştır. Web 2.0 teknolojisinin insanların yaşamına girmesi ile birlikte internet çok büyük değişimlere uğrayarak sosyal ağların oluşumunu sağlamıştır (Gençer, 2015: 509-510).

Toplumlar internetin sosyal alanda kullanılmaya başlanması ile birlikte, internet ortamında gelişen yeni bir eylem biçimi olarak dijital aktivizm ile tanışmışlardır. Bu eylem biçimi zamanla toplumsal hareket biçimlerine eklenmiştir. Dijital aktivizm, kolektif eylemin dijital medya aracılığıyla hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadır. Özellikle bu yöntemi en çok sivil toplum kuruluşları kullanmaktadır. Çünkü çabuk örgütlenmeye imkân vermesi ve şiddet içermeyen bir özelliğe sahip olmasından dolayı günümüzde yaygın olarak kullanılan bir araçtır. Özellikle protesto eylemlerinde insanları bir araya getirme konusunda çok etkin bir yöntemdir (Gençer,

2015: 517). Dijital aktivizm aslında internet üzerinden gerçekleştirilen bir hareket olmakla birlikte ulaşılmak istenen hedefe dair bilgi toplama, rapor etme, gereken yerlerle iletişime geçme gibi faaliyetleri de içerir. Bu haliyle bu aktivizm biçimi etkili, maliyetsiz ve çoksesliliği temel alan bir harekettir (Yegen, 2014: 89). Sosyal medya üzerinden şekillenen bu hareket biçimi, geleneksel yöntemlerden farklı pek çok özelliğe sahiptir.

Medya dediğimiz geleneksel kitle iletişim araçları basılı gazeteler, dergiler, televizyon, radyo gibi meslek profesyonelleri tarafından hazırlanan iletişim araçlarıdır. Sosyal medya ise içeriği profesyoneller tarafından hazırlanmayan, toplumdaki her kesimin kullanabildiği ve herkesin bilgi girişi yapabildiği bir kitle iletişim aracıdır. Eski medya anlayışından çıkılıp yani gazete, dergi, televizyon, radyo gibi mecraların yerini sosyal medyanın alması iletişimde büyük dönüşümlere yol açmıştır. İnsanların özgürce, kolaylıkla ve hızlı şekilde düşüncelerini yayması bu yeni araçlarla mümkün olmuştur. Birey bu mecraları ne şekilde kullanacaklarına kendileri karar vermekte, bu ortamlarda sorunlarına çözüm bulmakta ve kitlesel eylem kampanyaları düzenleyebilmektedirler (Gençer, 2015:512-513). Bu bağlamda bu araçlarla sağlanan siyasal iletişim, bir özgürlük iddiası taşımaktadır. Bu iddia ilkin 68 öğrenci hareketlerinde kendini göstermiştir. Dijital aktivizmin bu kuşakla dolaylı bir bağından söz etmek mümkündür. Dijital aktivizm dediğimiz bugünün sosyal hareketlerinin asıl sahipleri “68 Öğrenci Hareketleri”nin mimarları olan gençlerdir. Hayatın politik olduğunu iddia ederek geleneksel hareketlerin içeriğini ve eylem düzeylerinin değişimini gerçekleştirmişlerdir. Aslında internette tasarlanan kamusal alan yaratma düşüncesi ilk olarak bu gençlerin zihninde olmuştur. Şu anki internet ortamında oluşmuş hareket kültürü, 68’in toplumsal hareket kültürünün yani 60’lı genç kuşağın getirmiş olduğu basit, sade, korkusuz ve özgür bir iletişim ortamının ürünüdür (Kök ve Tekerek, 2012: 63).

Eski sosyal hareketler sokak siyaseti olarak sokaklara dökülüp seslerini duyurma yöntemi, yeni sosyal hareketlerde otoriteye yakalanmadan, sessizce, arka sokaklardan dolanarak yapılmaya çalışılmıştır. Bu sessizce, iktidarla yüz yüze gelmeden, arka sokaklardan dolanarak yapılan hareketler de Twitter, Youtube gibi sosyal medya araçlarıyla sağlanmıştır. Böylece aktivistler gözlerden uzak ve iktidarın müdahalelerinden etkilenmeyerek, daha hızlı şekilde mobilize olabilmişlerdir. Böylece dijital ortam aktivistler için arka sokak görevi görüp daha fazla etkide bulunabilme imkânı sağlamıştır. Yeni dijital aktivizm, eski geleneksel aktivizmin sokak siyasetinin içinden çıkıp arka sokak siyasetine bürünmesini izlediğimiz bir süreç olmuştur (Kök ve Tekerek, 2012: 64).

Geleneksel iletişim araçlarının tek yönlü ve yönlendirici etkisi yeni iletişim araçlarında iki yönlü iletişime ve etkileşimci bir ortama yerini bırakmıştır. Yeni araçların bu niteliği sayesinde yöneten ile yönetilen birbirlerine kolaylıkla ulaşabilmektedir (Karagöz, 2013: 134-140). İletişim teknolojisinin gelişmesi ile internet ve demokrasi arasında ilişki kurulabilmektedir. Yeni medyanın iletişim kolaylığı ve bilginin kolayca yaygınlaşmasına imkân vermesiyle yeni medyanın demokrasi sürecine katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu sayede iletişim kolaylaşmakta, bilgi hızlı yayılmakta, örgütlenme hız ve etkinlik kazanmaktadır. Bu bağlamda bu sürecin demokrasinin derinleşmesine katkı sağlayacağı inancı artmaktadır (Çaycı ve Karagülle, 2014: 6375).

Kitle iletişim araçları, mesafeleri kısaltmakta, kitle kültürü geliştirmekte, insanların beklentilerini duyurabilmekte, toplumsal ve siyasal hareketliliği artırmakta, toplumun bütünleşmesi gibi roller oynamaktadır (Kocadaş, 2006: 4-5). Dijital ortamda gösterilen tepkiler nerdeyse sokakta yapılan eylemler kadar ses getirebilmektedir.

Özellikle gazeteciler sosyal medyayı takip edip, yayınlar ve haberler yapmaktadırlar. Ayrıca bakanlar ve yöneticiler toplantılar yapmadan önce Twitter gibi birçok sosyal medyayı inceleyerek nelerin konuşulduğunu izlemektedirler. Amerika'da Siyaset, Demokrasi ve İnternet Enstitüsü'nün yaptığı bir araştırmaya göre dijital aktivistler sokaktaki aktivistlere göre yedi kat daha büyük etkiye sahiptir (Karagöz, 2013: 135).

Dijital aktivizm kavramı üzerine çalışmaya başlayan ve bu alanda ilk isimlerden olan Mary Joyce dijital aktivizmi teknolojik altyapının, sosyal ve siyasal faktörlerin ve ekonomik faktörlerin dijital aktivizmi büyük oranda etkilediğini savunur (Akt. Turhan, 2017: 29) Teknolojik altyapıda internet ağı ne kadar gelişmiş ve internete her yerden ve her iletişimsel cihazdan ulaşma imkânı ne kadar hızlı ise dijital aktivizm o oranda yükselmektedir. Gelişmemiş internet ağına sahip ülkelerde bireyler internete rahatlıkla, her koşulda ve şartta ulaşamadığında dijital aktivizmin gelişmesi beklenemez. Ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve siyasal şartlar da çok büyük önem arz etmektedir. Çünkü demokratik ülkelerde dijital aktivizm bir hak arama aracı olarak görülür iken demokratik olmayan ülkelerde bir baskı aracı olarak görülecek ve dijital aktivizm kısıtlanmaya çalışılacaktır. Ekonomik faktörlerin de önemi azımsanmayacak derecede önemlidir. Ülkede yaşayan bireylerin ekonomik durumları ne denli iyi olursa internete ulaşımı sağlayacak cihazlara ulaşma imkânı daha çok olacaktır. Bu imkanlar bireyin dijital ortamdaki aktivist hareketlere katılma oranında büyük değişimlere neden olmaktadır. Bu cihazlara ekonomik durumları nedeniyle ulaşamayan bireyler katılım gösteremeyerek dijital ortamda oluşan hareketlere yabancı olacaktır (Turhan, 2017: 30).

Web siteleri, zincir e-postalar, online imza kampanyaları, sosyal medya online aktivizm araçları olarak değerlendirilmektedir. Web siteleri bilgilendirmek amaçlı farkındalık yaratma işlevi görmektedir. E-postalar tepkileri ortaya koyarak domino etkisi yaratma işlevi görmektedir. Online imza kampanyaları da birden çok kişiye ulaşarak olayların kartopu etkisi ile büyümesini, yayılmasını sağlamaktadır. Sosyal medya da haberlerin hızlı yayması ile kelebek etkisi oluşturma amacı gütmektedir (Sert, 2012: 5-10). Web sitelerinden yaygın olarak kullanılan wikiler, internet ortamında sanal bir ansiklopedi görevi görmektedir. İçeriğindeki bilgileri değiştirebilme imkânı veren açık bir kaynaktır. Blogların ortaya çıkması ile internet üzerinden sıradan insanın bilgi üretme hızı da artmıştır. Bloglar, bireylerin kendi istek ve arzularına göre kişisel yazıların yazıldığı web sayfalarıdır. İnternetin olduğu her ortamda kişisel düşüncelerini bu blog adı verilen sayfalara döküp, diğer blog yazılarına yorum yapıp tartışabilmektedirler. Sosyal medya araçlarına bakarsak, Facebook, insanların arkadaşlarıyla çevresindeki insanlarla iletişim kurup bilgi akışının sağlandığı bir iletişim aracı olmuştur. 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından Harvard öğrencileri için kurulmuş bir sosyal medya ortamı olan Facebook daha sonra herkes tarafından kullanılmaya başlanıp e-mail adresiyle kayıt olunup ücretsiz kullanılabilen bir iletişim aracına dönüşmüştür. Twitter, insanların ne hissettiklerini ne yaptıklarını ya da ne düşündüklerini 140 karaktere sığdırarak yazdıkları bir uygulamadır (Gençer, 2015:515-516). Söz konusu bu araçların hepsinin birlikte, günümüzde sosyal medyayı geleneksel iletişim araçlarının önüne geçirdiğini görmekteyiz. Nitekim Arap baharı olarak bilinen yakın dönem toplumsal hareketlerde bu yeni iletişim araçlarının kitleleri örgütleme ve mobilize etmede son derece etkin kullanıldığı bilinmektedir (Kök ve Tekerek, 2012).

Günümüzde geleneksel aktivizmde azalma, dijital aktivizmin kullanımında da bir artış görmekteyiz. Rheingold'a göre günümüzde online aktivizm geleneksel aktivizme tercih edilmektedir. Bunun nedenlerine bakacak olursak, ilk olarak aktivistlerin bilgi ve deneyimlerini dijital ortamda ucuz bir şekilde birbirlerine iletebildiklerini görmekteyiz. İkinci olarak bu yeni aktivizm biçimi geleneksel medya

araçlarından daha hızlı şekilde bilgi aktarımı ve paylaşımına izin vermekte tek yönlü iletişim yerine çift yönlü iletişim sağlanması açısından büyük avantajlar sağlamaktadır. Üçüncü olarak dijital aktivizm zaman ve mekâna bağlı kalmadan her an ve her dakika grupları bir araya toplama özgürlüğü açısından geleneksel yöntemlere göre daha avantajlı durumdadır (Akt. Sert, 2012: 3).

Sandor Vegh (2013: 72) ise online aktivizmi, farkındalık/savunuculuk, örgütlenme/seferberlik, eylem/tepki olarak üç grupta sınıflandırmıştır. Farkındalık/Savunuculuk kategorisinde geleneksel iletişim araçlarının sağladığı bilgi akışındaki kontrolü artık yeni iletişim araçlarında gerçekleştirmek mümkün değildir. Bilgi akış hızı hiçbir şekilde engellenmemektedir. Bu nedenle artık bilgiye ulaşmak bu denli hızlı ve bu kadar kolayken farkındalık ve benimsenen düşünceyi savunmak da kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Online aktivizm farkındalık ve savunuculuk açısından büyük gelişmeler göstermektedir. Örgütlenme/Seferberlik açısından da geleneksel iletişim araçlarına göre daha çok kişiye hızlıca ulaşma ve hızlıca örgütleyebilme konusunda daha başarılıdır. Zaman ve mekân sınırlaması olmadan hem çevirim içi hem de çevirim dışı iletişim imkanı sağlamaktadır. Eylem/Tepki açısından da bakıldığında online dediğimiz saldırı biçimlerinden bahsetmektedir.

Dijital aktivizm aslında iki türlü kullanılmaktadır. İlk olarak sadece internet üzerinden başlatılmış ve sadece internet üzerinden devam eden ve sonlanan bir dijital aktivizm biçimi olarak ve ikinci olarak da ilk internet üzerinden örgütlenen daha sonra da sokağa dökülen yürüyüş ve protesto biçimleridir. Bu bağlamda dijital aktivizmden iki yeni kavram doğmuştur: Slaktivizm ve klicktivizm. Bu kavramlar dijital aktivizmin kolları olarak sadece internet yani dijital ortamda gerçekleşen hareketleri temsil etmektedirler. Slaktivizm pasif bir hareket gibi görünse de aslında pratikte sokağa dökülen bir eylem yoktur fakat dijital bir pratiğe dayandığından ve kitlesel bir dijital ortama sahip olmasından dolayı sokakta yapılan eylem kadar büyük sesler getirmekte ve amaçlarına ulaşmaktadırlar (Yegen, 2014: 89). Klicktivizm ise, İngilizce tıklama anlamına gelen “click” kelimesinden gelmektedir (Turhan, 2017: 31). Klicktivizm, bir sorun karşısında insanların dijital ortamda yani bilgisayar başında bir birliktelik ve dayanışma ortamı oluşturması hareketidir. Toplumsal fayda ve bütün adına hareket eden klicktivistler birçok sosyal sorumluluk projelerine destek vermekte, imza kampanyaları düzenlemekte, belli bir marka veya şirkete yönelik ürün almama veya çeşitli farklı protestolar düzenlenmektedirler. Bu işleri yaparken sürekli takip, düzen ve tekrar içinde örgütlü ve sistemli hareketler şeklinde ilerletmektedirler. Bu nedenle klicktivizm de slaktivizmden farklı olarak yönetimsel bir hava vardır (Yegen, 2014: 90).

Slaktivizm, 1995 yılında Cornerstore Festival’inde ilk kez Dwight Ozard ve Fred Clark tarafından kullanılan ve kökeni İngilizceden gelen ‘tembel, miskin’ anlamında olan ‘slacker’ kelimesinin aktivizm ile birleşmesiyle oluşturulmuş bir kelimedir. Genellikle ‘miskin eylemcilik’ olarak anılan slaktivizmin eylemcileri de ‘miskin eylemciler’ olarak anılmıştır. Miskin denilmesinin sebebi de eylemcilerin gidip bizzat eylemde bulunmamaları, bilgisayar veya telefon başından bir şeyler yazarak ya da paylaşarak eyleme katılım göstermeleridir. Slaktivistler genellikle imza kampanyalarına katılım, destek verme, görüş bildirme gibi eylemlerde bulunurlar. Yani eylemlere sadece elektronik ortamda katılım gösterirler. Faydaları yok gibi görünen slaktivistler birçok alanda fayda sağlamaktadır. Genel olarak bir sorun veya eylem karşısında, dijital ortamda yandaş bulabilmekte, bu yandaşlara kolay ulaşabilmekte, konuyla ilgili bilginin yayılması ve saklanması açısından da arşiv görevi görmektedirler. Özellikle slaktivizm günümüzde online sitelerde kampanyalara katılma, bağışlarda bulunma ve bu sayede biraz da olsa vicdan rahatlatma amacı görmektedir. Aslında tek tık ile katılımı sağlayan

bu alanda slaktivist olmak kolaydır. Bu kolay katılım sayesinde birey pasif bir birey olarak değişimin bir parçası olmanın gururunu yaşamaktadır. Yaptığı beğeni ve tıklamalarla birey eylemin içinde bulunduğunu veya katkı sağladığını düşünerek vicdanını da rahatlatmaktadır. Risksiz katılım olarak da adlandırabileceğimiz bu katılım Facebook ve Twitter gibi sosyal medya mecralarında eylem ve çağrılarını beğenme, tıklama ve paylaşma gibi faaliyetlerde bulunularak gerçekleştirilmektedir (Yegen, 2014: 90-91).

Dijital ortamda oluşmuş veya dijital ortamda örgütlenmiş ve amacına hedefine ulaşmış ve fazlaca ses getirmiş birkaç önemli harekete bakarsak, “Wall Street’i İşgal Et” hareketi dünyadaki dijital aktivizmin ilk örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hareket 17 Eylül 2011 yılında New York’da Kanadalı aktivistler tarafından gerçekleştirilmiştir. Kültür dergisi Adbusters’in çağrısı üzerine ortaya çıkan hareket, kısa sürede ABD’de yayılmıştır. 2007 yılında başlayan ekonomik krizle birlikte ortaya çıkan işsizlik oranlarının artması ile Amerikalılar finans merkezi olan Wall Street’i işgal etmek üzere sokaklara dökülmüşlerdir. Dijital olarak doğan bir hareket olmuştur ve önce Facebook’ta yayınlanmış, daha sonra Twitter’la yayılmıştır. Twitter’da #occupywallstreet etiketi ile açılan çağrıya uyanların yaydığı hareket alanlara yayılarak gücünü ve etkisini göstermiştir (Gençer, 2015: 518).

Dünyada oluşum göstermiş diğer bir hareket olan “Arap Baharı” 17 Aralık 2010’da Tunus’ta bir sokak satıcısının kendini ateşe vermesi ile başlayan bir hareket olmuştur. Muhammed Buazizi adlı gencin kendini ateşe vermesi ile başlayan bu hareket Mısır, Suriye, Sudan, birçok Arap ve Afrika ülkesine yayılmıştır. Aslında bu ayaklanmaların hepsinin ortak yönü yaşadıkları ülkelerin rejimlerine yönelik olmalarıdır. Bu ayaklanma ile Tunuslu bir sokak satıcısının kendini ateşe verip intihar etmesi aslında ülkede kötü giden durumun yani hem sosyal hem de ekonomik sorunlarla boğuşan halkın artık isyan etmesine ve kurulu bu düzenin değişmesi için harekete geçmesini fitilleyen bir hareket olmuştur. Arap Baharı diye adlandırılan bu hareket Facebook, Twitter, Youtube gibi birçok sosyal medya aracıyla yayılma gösterip, Arap ülkelerinin siyasi çehresinin değişmesine neden olmuşlardır. Hatta bu hareketlerde sosyal mecraların çok ve etkili kullanılmasından dolayı harekete “Twitter Devrimi” ve “Facebook Devrimi” diyenler dahi olmuştur (Kök, 2012:60-61).

Dijital araçların toplumsal hareketlerdeki etkisini görebildiğimiz açık örneklerden biri de Türkiye’de gerçekleşmiştir. Gezi Parkı Olayları olarak bilinen hareket, İstanbul’un Beyoğlu ilçesinde bulunan ve sadece kamusal hizmette kullanılmak üzere İstanbul Büyükşehir belediyesine tahsis edilmiş Taksim Gezi Parkı’nın Topçu Kışlası’nın Taksim Yayalaştırma Projesi ile imar izni olmadan yeniden yapılandırılmaya çalışılması ile başlamıştır. 27 Mayıs 2013 tarihinde iş makinalarının parka girip çalışmaya başlamasından haberdar olan çevreci aktivistler çalışmalarını durdurmak için harekete geçmişlerdir (Gençer, 2015: 511-520). Aktivistler etkiyi artırabilmek amacıyla sosyal medya üzerinden haberleri yayarak örgütlenmiş ve daha sonra aynı araçlarla mobilizasyonu sağlamışlardır. Çevreci aktivistlerin kentsel dönüşüme ve çevre tahribatına karşı tepkileri ile büyüyen bu hareket daha sonra siyasi bir boyut kazanmaya başlamıştır (Turhan, 2017: 39-41). Facebook ve Twitter gibi mecralarda #direngeziparkı, #occupygezi gibi hashtaglar oluşturarak bu başlıklar altında internet kullanan bireylerin yorumlar yaparak olaylara karşı tepkilerini ortaya koymaları için çalışılmıştır. Facebook sosyal medya platformunda ise ‘her yer taksim her yer direniş’, ‘gezi parkı gerçekleri’ gibi birçok grup kurularak bu gruplarda fotoğraf ve videolar paylaşılarak geniş kitlelere ulaşılmıştır (Yeniçiktı, 2014).

Aktivist hareketlere çok farklı bir boyut getiren diğer oluşumlardan farklı olarak sadece internet ortamında gelişen ve büyük etkiler yaratan change.org (online imza kampanyası), internet ortamındaki sivil direnişi temsil eden ve online imza kampanyaları düzenleyen bir sitedir. Gezi Parkı Olayları, Arap Baharı gibi önemli olaylardan sonra gelen, internet üzerinden harekete geçilen önemli bir oluşum olmuştur. Dünyadaki en büyük online imza toplayan sivil toplum dayanışmasıdır. Change.org sitesi 2007 yılında Benjamin Michael Rattray tarafından kurulmuştur. İsteyen herkes bu mecrada imza kampanyası düzenleyebilmektedir. İnsanlar rahatsız oldukları ve değiştirmek istedikleri durumları kitlelerle paylaşmakta ve bireysel mücadeleler böylece toplumsallaşmaktadır. Çeşitli ülkelerde kampanya direktörleri bulunan Change.org ücretsiz bir oluşumdur. Ve birçok kampanyası başarıya ulaşmış bir platform olarak devam etmektedir. Ücretsiz olarak hizmet veren bu platform desteğini YouTube'deki sponsorlu videolardan, Google'daki sponsorlu linklerden, Twitter'daki sponsorlu tweetlerden ve reklamlardan finansal desteğini sağlamaktadır (Yegen, 2014: 92).

Change.org sitesinin ofisi Türkiye'de Eylül 2012 yılından sonra açılmıştır. Siteye ad, soyad, e-mail adresi ile veya da Facebook hesabı ile üye oluna bilinmektedir. İmza kampanyası başlatılabildiği gibi destekte oluna bilinmektedir. Düzenlenen kampanyalarla ilgili ana sayfada bilgiler verilmekte, görseller sunulmakta, taraflar gösterilmekte ve kaç kişinin imzaladığını ve daha ne kadar imza toplanması gerektiğini sunulmaktadır. Ayrıca katılımcıların kampanyaya neden katılmak istedikleri sorulmakta ve yorumları alınmaktadır (Yegen, 2014: 93). Change.com 196 ülkede ve 70 milyondan fazla kişinin kullanmakta olduğu internet üzerinden örgütlenen bir örgüt olmanın yanında, benzer örnekleri de 'imza.la', 'imzacampanyam.com', 'avaaz.org' gibi yine internet ortamında kampanya başlatıp imza toplayarak amaçlarına ulaşmaya çalışan örgütlenmelerin de önünü açmıştır (Yılmaz vd., 2015: 491).

4. ALAN ARAŞTIRMASI: KSÜ VE İÜ ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL KATILIM DÜZEYLERİ

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemini belirleyen temel öğeler, bir yandan araştırmacının epistemik duruşu iken, öte yandan araştırmanın amacı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kök, 2014). Bu temel kabulden hareketle, bu çalışmada ampirik yöntemlerden nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemleri bireylerin toplumsal davranışlarını gözlem, deney ve test yoluyla nesnel bir şekilde ölçmek ve sayısal verilerle açıklamakta kullanılan yöntemlerdir. Nitekim bu çalışmanın amacının üniversite öğrencilerinin siyasi katılım düzeylerinin ölçülmesi olmasından hareketle, çalışmada nicel analiz yöntemi kullanılmıştır.

4.1.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi İİBF (kamu yönetimi, iktisat, işletme, uluslararası ilişkiler) öğrencileri oluşturmaktadır. Evrenimizi temsil eden toplam öğrenci sayısı yani örneklem sayısı 591 olarak tespit edilmiştir. Örneklem dağılımımız tabakalı örneklem metoduyla seçilmiştir. Bu iki üniversitenin seçilme nedeni de Kahramanmaraş'ın sosyo-kültürel açıdan homojen bir demografiye sahipken Malatya'nın Kahramanmaraş'a göre daha heterojen demografik özellikler göstereceği düşünüldüğündendir.

4.1.2. Araştırmada Kullanılan Teknikler

Araştırmanın veri toplama aracı olarak Murat Keçe ve Erkan Dinç'in (2015) geliştirdikleri "Demokratik Katılım Ölçeği" kullanılmıştır. Yazarlar bu ölçeği üniversite öğrencilerinin demokratik katılım düzeylerini belirlemek amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek ve bu geliştirilen ölçeğin farklı demografik özelliklere sahip kitlelerin demokratik katılımını düzeylerini ölçmek amacıyla kullanıma sunmak istemişlerdir. Bu ölçeğe dayanarak oluşturulmuş olan elli maddelik bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formu hazırlanmadan önce, ölçek yayınlanmamış olduğu için ölçeği geliştiren araştırmacılardan biri olarak Keçe ile görüşülerek kullanma izni alınmıştır. Demokratik Katılım Ölçeği, "siyasi katılım" ve "toplumsal katılım" olarak iki boyuta sahiptir. 12 faktör altında gruplandırılmış olan anket maddeleri, 591 kişiye uygulandıktan sonra SPSS Windows 25.0 ve AMOS 21 programlarıyla analiz edilmiştir.

Siyasal katılım boyutu, 'siyasi tartışmalar', 'seçimlere duyarlılık', 'düşünce ve öneri paylaşma', 'gösteri ve yürüyüşler', 'seçim mitingleri', 'hizmet ve politika takibi', 'propaganda, boykot ve eylemler' olmak üzere 7 faktör içermektedir. Toplumsal katılım boyutu ise 'toplumsal konularda görüş belirtme', 'STK'lara yardımda bulunma', 'toplumsal gündemi takip etme', 'toplumsal sorunların çözümü için girişim', 'STK'larda görev alma' olmak üzere 5 faktör içermektedir. Bu gruplandırma ile siyasi katılımın ilgi düzeyinden başlayıp hangi boyutlara kadar gittiği gözlemlenmeye çalışılmıştır. Bu gözlemin yanında siyasi katılım, anketin uygulandığı katılımcıların yaş, cinsiyet, yaşadığı şehir, gelir düzeyi, çalışma durumu, okul, okuduğu bölüm,

okuldaki kaçıncı yılı, etnik kökeni, dini, mezhebi kategorileri göz önünde bulundurularak analiz edilmiştir.

4.1.3. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 ve AMOS 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel yöntemler; sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Likert tipi ölçek kullanılarak yapılan çalışmada, veriler normal dağılmadığı saptanmıştır. Normal dağılıma uygunluk öncelikle normallik testleri (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testleri) ile incelenmiştir. Ayrıca normal dağılıma uygunluk dağılımının arpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 arasında olup olmadığına bağlı olduğu için normallik analizinde bu istatistikler incelenmiştir (Shao, 2002). Normallik son olarak Q-Q plot grafiği ile de incelenmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçekte normal dağılım varsayımı sağlanmadığı için istatistik değerlendirmelerde parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Normal dağılımın sağlandığı ancak gruplar arası örneklem farkının çok fazla olduğu durumlarda da parametrik olmayan testler tercih edilmiştir. Bunun için niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı Mann Whitney U testi, ikiden fazla grup ortalamalarında karşılaştırmalarında Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Farklılık olan sonuçlarda, farklı olan grubu belirleyebilmek için Bonferroni oklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Parametrik olmayan testler kullanılması nedeniyle gruplara ait görsellerde medyan baz alınmıştır.

Toplanan verilerin uygun analiz yöntemi ile analiz edilmesi öncelikle güvenilir bir ölçek koşulların sağlanması ile gerçekleştirilir. Ölçeklerin güvenilirliğini test etmek amacıyla "Güvenilirlik Analizi" yapılmıştır. Ayrıca açıklayıcı ve doğrulamayı faktör analizi ile ölçek yapısı irdelenmiştir. Her bir faktör için ayrı ayrı güvenilirlik analizi yapılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğu tespit edildikten sonra istatistiksel yöntemler uygulanmıştır.

4.2. Araştırmanın Verilerinin Çözümü ve Bulgular

4.2.1. Araştırmanın Verilerinin Çözümü

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Sosyo- Demografik Özellikler		Sıklık	Yüzde
Okul	KSÜ	315	53.3
	İÜ	276	43.7
Cinsiyet	Kadın	333	56.3
	Erkek	258	43.7
Yaş	18-20 yaş arası	158	26.7
	21-23 yaş arası	343	58.0
	24 ve üzeri	90	15.3
Bölüm	Kamu yönetimi	190	32.1
	İktisat	114	19.3
	İşletme	162	27.4
	Uluslararası İlişkiler	125	21.2
Kaçıncı yıl	1yıl	117	19.8
	2yıl	152	25.7
	3yıl	132	22.3
	4yıl	163	27.6
	5yıl ve üzeri	27	4.6
İş	Çalışıyor	73	12.4
	Çalışmıyor	518	87.6
Gelir	1000 TL'den az	48	8.3
	1000-2000 TL	220	37.2
	2001-3000 TL	144	24.4
	3001-4000 TL	93	15.7
	4001-5000 TL	33	5.6
	5001TL ve üzeri	53	9.0
Yerleşim	Büyükşehir	259	43.8
	Şehir	136	23.0
	İlçe	104	17.6
	Belde	92	15.6
Etnik Köken	Türk	434	73.4
	Kürt	135	22.8
	Diğer	22	3.8
Din	Müslüman	574	97.1
	Diğer	17	2.9
Mezhep	Sünni	529	89.5
	Alevi	62	10.5

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo demografik özelliklerine ait bilgilerin dağılımı Tablo 4.1'de verilmiştir. Buna göre öğrencilerin %53.3'ü KSÜ; %43.7'si İÜ üniversitesi öğrencisidir. Bu öğrencilerin %56.3'ü kadın, %43.7'si erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaş aralığı incelendiğinde %26.7'sinin 18-20 yaş arasında, %58.0'ının 21-23 yaş arasında, %15.3'ünün de 24 ve üzeri bir yaşta olduğu tespit edilmiştir. Üniversitede okudukları bölümlerin dağılımı incelendiğinde %32.1'inin kamu yönetimi, %19.3'ünün iktisat, %27.4'ünün işletme, %21.2'sinin uluslararası ilişkiler okuduğu tespit edilmiştir. Üniversitede okudukları bölümde kaçınıcı yılı olduğu sorulduğunda verilen cevapların dağılımı: %19.8'i birinci yılı, %25.7'si ikinci yılı, %22.3'ü üçüncü yılı, %27.6'sı dördüncü yılı, %4.6'sı beşinci yıl ve daha üzeri bir yıl olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %12.4'ünün çalışıyor olduğu; %87.6'sının çalışmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerinin ailelerinin tahmini olarak aylık gelir

düzeyleri incelendiğinde %8.3'ünün 1000 TL den az; %37.2'sinin 1000-2000 TL arası; %24.4'ünün 2001-3000 TL arası; %15.7'sinin 3001-4000 TL arası; %5.6'sının 4001-5000 TL arası ve %9'unun 5001 TL ve üzeri bir geliri olduğu görülmüştür. Üniversitedeki öğrencilerin geldikleri yerde nerede yaşadıkları incelendiğinde, %43.8'inin büyükşehirde, %23'ünün şehirde, %17.6'sının ilçede, %15.6 belde de yaşamakta oldukları görülmüştür. Belde grubu içinde köy ve kasabayı da içermektedir. Öğrencilerin etnik kökenleri incelendiğinde %73.4'ünün Türk, %22.8'inin Kürt ve %3.8'inin diğer etnik kökenlerden olduğu tespit edilmiştir. Diğer etnik kökenlerin içinde Arap, Çerkez, Çeçen, Ermeni gibi etnik kökenler bulunmaktadır. Dinleri hakkındaki bilgilere bakıldığında ise %97.1'inin Müslüman, %2.9'unun diğer dinlerden birine inandıkları tespit edilmiştir. Din değişkeni içindeki diğer grubu içerisinde deist, ateist, Hristiyan gibi dinler bulunmaktadır. Öğrencilerin mezhepleri hakkındaki bilgiler incelendiğinde ise %89.5'inin Sünni ve %10.5'inin alevi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.2. Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutu Madde-Toplam Puan Korelasyonları

Ölçek maddeleri	R
47.Toplumsal sorunların çözümüne yönelik başkalarıyla işbirliği yaparım	0,674
49.Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde yer almayı düşünürüm	0,669
48.Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde aktif olarak görev almayı düşünürüm	0,667
35.Toplumsal problemlerin tartışıldığı forum sitelerinde görüşlerimi dile getiririm	0,665
50.Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünün faaliyetlerine gönüllü olarak katılırım	0,664
32. Toplumsal konulardaki imza kampanyalarına katılırım	0,651
31.Toplumsal konularla ilgili olarak internet sitelerinde yapılan anketlerde görüş ifade ederim	0,637
30.Toplumsal konulara ilişkin panel, açık oturum, sempozyum ya da konferanslara gönüllü olarak katılırım	0,628
39.Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malların, hizmetlerin satın alınmasını teşvik ederim	0,627
33.Toplumsal konularda bir imza kampanyasının düzenlenmesi için girişimde bulunurum	0,606
34.Toplumsal konulara dikkat çekmek için Facebook, Twitter veya diğer sosyal medyada paylaşımlar yaparım	0,605
38.Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malları ya da hizmetleri satın alırım	0,605
42.Toplumsal konuları akranlarımla ya da arkadaşlarımla tartışırım	0,570
41Toplumsal konuları annem-babamla tartışırım	0,563
29.İnternet ortamında toplumsal içerikli tartışmalar yapan gruplara dahil olurum	0,555
37.Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere para toplayanlara maddi katkıda bulunurum	0,549
36.Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere yardım toplarım	0,536
46.Toplumsal bir sorunun çözülmesi amacıyla yetkililere e-mail gönderirim	0,525
43.Toplumsal konularla ilgili (gıdaların güvenilirliği, hastanelerin durumu gibi) TV' deki açık oturum programlarını izlerim	0,507
45.Toplumsal konulara dikkat çekmek için ilgili ve yetkilileri telefonla ararım	0,502
40.Toplumsal konularda gündemi takip ederim	0,453
44.Toplumsal konulara dikkat çekmek için video hazırlayıp yayımlarım	0,423

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi bütün maddelerin toplam korelasyon katsayıları verilmiştir. Madde-toplam test korelasyonu ile ölçekteki her bir maddenin toplam puan ile ilişkisi incelenmiştir. Her bir maddenin toplam test puanı ile yüksek korelasyona

sahip olması, o lme arasının tutarlılığını göstermektedir. Madde-toplam test korelasyonunun yeterli olabilmesi için gerekli minimum değer 0.30 olarak belirtilmektedir (Tezbaşaran, 1997). Demokratik katılım leğinin toplumsal katılım boyutu için tüm madde-toplam test korelasyon değerleri incelendiğinde; 0.423 ile 0.674 arasında değişkenlik göstermektedir. Madde-toplam test korelasyonu tablosunda görüldüğü zere tüm maddelerin birbiri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Tüm maddeler birbirleri ile ilişkilidir fakat toplumsal konulara ilgi çekmek için video hazırlayıp yayınların faktörü ve toplumsal konularda gündemi takip ederim faktörlerindeki düşük korelasyon puanları bu faktörlerin diğer faktörlerle arasındaki ilişkinin az da olsa farklılaştığını göstermektedir. Bunun nedeni de bu faktörlere genellikle katılımın az olması yani "hiçbir zaman" şikkının fazlaca işaretlenmiş olmasıdır. Bu nedenle bu iki faktörün diğer faktörlerle ilişkisi aynı yönde ilerlememektedir.

Tablo 4.3. Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenilirlik Sonuçları

Faktörler ve maddeler	Açıklanan Varyans (%)	Öz Değer (λ)	Faktör Yüğü
F1: Toplumsal Konularda Görüş Belirtme (α=0.869)			
29.İnternet ortamında toplumsal içerikli tartışmalar yapan gruplara dahil olurum	16.988	8.887	0.730
31.Toplumsal konularla ilgili olarak internet sitelerinde yapılan anketlerde görüş ifade ederim			0.730
35.Toplumsal problemlerin tartışıldığı forum sitelerinde görüşlerimi dile getiririm			0.676
32. Toplumsal konulardaki imza kampanyalarına katılırım			0.672
33.Toplumsal konularda bir imza kampanyasının düzenlenmesi için girişimde bulunurum			0.621
34.Toplumsal konulara dikkat çekmek için Facebook, Twitter veya diğer sosyal medyada paylaşımlar yaparım			0.613
30.Toplumsal konulara ilişkin panel, açık oturum, sempozyum ya da konferanslara gönüllü olarak katılırım			0.566
F2: Toplumsal Gündemi Takip Etme (α=0.871)			
42.Toplumsal konuları akranlarımla ya da arkadaşlarımla tartışırım	14.163	2.296	0.853
41.Toplumsal konuları annem-babamla tartışırım			0.827
43.Toplumsal konularla ilgili (gıdaların güvenirligi, hastanelerin durumu gibi) TV' deki açık oturum programlarını izlerim			0.799
40.Toplumsal konularda gündemi takip ederim			0.759
F3: Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma (α=0.926)			
49.Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde yer almayı düşünürüm	12.975	1.510	0.871
48.Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde aktif olarak görev almayı düşünürüm			0.836
50.Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünün faaliyetlerine gönüllü olarak katılırım			0.805
F4: Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımda Bulunma (α=0.847)			
37.Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere para toplayanlara maddi katkıda bulunurum	12.924	1.401	0.836
38.Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malları ya da hizmetleri satın alırım			0.786
39.Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malların, hizmetlerin satın alınmasını teşvik ederim			0.724
36.Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere yardım toplarım			0.658
F5: Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim (α=0.824)			
45.Toplumsal konulara dikkat çekmek için ilgili ve yetkilileri telefonla ararım	12.322	1.169	0.828
46.Toplumsal bir sorunun çözülmesi amacıyla yetkililere e-mail gönderirim			0.776
44.Toplumsal konulara dikkat çekmek için video hazırlayıp yayımlarım			0.757
47.Toplumsal sorunların çözümüne yönelik başkalarıyla işbirliği yaparım			0.545
Toplam(α=0.928)			
KMO =0.913; χ²(231) =7881.106; Bartlett Küresellik Testi (p) = 0.000			

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi öğrencilerin demokratik katılımını ölçmek için geliştirilen ölçeğin toplumsal katılım boyutunu ölçmeyi amaçlayan ölçek, beş teorik faktör temel alınarak geliştirilmiştir. Bu faktörler, “Toplumsal Konularda Görüş Belirtme”, “Toplumsal Gündemi Takip Etme”, “Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma”, Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımda Bulunma” ve “Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim”dir. Bu çerçevede, aracın faktör desenini ortaya koymak amacıyla açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi uygulamasından önce, örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda KMO değerinin 0.913 olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu doğrultusunda, örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmak için “mükemmel” olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çokluk vd, 2012: 207). Ayrıca Bartlett küresellik testi sonuçları incelendiğinde, elde edilen ki-kare değerinin manidar olduğu görülmüştür ($\chi^2(231) = 7881.106$; $p < 0.01$). Bu doğrultuda, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği kabul edilmiştir.

Verilerin faktör analizine uygunluğu teyit edildikten sonra ölçeğin faktör yapısının incelenmesi amacıyla Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve Varimax Rotasyon yöntemleri kullanılarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda, analize temel olarak 22 madde için öz değeri 1’in üzerinde olan beş bileşen olduğu görülmüştür. Bu bileşenlerin toplam varyansa yaptıkları katkı %69.372’dir. Beş faktör için tekrarlanan analizde, faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkının birinci faktör olan “Toplumsal Konularda Görüş Belirtme” için %16.988; ikinci faktör olan “Toplumsal Gündemi Takip Etme” için %14.163 üçüncü faktör olan “Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma” için %12.975; dördüncü faktör olan “Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımda Bulunma” için %12.924 ve son faktör olan beşinci faktör “Toplumsal Sorunların Çözümü” için %12.322 olduğu görülmüştür.

Demokratik katılımı ölçmek için oluşturulan ölçeğinin toplumsal katılım boyutu için faktör desenini ortaya koymak amacıyla yapılan açıklayıcı faktör analizinde, faktör yük değerleri için kabul düzeyi 0.500 olarak belirlenmiştir.

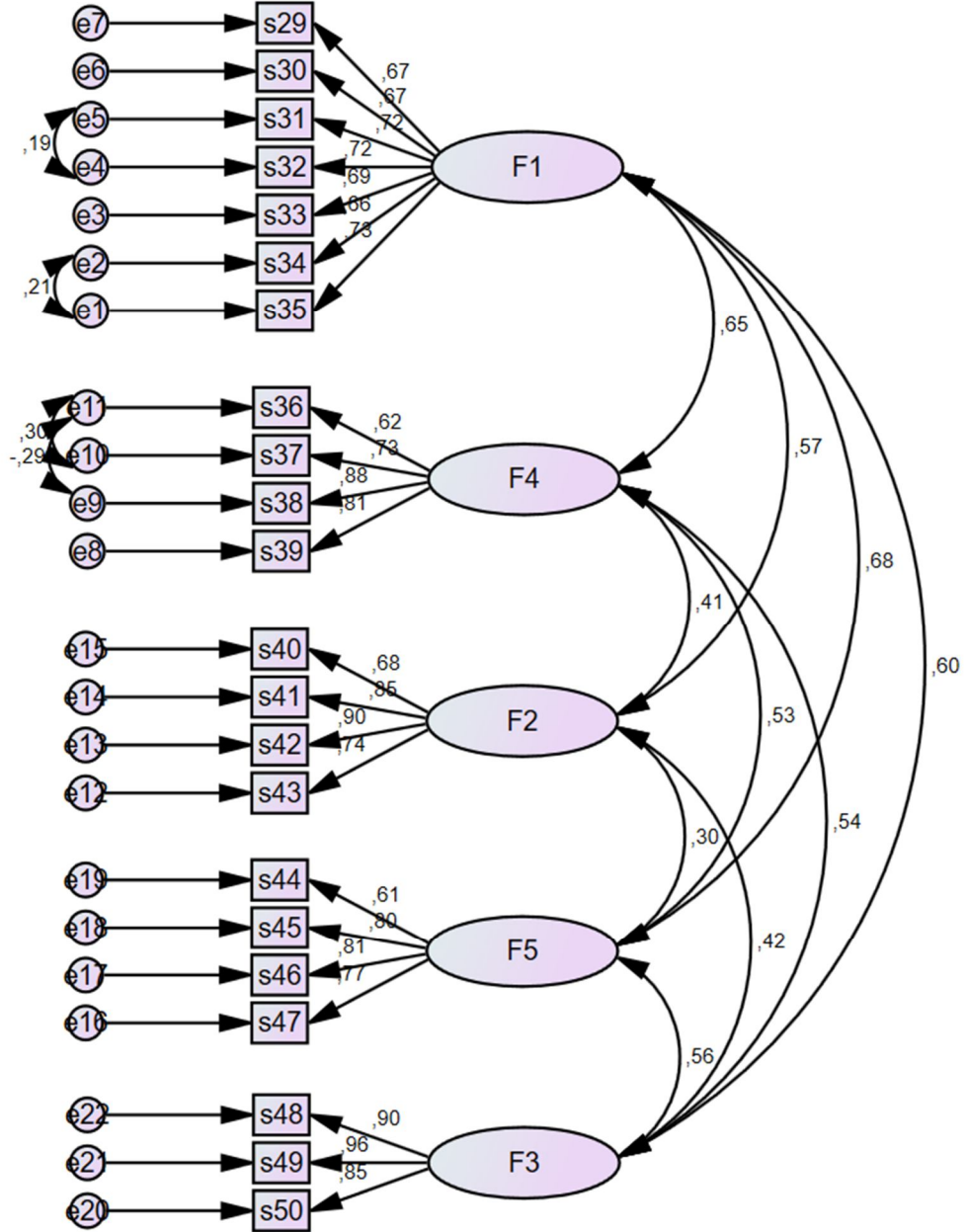
Tablo 4.3’de de görüldüğü gibi ölçeğin kendisi ve faktörleri için hesaplanan alfa katsayıları faktör 1 için 0.869, faktör 2 için 0.871, faktör üç için 0.926, faktör dört için 0.847 faktör beş için 0.824 ve ölçeğin tamamı için (22 madde) 0.928 değerleri hesaplanmıştır. Nuran Bayram’a göre, Cronbach Alpha değerinin güvenilirlik için 0.70’in üzerinde olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir. Bu durum ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu da göstermektedir (Bayram, 2004).

Tablo 4.4. Modifikasyon Öncesi ve Modifikasyon Sonrası Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutuna İlişkin Çok Faktörlü Doğrulamalı Faktör Uyum İndeksleri Sonuçları

RMSEA	NFI	CFI	IFI	GFI	TLI	AGFI	CMIN	CMIN/df
0.072	0.899	0.922	0.922	0.887	0.910	0.857	803.861	4.040
0.065	0.915	0.937	0.938	0.902	0.926	0.90	681.597	3.495

Tablo 4.4’de doğrulamalı faktör analizine göre ölçeğin yapısal denklem model sonucu (Structural Equation Modeling Results) $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 22 madde ve beş alt boyutun ölçek yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Modelde iyileştirme yapılmaktadır. İyileştirme yapılırken uyumu azaltan değişkenler belirlenmiş, artık değerler arasında kovaryansı yüksek olanlar için yeni

kovaryanslar oluşturulmuştur (e4-e5; e1-e2; e10-e11; e9-e11). Sonrasında yenilenen uyum indisi hesaplamalarında uyum indisleri için kabul edilen değerlerin sağlandığı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. GFI, AGFI, NFI ve CFI indekslerinin 0.90'ın üzerinde olması, RMSEA değerinin ise 0.08'in altında olması kabul edilebilir uyuma karşılık gelmektedir (Marsh, Hau, Artelt, Baumert ve Peschar, 2006; Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H.2003; Sümer, 2000). Birinci düzey çok faktör analizi sonuçlarına göre demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutu uyum iyiliği indekslerine bakıldığında; RMSEA 0.065; GFI 0.902; AGFI 0.90; CFI 0.937; χ^2 ise 3.495 (p=0.000) değerleri ile kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilmektedir.

Şekil 4.1. Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutuna İlişkin Birinci Düzey Çok Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analiz Modeli

Demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutuna ilişkin birinci düzey çok faktörlü doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 4.1'de gösterilmiştir. Buna göre

22 maddeden oluşan ölçeğin en düşük faktör yük değeri 0.62 en yüksek değeri ise 0.96 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5. Demokratik Katılım Ölçeğinin Toplumsal Katılım Boyutuna İlişkin DFA Faktör Yükü Sonuçları

Faktörler ve maddeler	Faktör Yükü
F1: Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	
29.İnternet ortamında toplumsal içerikli tartışmalar yapan gruplara dahil olurum	0.668
31.Toplumsal konularla ilgili olarak internet sitelerinde yapılan anketlerde görüş ifade ederim	0.720
35.Toplumsal problemlerin tartışıldığı forum sitelerinde görüşlerimi dile getiririm	0.734
32. Toplumsal konulardaki imza kampanyalarına katılırım	0.724
33.Toplumsal konularda bir imza kampanyasının düzenlenmesi için girişimde bulunurum	0.693
34.Toplumsal konulara dikkat çekmek için Facebook, Twitter veya diğer sosyal medyada paylaşımlar yaparım	0.658
30.Toplumsal konulara ilişkin panel, açık oturum, sempozyum ya da konferanslara gönüllü olarak katılırım	0.669
F2: Toplumsal Gündemi Takip Etme	
42.Toplumsal konuları akranlarımla ya da arkadaşlarımla tartışırım	0.898
41.Toplumsal konuları annem-babamla tartışırım	0.852
43.Toplumsal konularla ilgili (gıdaların güvenilirliği, hastanelerin durumu gibi) TV’deki açık oturum programlarını izlerim	0.744
40.Toplumsal konularda gündemi takip ederim	0.681
F3: Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma	
49.Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde yer almayı düşünürüm	0.962
48.Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde aktif olarak görev almayı düşünürüm	0.898
50.Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünün faaliyetlerine gönüllü olarak katılırım	0.847
F4: Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	
37.Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere para toplayanlara maddi katkıda bulunurum	0.731
38.Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malları ya da hizmetleri satın alırım	0.883
39.Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malların, hizmetlerin satın alınmasını teşvik ederim	0.809
36.Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere yardım toplarım	0.623
F5: Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	
45.Toplumsal konulara dikkat çekmek için ilgili ve yetkilileri telefonla ararım	0.799
46.Toplumsal bir sorunun çözülmesi amacıyla yetkililere e-mail gönderirim	0.812
44.Toplumsal konulara dikkat çekmek için video hazırlayıp yayımlarım	0.613
47.Toplumsal sorunların çözümüne yönelik başkalarıyla işbirliği yaparım	0.769

Demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutu için birinci düzey çok faktörlü doğrulayıcı faktör analizi sonuçları olan faktör yükleri Tablo 4.5’de gösterilmiştir. Buna göre 22 maddeden oluşan ölçeğin faktör yük değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6. Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutu Madde-Toplam Puan Korelasyonları

Ölçek maddeleri	R
2.Yerel yönetimlerle ilgili siyasi tartışmalara katılım	0,662
1.Güncel siyasi tartışmalara katılım	0,656
4.Arkadaşlarımla siyasi konuları tartışırım	0,626
15.Yasal olarak izin verilmiş gösterilere, yürüyüşlere katılım	0,617
3.Ebeveynlerimle siyasi konuları tartışırım	0,587
22.Muhalefet partilerinin politikalarını takip ederim	0,576
14.Siyasal konulardaki imza kampanyalarına katılım	0,554
23.Belediye hizmetlerini takip ederim	0,547
19.Yerel seçim sürecinde belediye başkan adaylarının mitinglerine katılım	0,539
18.Genel seçim sürecinde siyasi parti liderlerinin düzenlediği mitinglere katılım	0,531
10.Internet sitelerinde yapılan güncel siyaset ile ilgili anketlere görüş bildiririm	0,522
5.Belediye hizmetleri ile ilgili düşüncelerimi arkadaşlarımla tartışırım	0,503
21.Hükümetlerin ülke yönetimine ilişkin politika/hizmetlerini takip ederim	0,496
6.Belediye hizmetleri ile ilgili düşüncelerimi aile bireylerimle tartışırım	0,486
8.Gazete, dergi editörlerine siyasi içerikli mektup/e-posta gönderirim	0,459
20.Siyasal faaliyetlerde kullanılmak üzere yardım toplarım	0,437
7.Gündemdeki siyasi konulara ilişkin siyasetçilere mektup/e-posta gönderirim	0,429
16.İzinsiz olarak düzenlenen gösterilere, yürüyüşlere katılım	0,421
28.Siyasal amaçlı bildiri, gazete, dergi vb. dağıtırım	0,404
17.Bir sendika tarafından düzenlenen grevlere katılım	0,359
9.Gazetelerdeki siyasi haber ve yorumlara ilişkin kişisel düşüncelerimi ilgili yayın kuruluşlarına/yazarlarına iletirim	0,345
24.Başkalarının mal ve mülküne zarar verme ihtimali olan eylemlere katılım	0,335
26.Boykotlara katılım	0,327
27.Siyasal amaçlı afiş asarım	0,313
11.Genel seçimlerde oy kullanırım	0,302
12.Yerel seçimlerde oy kullanırım	0,300
13.Halkoylamalarında (referandum) oy kullanırım	0,300
25.Başkalarının canına zarar verme ihtimali olan eylemlere katılım	0,300

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi bütün maddelerin toplam korelasyon katsayıları verilmiştir. Madde-toplam test korelasyonu ile ölçekteki her bir maddenin toplam puan ile ilişkisi incelenmiştir. Her bir maddenin toplam test puanı ile yüksek korelasyona sahip olması, o ölçme arasının tutarlılığını göstermektedir. Madde-toplam test korelasyonunun yeterli olabilmesi için gerekli minimum değer 0.30 olarak belirtilmektedir (Tezbaşaran, 1997). Demokratik katılım ölçeğinin siyasal katılım boyutu için tüm madde-toplam test korelasyon değerleri incelendiğinde; 0.300 ile 0.662 arasında değişkenlik göstermektedir. Madde-toplam test korelasyonu tablosunda görüldüğü üzere tüm maddelerin birbiri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Tüm maddeler birbirleriyle ilişkilidir fakat bazı faktörlerin korelasyon puanları düşüktür. Özellikle genel seçimlerde oy kullanırım, yerel seçimlerde oy kullanırım ve halkoylamasında (referandum) oy kullanırım faktörlerindeki düşük korelasyon, sorulara verilen yanıtların diğer faktörlere verilen cevaplardan farklı olduğunu göstermektedir. Diğer faktörlere verilen cevaplarla bu üç faktöre verilen cevaplar arasında farklılık büyüktür. Bu nedenle oy kullanma soruları ile diğer soruların aralarındaki ilişki düşük çıkmıştır. Oy kullanma sorularına verilen cevap yoğun bir şekilde “her zaman” olurken diğer sorulara verilen cevaplarda “nadiren”, “ara sıra”, “genellikle” şıkları orantılı bir şekilde işaretlenmiştir. Bu yüzden oy kullanma oranı yüksek bir seyir izlerken diğer sorulara katılım düşük bir seyir izlemiş ve aralarındaki korelasyon puanı büyük oranda farklılık göstermiştir.

Tablo 4.7. Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutuna İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenilirlik Sonuçları

Faktörler ve maddeler	Açıklanan Varyans (%)	Öz Değer (λ)	Faktör Yüğü
F1: Seçim Mitingleri (α=0.765)			
18.Genel seçim sürecinde siyasi parti liderlerinin düzenlediği mitinglere katılım	27.797	7.783	0.769
19.Yerel seçim sürecinde belediye başkan adaylarının mitinglerine katılım			0.747
20.Siyasal faaliyetlerde kullanılmak üzere yardım toplarım			0.559
F2: Siyasi Tartışmalar (α=0.862)			
1.Güncel siyasi tartışmalara katılım	14.769	4.135	0.842
2.Yerel yönetimlerle ilgili siyasi tartışmalara katılım			0.781
4.Arkadaşlarımla siyasi konuları tartışırım			0.755
6.Belediye hizmetleri ile ilgili düşüncelerimi aile bireylerimle tartışırım			0.649
5.Belediye hizmetleri ile ilgili düşüncelerimi arkadaşlarımla tartışırım			0.646
3.Ebeveynlerimle siyasi konuları tartışırım			0.626
F3: Hizmet ve Politika Takibi (α=0.830)			
23.Belediye hizmetlerini takip ederim	6.579	1.842	0.782
22.Muhalefet partilerinin politikalarını takip ederim			0.679
21.Hükümetlerin ülke yönetimine ilişkin politika/hizmetlerini takip ederim			0.670
F4: Düşünce ve Öneri Paylaşma (α=0.765)			
8.Gazete, dergi editörlerine siyasi içerikli mektup/e-posta gönderirim	5.060	1.417	0.808
9.Gazetelerdeki siyasi haber ve yorumlara ilişkin kişisel düşüncelerimi ilgili yayın kuruluşlarına/yazarlarına iletirim			0.758
7.Gündemdeki siyasi konulara ilişkin siyasetçilere mektup/e-posta gönderirim			0.737
10.Internet sitelerinde yapılan güncel siyaset ile ilgili anketlere görüş bildiririm			0.499
F5: Seçimlere Duyarlılık (α=0.917)			
12.Yerel seçimlerde oy kullanırım	4.809	1.346	0.916
13.Halkoylamalarında (referandum) oy kullanırım			0.878
11.Genel seçimlerde oy kullanırım			0.873
F6: Gösteri ve Yürüyüşler (α=0.718)			
15.Yasal olarak izin verilmiş gösterilere, yürüyüşlere katılım	4.327	1.211	0.616
17.Bir sendika tarafından düzenlenen grevlere katılım			0.506
16.İzinsiz olarak düzenlenen gösterilere, yürüyüşlere katılım			0.491
14.Siyasal konulardaki imza kampanyalarına katılım			0.466
F7: Propaganda Boykot Ve Eylemler (α=0.722)			
27.Siyasal amaçlı afiş asarım	3.666	1.026	0.855
25.Başkalarının canına zarar verme ihtimali olan eylemlere katılım			0.819
28.Siyasal amaçlı bildiri, gazete, dergi vb. dağıtırım			0.814
24.Başkalarının mal ve mülküne zarar verme ihtimali olan eylemlere katılım			0.811
26.Boykotlara katılım			0.694
Toplam(α=0.898)			
KMO =0.862; χ²(378) =8922.556; Bartlett Küresellik Testi (p) = 0.000			

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi öğrencilerin demokratik katılımını ölçmek için geliştirilen ölçeğin siyaset katılım boyutunu ölçmeyi amaçlayan ölçek, yedi teorik faktör temel alınarak geliştirilmiştir. Bu faktörler, “Seçim Mitingleri”, “Siyasi Tartışmalar”, “Hizmet ve Politika Takibi”, “Düşünce Ve Öneri Paylaşma”, “Seçimlere Duyarlılık”, “Gösteri Ve Yürüyüşler”, Propaganda Boykot Ve Eylemler” dir. Bu çerçevede, aracın faktör desenini ortaya koymak amacıyla açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi uygulamasından önce, örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda KMO değerinin 0.898 olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu doğrultusunda, örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmak için “mükemmel” olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çokluk vd., 2012: 207). Ayrıca Bartlett küresellik testi sonuçları incelendiğinde, elde edilen ki-kare değerinin manidar olduğu görülmüştür ($\chi^2(378) = 8922.556$; $p < 0.01$). Bu doğrultuda, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği kabul edilmiştir.

Verilerin faktör analizine uygunluğu teyit edildikten sonra ölçeğin faktör yapısının incelenmesi amacıyla Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve Varimax Rotasyon yöntemleri kullanılarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda, analize temel olarak 28 madde için öz değeri 1’in üzerinde olan yedi bileşen olduğu görülmüştür. Bu bileşenlerin toplam varyansa yaptıkları katkı %67.006’dır. Yedi faktör için tekrarlanan analizde, faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkının birinci faktör olan “Seçim Mitingleri” için %27.797; ikinci faktör olan “Siyasi Tartışmalar” için %14.769 üçüncü faktör olan “Hizmet ve Politika Takibi” için %6.579; dördüncü faktör olan “Düşünce Ve Öneri Paylaşma” için %5.060; beşinci faktör olan “Seçimlere Duyarlılık” için %4.809 altıncı faktör olan “Gösteri ve Yürüyüşler” için 4.327 ve son faktör olan yedinci faktör “Propaganda Boykot Ve Eylemler” için %3.666 olduğu görülmüştür.

Demokratik katılımı ölçmek için oluşturulan ölçeğinin toplumsal katılım boyutu için faktör desenini ortaya koymak amacıyla yapılan açıklayıcı faktör analizinde, faktör yük değerleri için kabul düzeyi 0.400 olarak belirlenmiştir.

Tablo 4.7’de de görüldüğü gibi ölçeğin kendisi ve faktörleri için hesaplanan alfa katsayıları faktör 1 için 0.765, faktör 2 için 0.860, faktör üç için 0.830, faktör dört için 0.765, faktör beş için 0.917, faktör altı için 0.718, faktör yedi için 0.722 ve ölçeğin tamamı için (28 madde) 0.898 değerleri hesaplanmıştır. Nuran Bayram (2004)’a göre, Cronbach Alpha değerinin güvenilirlik için 0.70’in üzerinde olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir. Bu durum ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu da göstermektedir.

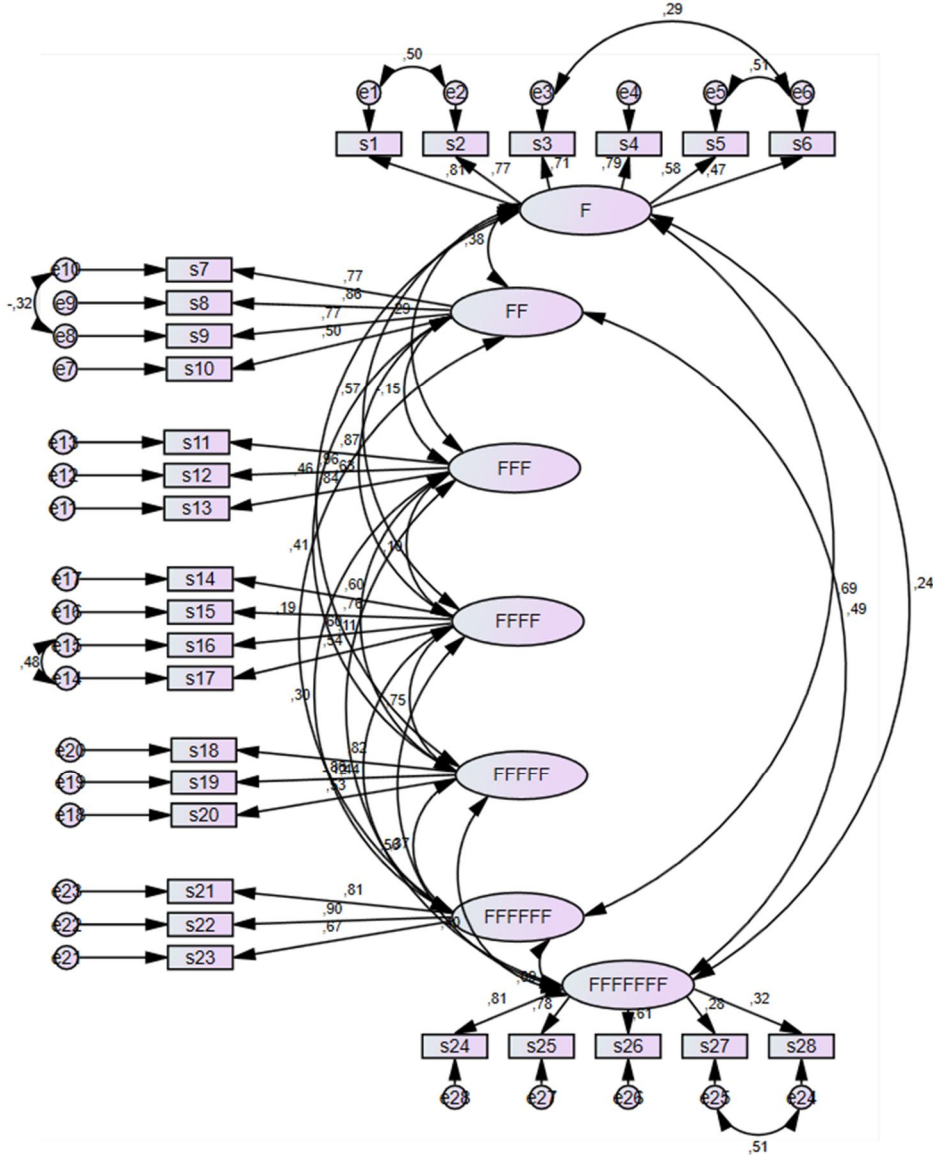
Tablo 4.8. Modifikasyon Öncesi ve Modifikasyon Sonrası Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutuna İlişkin Çok Faktörlü Doğrulamalı Faktör Uyum İndeksleri Sonuçları

RMSEA	NFI	CFI	IFI	GFI	TLI	AGFI	CMIN	CMIN/df
0.083	0.818	0.848	0.848	0.824	0.824	0.782	1653.949	5.043
0.068	0.866	0.898	0.898	0.900	0.880	0.850	1213.49	3.757

Tablo 4.8’ de doğrulamalı faktör analizine göre ölçeğin yapısal denklem model sonucu (Structural Equation Modeling Results) $p=0.000$ düzeyinde anlamlı olduğu, ölçeği oluşturan 28 madde ve yedi alt boyutun ölçek yapısıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Modelde iyileştirme yapılmaktadır. İyileştirme yapılırken uyumu azaltan değişkenler belirlenmiş, artık değerler arasında kovaryansı yüksek olanlar için yeni kovaryanslar oluşturulmuştur (e3-e6; e5-e6; e1-e2; e10-e8; e14-e15; e24-e25).

Sonrasında yenilenen uyum indisi hesaplamalarında uyum indisleri için kabul edilen değerlerin sağlandığı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. GFI, AGFI, NFI ve CFI indekslerinin 0.90'ın üzerinde olması, RMSEA değerinin ise 0.08'in altında olması kabul edilebilir uyuma karşılık gelmektedir (Marsh, Hau, Artelt, Baumert ve Peschar, 2006; Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H.2003; Sümer, 2000). Birinci düzey çok faktör analizi sonuçlarına göre demokratik katılım ölçeğinin siyasal katılım boyutu uyum iyiliği indekslerine bakıldığında; RMSEA 0.068; GFI 0.900; AGFI 0.850; CFI 0.898; χ^2 ise 3.757 (p=0.000) değerleri ile kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilmektedir.

Şekil 4.2. Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutuna İlişkin Birinci Düzey Çok Faktörlü Doğrulamalı Faktör Analiz Modeli

Demokratik katılım ölçeğinin siyasal katılım boyutuna ilişkin birinci düzey çok faktörlü doğrulamalı faktör analizi sonuçları Şekil 4.2'de gösterilmiştir. Buna göre 28 maddeden oluşan ölçeğin en düşük faktör yük değeri 0.30 en yüksek değeri ise 0.96 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.9. Demokratik Katılım Ölçeğinin Siyasal Katılım Boyutuna İlişkin DFA Faktör Yükü Sonuçları

Faktörler ve maddeler	Faktör Yükü
F1: Seçim Mitingleri	
18.Genel seçim sürecinde siyasi parti liderlerinin düzenlediği mitinglere katılım	0.815
19.Yerel seçim sürecinde belediye başkan adaylarının mitinglerine katılım	0.670
20.Siyasal faaliyetlerde kullanılmak üzere yardım toplarım	0.895
F2: Siyasi Tartışmalar	
1.Güncel siyasi tartışmalara katılım	0.805
2.Yerel yönetimlerle ilgili siyasi tartışmalara katılım	0.772
4.Arkadaşlarımla siyasi konuları tartışırım	0.794
6.Belediye hizmetleri ile ilgili düşüncelerimi aile bireylerimle tartışırım	0.474
5.Belediye hizmetleri ile ilgili düşüncelerimi arkadaşlarımla tartışırım	0.576
3.Ebeveynlerimle siyasi konuları tartışırım	0.713
F3: Hizmet ve Politika Takibi	
23.Belediye hizmetlerini takip ederim	0.670
22.Muhalefet partilerinin politikalarını takip ederim	0.895
21.Hükümetlerin ülke yönetimine ilişkin politika/hizmetlerini takip ederim	0.812
F4: Düşünce ve Öneri Paylaşma	
8.Gazete, dergi editörlerine siyasi içerikli mektup/e-posta gönderirim	0.862,459
9.Gazetelerdeki siyasi haber ve yorumlara ilişkin kişisel düşüncelerimi ilgili yayın kuruluşlarına/yazarlarına iletirim	0.768
7.Gündemdeki siyasi konulara ilişkin siyasetçilere mektup/e-posta gönderirim	0.768
10.Internet sitelerinde yapılan güncel siyaset ile ilgili anketlere görüş bildiririm	0.502
F5: Seçimlere Duyarlılık	
12.Yerel seçimlerde oy kullanırım	0.963,300
13.Halkoylamalarında (referandum) oy kullanırım	0.839,300
11.Genel seçimlerde oy kullanırım	0.871,302
F6: Gösteri ve Yürüyüşler	
15.Yasal olarak izin verilmiş gösterilere, yürüyüşlere katılım	0.760,617
17.Bir sendika tarafından düzenlenen grevlere katılım	0.538,359
16.İzinsiz olarak düzenlenen gösterilere, yürüyüşlere katılım	0.598
14.Siyasal konulardaki imza kampanyalarına katılım	0.600
F7: Propaganda Boykot Ve Eylemler	
27.Siyasal amaçlı afiş asarım	0.300
25.Başkalarının canına zarar verme ihtimali olan eylemlere katılım	0.779
28.Siyasal amaçlı bildiri, gazete, dergi vb. dağıtırım	0.323
24.Başkalarının mal ve mülküne zarar verme ihtimali olan eylemlere katılım	0.811
26.Boykotlara katılım	0.609

Demokratik katılım ölçeğinin siyasal katılım boyutu için birinci düzey çok faktörlü doğrulayıcı faktör analizi sonuçları olan faktör yükleri Tablo 4.9'da gösterilmiştir. Buna göre 28 maddeden oluşan ölçeğin faktör yük değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Faktör yüklerinin 0.300-0.963 arasında olduğu görülmüştür.

4.2.2. Araştırma Bulguları

Tablo 4.10. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okullara Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Okul	n	Sıra Ortalaması	U	p
Toplumsal Katılım Boyutu	KSÜ	315	310,29	38968.00	0.030*
	İÜ	276	279,69		
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	KSÜ	315	305,63	40437.00	0.142
	İÜ	276	285,01		
Toplumsal Gündemi Takip Etme	KSÜ	315	306,13	40278.00	0.122
	İÜ	276	284,43		
Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma	KSÜ	315	312,52	38266.00	0.011*
	İÜ	276	277,14		
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	KSÜ	315	317,96	36553.00	0.001*
	İÜ	276	270,94		
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	KSÜ	315	295,88	43431.00	0.984
	İÜ	276	296,14		

*p<0.05

Tablo 4.10’da toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının iki üniversite arasında farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara göre toplumsal konularda görüş belirtme, toplumsal gündemi takip etme ve toplumsal sorunların çözümü için girişim faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında okula göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Ancak toplumsal katılım boyutu ve sivil toplum kuruluşlarında görev alma, sivil toplum kuruluşlarına yardımda bulunma faktörlerinde okullar arasında sıra ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Her üçü için de KSÜ’nin puanlarının sıra ortalaması İÜ’ne göre daha yüksek bulunmuştur.

Okullar açısından değişen katılım okullarda verilen eğitim niteliğine göre veya öğrencinin geldiği üniversitenin bulunduğu coğrafya ve siyasi kültürüne göre şekillenmesi açısından farklılaşmaktadır. Özellikle KSÜ’nin daha homojen bir sosyo-kültürel yapıya sahip olması toplumsal katılım puanlarının daha fazla çıkmasına neden olmuştur. Çünkü KSÜ’nde birbirine benzer öğrenci grupları yoğunluktadır. Homojenlikten dolayı da aynı düşünce ve eylem düzeyine sahip kişiler belli faktörlerde yoğunlaşmıştır. Örneğin KSÜ’deki öğrenciler sivil toplum kuruluşlarında görev alma ve sivil toplum kuruluşlarına yardımda bulunma faktörlerinde yoğunlaşarak homojen bir gruplaşmanın olduğunu gözler önüne sermiştir. İÜ’de de sosyo-kültürel yapının heterojen bir yapıya sahip olmasından dolayı belli faktörlerde yoğunlaşma yaşanmadan her faktörde neredeyse eşit dağılım göstermiştir. Üniversitedeki arkadaş çevresi de bu durumda çok büyük etkilere sahip olabilmektedir. Siyasal katılımı etkileyen en büyük etken olan aileden sonra okul ve arkadaş çevresi gelmektedir. Bu bağlamda bireyin öğretmenlerinden aldığı eğitim ve içinde bulunduğu arkadaş çevresinden etkilenip siyasal katılımın değişmesi, gerilemesi veya ileri boyutlara taşınması bu farklılaşmayı doğurmaktadır.

Tablo 4.11. Üniversiteye Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyut ve Faktörler		n	Ortalama	SS
Toplumsal Katılım Boyutu	KSÜ	315	2,33	0,73
	İÜ	276	2,21	0,82
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	KSÜ	315	2,11	0,88
	İÜ	276	2,04	0,95
Toplumsal Gündemi Takip Etme	KSÜ	315	3,38	1,06
	İÜ	276	3,19	1,24
Sivil Toplum Kuruluşlarında Alma	KSÜ	315	2,48	1,22
	İÜ	276	2,28	1,29
Sivil Toplum Kuruluşlarına Bulunma	KSÜ	315	2,25	0,99
	İÜ	276	2,01	0,98
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	KSÜ	315	1,64	0,79
	İÜ	276	1,69	0,88

Tablo 4.12. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	U	p
Toplumsal Katılım Boyutu	Kadın	333	280.44	37774.50	0.012*
	Erkek	258	316.09		
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Kadın	333	279.14	37342.50	0.006*
	Erkek	258	317.76		
Toplumsal Gündemi Takip Etme	Kadın	333	289.24	40706.00	0.273
	Erkek	258	304.72		
Sivil Toplum Kuruluşlarında Alma	Kadın	333	284.98	39288.00	0.071
	Erkek	258	310.84		
Sivil Toplum Kuruluşlarına Bulunma	Kadın	333	291.47	41450.00	0.461
	Erkek	258	301.84		
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	Kadın	333	281.61	38165.00	0.016*
	Erkek	258	314.57		

*p<0.05

Tablo 4.12’de toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara göre sivil toplum kuruluşlarına görev alma, sivil toplum kuruluşlarına yardımda bulunma ve toplumsal gündemi takip etme faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Ancak toplumsal katılım boyutundan, toplumsal konularda görüş belirtme, toplumsal sorunların çözümü için girişim faktörlerinde cinsiyete göre sıra ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Her üç faktör için de erkeklerin puanlarının sıra ortalaması kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Toplumsal katılım cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Çıkan sonuçta erkeklerin katılım düzeylerinin fazla olduğu görülmüştür. Bu sonuç, toplumumuzdaki siyasal kültürün de ataerkil toplumsal kabullerden etkilendiğini göstermektedir. Kadının toplumsal rolünün cinsiyete dayalı olarak ev içine, erkeklerin ev dışına, kamusal alana yerleştirilmesi, siyasal olanın da ev dışına, kamusal alana ilişkin eylem biçimleri olarak

erkeğin alanı olarak tanımlanması, üniversitede eğitim alan kadınların dahi siyasal ve toplumsal katılımdan uzak durmalarına neden olmaktadır. Çıkan sonuç ataerkil toplum düzeninde toplumsal cinsiyete dayalı rollerin ve siyasal tavırların devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 4.13. Cinsiyete Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

		N	Ortalama	SS
Toplumsal Katılım Boyutu	Kadın	333	2,20	0,75
	Erkek	258	2,37	0,80
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Kadın	333	1,99	0,89
	Erkek	258	2,19	0,94
Toplumsal Gündemi Takip Etme	Kadın	333	3,24	1,18
	Erkek	258	3,36	1,11
Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma	Kadın	333	2,30	1,22
	Erkek	258	2,50	1,30
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	Kadın	333	2,11	0,97
	Erkek	258	2,18	1,02
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	Kadın	333	1,57	0,77
	Erkek	258	1,7868	,90749

Tablo 4.14. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Yaşa Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi

Boyut ve Faktörler		Yaş	N	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Toplumsal Katılım Boyutu	Katılım	18-20 yaş (1)	158	290.18	0.747	2	0.688	----
		21-23 yaş (2)	343	295.16				
		24 ve üzeri (3)	90	309.41				
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Konularda	18-20 yaş (1)	158	286.31	0.737	2	0.692	----
		21-23 yaş (2)	343	300.36				
		24 ve üzeri (3)	90	296.39				
Toplumsal Gündemi Takip Etme	Gündemi	18-20 yaş (1)	158	286.20	0.941	2	0.615	----
		21-23 yaş (2)	343	297.45				
		24 ve üzeri (3)	90	307.68				
Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma	Toplum	18-20 yaş (1)	158	299.48	0.155	2	0.925	----
		21-23 yaş (2)	343	293.68				
		24 ve üzeri (3)	90	298.71				
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	Toplum	18-20 yaş (1)	158	300.89	0.193	2	0.908	----
		21-23 yaş (2)	343	293.72				
		24 ve üzeri (3)	90	296.06				
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	Sorunların	18-20 yaş (1)	158	291.90	4.358	2	0.113	----
		21-23 yaş (2)	343	289.17				
		24 ve üzeri (3)	90	329.24				

*p<0.05

Tablo 4.14'de toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara göre demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (p>0.05).

Katılımın yaşa göre değişmemesinin nedeni bu kategorinin genç olması yani yaşlı ve çocuk içermemesidir. Bu nedenle aynı yaş grubundaki kişilerin aralarında

büyük yaş ve tecrübe farkları olmamasından dolayı toplumsal katılımın yaş faktöründe farklılaşma yaşanmamıştır.

Tablo 4.15. Yaşa Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

			n	Ortalama	SS
Toplumsal Katılım Boyutu		18-20 yaş arası	158	2,25	0,76
		21-23 yaş arası	343	2,27	0,76
		24 ve üzeri	90	2,34	0,85
Toplumsal Görüş Belirtme	Konularda	18-20 yaş arası	158	2,04	0,93
		21-23 yaş arası	343	2,09	0,90
		24 ve üzeri	90	2,09	0,96
Toplumsal Takip Etme	Gündemi	18-20 yaş arası	158	3,22	1,18
		21-23 yaş arası	343	3,31	1,13
		24 ve üzeri	90	3,36	1,19
Sivil Kuruluşlarında Alma	Toplum Görev	18-20 yaş arası	158	2,39	1,22
		21-23 yaş arası	343	2,37	1,25
		24 ve üzeri	90	2,44	1,34
Sivil Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	Toplum	18-20 yaş arası	158	2,17	1,00
		21-23 yaş arası	343	2,12	0,96
		24 ve üzeri	90	2,18	1,09
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim		18-20 yaş arası	158	1,63	0,82
		21-23 yaş arası	343	1,63	0,81
		24 ve üzeri	90	1,85	0,95

Tablo 4.16. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okudukları Bölüme Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut Faktörler	ve Bölüm	N	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	P	Bonferroni
Toplumsal Katılım Boyutu	Kamu yönetimi (1)	190	328,75	21.16	3	0.000*	2<4
	İktisat (2)	114	257,43				2<1
	İşletme (3)	162	264,67				3<4
	Uluslararası İşl. (4)	125	322,00				3<1
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Kamu yönetimi (1)	190	330,77	24.35	3	0.000*	2<4
	İktisat (2)	114	256,65				2<1
	İşletme (3)	162	260,96				3<4
	Uluslararası İşl. (4)	125	324,46				3<1
Toplumsal Gündemi Takip Etme	Kamu yönetimi (1)	190	346,00	32.80	3	0.000*	2<1
	İktisat (2)	114	258,25				3<4
	İşletme (3)	162	253,58				3<1
	Uluslararası İşl. (4)	125	309,40				
Sivil Kuruluşlarında Görev Alma	Kamu yönetimi (1)	190	314,24	17.36	3	0.001*	2<4
	İktisat (2)	114	266,31				3<4
	İşletme (3)	162	265,89				3<1
	Uluslararası İşl. (4)	125	334,38				
Sivil Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	Kamu yönetimi (1)	190	312,53	3.55	3	0.313	---
	İktisat (2)	114	275,44				
	İşletme (3)	162	293,40				
	Uluslararası İşl. (4)	125	292,99				
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	Kamu yönetimi (1)	190	291,78	1.52	3	0.677	---
	İktisat (2)	114	285,80				
	İşletme (3)	162	297,03				
	Uluslararası İşl. (4)	125	310,38				

*p<0.05

Tablo 4.16’da toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin okuduğu bölüme göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara göre sivil toplum kuruluşlarına yardımda bulunma ve toplumsal sorunların çözümü için girişim faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin okuduğu bölüme göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (p>0.05). Ancak toplumsal katılım boyutu ve toplumsal konularda görüş belirtme, toplumsal gündemi takip etme ve sivil toplum kuruluşlarında görev alma faktörleri için elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Farklılık olan grupları belirleyebilmek için çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır. Çoklu karşılaştırma testleri sonuçlarına göre, toplumsal katılım boyutunda, farklılık gösteren gruplar iktisat-uluslararası işletme; iktisat-kamu yönetimi; işletme-uluslararası işletme; işletme-kamu yönetimi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Toplumsal konularda görüş belirtme faktöründe, farklılık gösteren

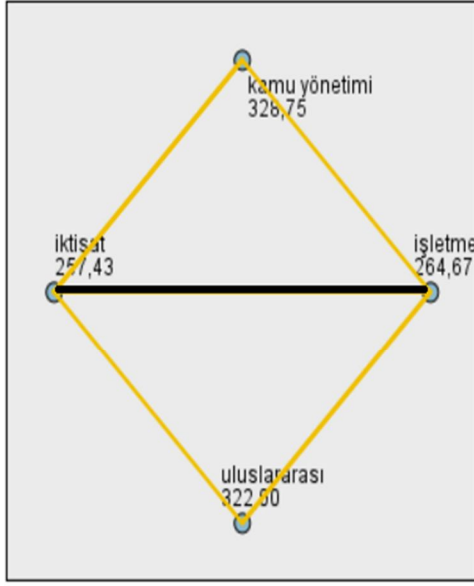
gruplar iktisat-uluslararası işletme; iktisat-kamu yönetimi; işletme-uluslararası işletme; işletme-kamu yönetimi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Toplumsal gündemi takip etme faktöründe, farklılık gösteren gruplar iktisat-kamu yönetimi; işletme-uluslararası işletme; işletme-kamu yönetimi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sivil Toplum kuruluşlarında görev alma faktöründe, farklılık gösteren gruplar iktisat-uluslararası işletme; işletme-uluslararası işletme; işletme-kamu yönetimi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Öğrencilerin toplumsal katılım düzeyleri öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılık göstermektedir. Öğrenciler eğitim aldıkları bölümlere göre farklı müfredatları izlemektedirler. Siyaset biliminin temel kavramlarının öğretildiği kamu yönetimi ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin toplumsal katılım düzeylerinin ekonomi ağırlıklı ders içeriklerine sahip iktisat ve işletme bölümlerindeki öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kamu yönetimi ve uluslararası ilişkiler bölümlerindeki öğrencilerin vatandaşlık ve hukuk gibi bilinçlerini daha da yükseltecek dersleri yoğun bir şekilde görmeleri hukuk, siyaset gibi konular hakkında daha duyarlı olmalarından dolayı katılımları diğer bölümlerdekilere göre yüksektir.

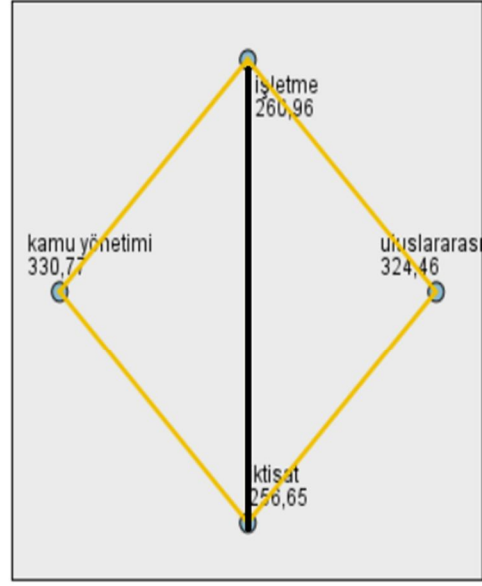
Tablo 4.17. Bölüme Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyut ve Faktörler			n	Ortalama	SS
Toplumsal Boyutu	Katılım	Kamu yönetimi	190	2,42	0,74
		İktisat	114	2,12	0,82
		İşletme	162	2,14	0,78
		Uluslararası	125	2,37	0,72
Toplumsal Konularda Belirtme	Görüş	Kamu yönetimi	190	2,25	0,92
		İktisat	114	1,91	0,96
		İşletme	162	1,90	0,87
		Uluslararası	125	2,18	0,85
Toplumsal Takip Etme	Gündemi	Kamu yönetimi	190	3,63	1,06
		İktisat	114	3,01	1,27
		İşletme	162	3,00	1,17
		Uluslararası	125	3,42	0,98
Sivil Kuruluşlarında Görev Alma	Toplum	Kamu yönetimi	190	2,51	1,27
		İktisat	114	2,17	1,18
		İşletme	162	2,18	1,21
		Uluslararası	125	2,67	1,30
Sivil Kuruluşlarına Yardımında Bulunma	Toplum	Kamu yönetimi	190	2,21	0,95
		İktisat	114	2,05	1,05
		İşletme	162	2,14	1,02
		Uluslararası	125	2,11	0,96
Toplumsal Sorunların İçin Girişim	Çözümü	Kamu yönetimi	190	1,66	0,86
		İktisat	114	1,64	0,88
		İşletme	162	1,66	0,78
		Uluslararası	125	1,71	0,84

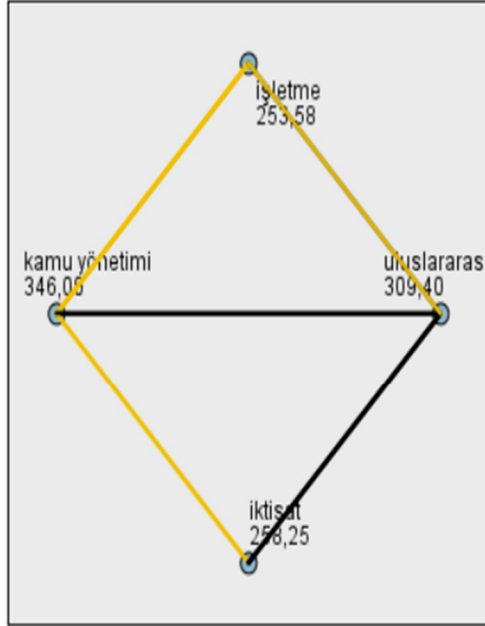

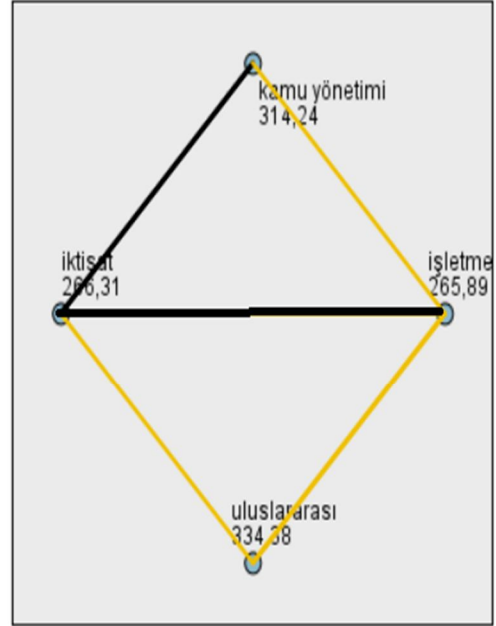
Toplumsal Katılım Boyutu

Toplumsal Konularda Görüş Belirtme

Toplumsal Gündemi Takip Etme

Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma

Grafik 4.1. Öğrencinin Okuduğu Bölümlere Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri

Grafik 4.1. de öğrencilerin okudukları bölüme göre toplumsal katılımları arasındaki farklar ortaya konmuştur. Siyah çizgiler bölümler arasındaki fark olmadığını, sarı çizgiler ise bölümler arasında büyük farklar olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.18. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okudukları Bölümdeki Yılına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Kaçıncı Yıl	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Toplumsal Katılım Boyutu	1 yıl (1)	117	292,66	1.819	4	0.769	----
	2 yıl (2)	152	302,77				
	3 yıl (3)	132	280,83				
	4 yıl (4)	163	301,18				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	315,26				
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	1 yıl (1)	117	276,00	2.749	4	0.601	----
	2 yıl (2)	152	309,83				
	3 yıl (3)	132	299,98				
	4 yıl (4)	163	293,43				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	300,91				
Toplumsal Gündemi Etme	1 yıl (1)	117	284,42	3.500	4	0.478	----
	2 yıl (2)	152	286,59				
	3 yıl (3)	132	291,33				
	4 yıl (4)	163	316,64				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	297,41				
Sivil Kuruluşlarında Görev Alma	1 yıl (1)	117	301,44	3.014	4	0.555	----
	2 yıl (2)	152	307,01				
	3 yıl (3)	132	275,23				
	4 yıl (4)	163	295,97				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	312,17				
Sivil Kuruluşlarına Yardımında Bulunma	1 yıl (1)	117	312,48	4.285	4	0.369	----
	2 yıl (2)	152	302,21				
	3 yıl (3)	132	275,73				
	4 yıl (4)	163	289,75				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	326,43				
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	1 yıl (1)	117	292,00	5.217	4	0.266	----
	2 yıl (2)	152	305,16				
	3 yıl (3)	132	269,64				
	4 yıl (4)	163	308,67				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	314,13				

Tablo 4.18’de toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin okuduğu bölümdeki yılına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin okuduğu bölümdeki yılına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Öğrencilerin okudukları bölümdeki yıllara göre katılımlarının değişmemesinin nedeni üniversiteye gelirken taşıdıkları kültürlerinde bir değişim olmadığını, üniversitede gördükleri eğitimden ve arkadaş çevresinden büyük oranda etkilenmedikleri görülmektedir. Üniversiteye başladıkları yıldaki toplumsal katılım

düzeylerini üniversiteyi bitireceği yıla kadar aynı düzeyi koruyarak iyi veya kötü anlamda etkilenmeye kapalı bir öğrenci topluluğu olduğu görülmektedir.

Tablo 4.19. Öğrencinin Okuduğu Yıla Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

			n	Ortalama	SS
Toplumsal Katılım Boyutu		1yıl	117	2,26	0,77
		2yıl	152	2,31	0,82
		3yıl	132	2,19	0,69
		4yıl	163	2,31	0,77
		5yıl ve üzeri	27	2,37	0,91
Toplumsal Görüş Belirtme	Konularda	1yıl	117	1,98	0,91
		2yıl	152	2,17	0,98
		3yıl	132	2,04	0,79
		4yıl	163	2,07	0,94
		5yıl ve üzeri	27	2,13	1,00
Toplumsal Takip Etme	Gündemi	1yıl	117	3,22	1,16
		2yıl	152	3,20	1,26
		3yıl	132	3,28	1,06
		4yıl	163	3,45	1,08
		5yıl ve üzeri	27	3,27	1,27
Sivil Kuruluşlarında Alma	Toplum Görev	1yıl	117	2,43	1,26
		2yıl	152	2,47	1,27
		3yıl	132	2,24	1,22
		4yıl	163	2,39	1,28
		5yıl ve üzeri	27	2,48	1,22
Sivil Kuruluşlarına Bulunma	Toplum Yardımında	1yıl	117	2,27	1,10
		2yıl	152	2,15	0,93
		3yıl	132	2,02	0,95
		4yıl	163	2,09	0,94
		5yıl ve üzeri	27	2,39	1,21
Toplumsal Çözümü İçin Girişim	Sorunların	1yıl	117	1,64	0,82
		2yıl	152	1,72	0,86
		3yıl	132	1,50	0,70
		4yıl	163	1,74	0,91
		5yıl ve üzeri	27	1,78	0,91

Tablo 4.20. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının İşte Çalışma Durumuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Çalışma Durumu	n	Sıra Ortalaması	U	p
Toplumsal Katılım Boyutu	Çalışıyor	73	317.72	17321.50	0.246
	Çalışmıyor	518	292.94		
Toplumsal Görüş Belirtme	Konularda Çalışıyor	73	312.72	17686.50	0.370
	Çalışmıyor	518	293.64		
Toplumsal Takip Etme	Gündemi Çalışıyor	73	311.66	17764.00	0.401
	Çalışmıyor	518	293.79		
Sivil Kuruluşlarında Alma	Toplum Görev Çalışıyor	73	312.99	17667.00	0.358
	Çalışmıyor	518	293.61		
Sivil Kuruluşlarına Bulunma	Toplum Yardımında Çalışıyor	73	302.92	18402.00	0.710
	Çalışmıyor	518	295.03		
Toplumsal Çözümü İçin Girişim	Sorunların Çalışıyor	73	317.62	17329.00	0.231
	Çalışmıyor	518	292.95		

Tablo 4.20’de toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Toplumsal katılım boyutunda öğrencilerin öğrenim görürken bir yandan da çalışma hayatlarının olmasının katılım düzeylerine etki etmediğini göstermektedir. Öğrencinin çalışma hayatının olması öğrenciye toplumsal katılım konusunda duyarlı davranıp davranmaması konusunda etkili bir faktör olmadığını ortaya koymaktadır. Bunun nedeni de öğrencilerin bu tarz konularda çevresiyle ilgili etkileşime kapalı olmalarıdır.

Tablo 4.21. Öğrencinin Çalışma Durumuna Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyut Ve Faktörler			n	Ortalama	SS
Toplumsal	Katılım	Çalışıyor	73	2,38	0,78
Boyutu		Çalışmıyor	518	2,26	0,77
Toplumsal		Çalışıyor	73	2,17	0,94
Konularda	Görüş	Çalışmıyor	518	2,06	0,91
Belirtme					
Toplumsal	Gündemi	Çalışıyor	73	3,40	1,12
Takip Etme		Çalışmıyor	518	3,28	1,16
Sivil	Toplum	Çalışıyor	73	2,52	1,29
Kuruluşlarında		Çalışmıyor	518	2,37	1,25
Görev Alma					
Sivil	Toplum	Çalışıyor	73	2,18	1,03
Kuruluşlarına		Çalışmıyor	518	2,13	0,99
Yardımda Bulunma					
Toplumsal		Çalışıyor	73	1,80	0,92
Sorunların	Çözümü	Çalışmıyor	518	1,65	0,82
İçin Girişim					

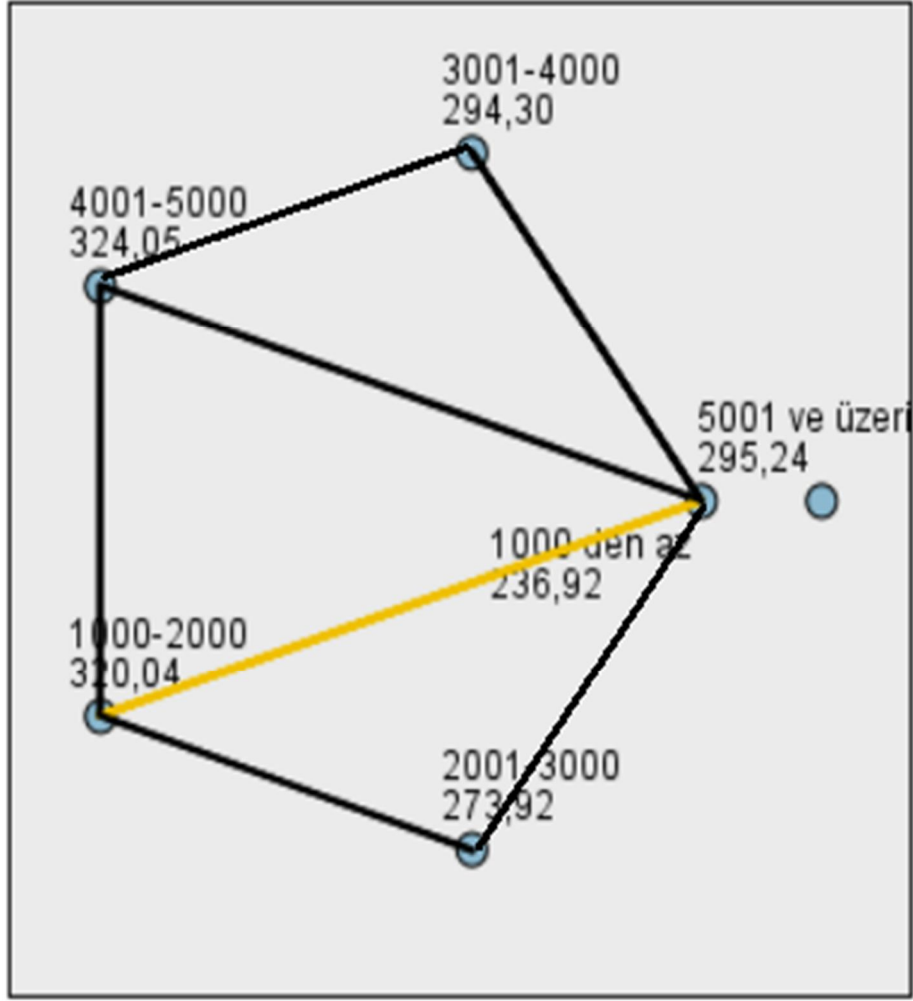
Tablo 4.22. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Ailelerinin Ortalama Gelirine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Gelir	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Toplumsal Katılım Boyutu	1000 den az (1)	48	246,67	6.875	5	0.230	----
	1000-2000 (2)	220	307,89				
	2001-3000 (3)	144	282,19				
	3001-4000 (4)	93	305,99				
	4001-5000 (5)	33	317,68				
	5001 ve üzeri (6)	53	297,80				
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	1000 den az (1)	48	249,58	4.345		0.501	----
	1000-2000 (2)	220	304,14				
	2001-3000 (3)	144	293,32				
	3001-4000 (4)	93	301,69				
	4001-5000 (5)	33	291,98				
	5001 ve üzeri (6)	53	304,04				
Toplumsal Gündemi Etme	1000 den az (1)	48	275,55	2.762	5	0.737	----
	1000-2000 (2)	220	302,82				
	2001-3000 (3)	144	294,99				
	3001-4000 (4)	93	290,75				
	4001-5000 (5)	33	326,94				
	5001 ve üzeri (6)	53	278,90				
Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma	1000 den az (1)	48	236,92	13.728	5	0.017*	1<2
	1000-2000 (2)	220	320,04				
	2001-3000 (3)	144	273,92				
	3001-4000 (4)	93	294,30				
	4001-5000 (5)	33	324,05				
	5001 ve üzeri (6)	53	295,24				
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	1000 den az (1)	48	272,05	4.662	5	0.458	----
	1000-2000 (2)	220	308,33				
	2001-3000 (3)	144	277,84				
	3001-4000 (4)	93	303,46				
	4001-5000 (5)	33	318,95				
	5001 ve üzeri (6)	53	288,47				
Toplumsal Sorunların Çözümü Girişim	1000 den az (1)	48	270,01	5.558	5	0.352	----
	1000-2000 (2)	220	298,63				
	2001-3000 (3)	144	277,95				
	3001-4000 (4)	93	314,82				
	4001-5000 (5)	33	327,35				
	5001 ve üzeri (6)	53	305,09				

Tablo 4.22’de toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin ailelerinin gelir durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden (sivil toplum kuruluşlarında görev alma faktörü hariç) elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin ailelerinin gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Ancak sivil toplum kuruluşlarında görev alma faktörü için 1000 TL’den az geliri olan ailelerin sıra ortalaması 1000-2000 TL arası geliri olan ailelerin sıra ortalamasından istatistiksel anlamda düşüktür.

Ailenin gelir durumuna göre farklılaşan katılımı geçim sıkıntısının yarattığı etkilere bağlayabiliriz. Çok küçük bir gelir oranıyla bile değişen bu durum bize belli bir yaşamsal düzeyi sağlamaya çalışan kişilerin siyasetten uzak durduğunu ve oy kullanma eylemiyle bile uğraşacak vakitlerinin olmadığını göstermektedir. Geçim sıkıntısı ile

ilgili dertleri olmayan bireylerin de bu gibi konularla uğraşacak vakitleri olmalarından dolayı katılımları da yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 4.2. Öğrencinin Ailelerinin Gelirine Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri

Grafik 4.2.'de öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre toplumsal katılımları arasındaki farklar ortaya konmuştur. Siyah çizgiler gelir düzeylerinin toplumsal katılım üzerinde büyük farklar yaratmadığını, sarı çizgiler ise gelir düzeylerinin toplumsal katılım üzerinde büyük farklar yarattığını göstermektedir.

Tablo 4.23. Öğrencinin Gelirine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

		N	Ortalama	SS
Toplumsal Katılım Boyutu	1000 den az	48	2,04	0,60
	1000-2000	220	2,34	0,79
	2001-3000	144	2,21	0,75
	3001-4000	93	2,31	0,79
	4001-5000	33	2,37	0,78
	5001 ve üzeri	53	2,29	0,84
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	1000 den az	48	1,79	0,68
	1000-2000	220	2,11	0,92
	2001-3000	144	2,07	0,93
	3001-4000	93	2,11	0,94
	4001-5000	33	2,04	0,89
	5001 ve üzeri	53	2,16	1,02
Toplumsal Gündemi Takip Etme	1000 den az	48	3,15	1,18
	1000-2000	220	3,35	1,09
	2001-3000	144	3,29	1,18
	3001-4000	93	3,26	1,19
	4001-5000	33	3,45	1,26
	5001 ve üzeri	53	3,16	1,19
Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma	1000 den az	48	1,93	1,03
	1000-2000	220	2,57	1,29
	2001-3000	144	2,21	1,17
	3001-4000	93	2,36	1,20
	4001-5000	33	2,66	1,49
	5001 ve üzeri	53	2,42	1,32
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	1000 den az	48	1,97	0,87
	1000-2000	220	2,21	1,00
	2001-3000	144	2,02	0,91
	3001-4000	93	2,22	1,10
	4001-5000	33	2,22	0,89
	5001 ve üzeri	53	2,14	1,09
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	1000 den az	48	1,51	0,71
	1000-2000	220	1,70	0,89
	2001-3000	144	1,57	0,76
	3001-4000	93	1,76	0,83
	4001-5000	33	1,79	0,08
	5001 ve üzeri	53	1,71	0,86

Tablo 4.24. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Yerleşim Yerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut Faktörler	ve Yerleşim Yeri	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Toplumsal Katılım Boyutu	Büyükşehir (1)	259	298,65	0.677	3	0.879	----
	Şehir (2)	136	285,74				
	İlçe (3)	104	297,45				
	Belde (4)	92	302,07				
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Büyükşehir (1)	259	295,09	0.351	3	0.950	----
	Şehir (2)	136	295,01				
	İlçe (3)	104	291,47				
	Belde (4)	92	305,15				
Toplumsal Gündemi Etme	Büyükşehir (1)	259	294,57	1.240	3	0.743	----
	Şehir (2)	136	290,69				
	İlçe (3)	104	312,30				
	Belde (4)	92	289,44				
Sivil Kuruluşlarında Görev Alma	Büyükşehir (1)	259	302,18	3.018	3	0.389	----
	Şehir (2)	136	274,56				
	İlçe (3)	104	298,08				
	Belde (4)	92	307,96				
Sivil Kuruluşlarına Yardımında Bulunma	Büyükşehir (1)	259	299,34	0.654	3	0.884	----
	Şehir (2)	136	291,82				
	İlçe (3)	104	286,79				
	Belde (4)	92	303,18				
Toplumsal Sorunların Çözümü Girişim	Büyükşehir (1)	259	299,36	2.708	3	0.439	----
	Şehir (2)	136	276,89				
	İlçe (3)	104	299,81				
	Belde (4)	92	310,49				

Tablo 4.24'de toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin yerleşim yerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin yerleşim yerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yerine göre toplumsal katılımlarında fark olmaması gelişen teknoloji ile kitle iletişim araçlarının yaygınlaşma ve gelişmesidir. İnternetin artık köylere bile ulaşmış olması, akıllı telefon ve tablet gibi iletişim aygıtlarının yaygınlaşmış olması sayesinde, bilgiye erişim artık lüks olmaktan çıkmıştır. Hem köyde hem de şehirde yaşayan kişiler bu teknolojiden aynı oranda faydalanmaktadır.

Tablo 4.25. Öğrencinin Yerleşim Yerine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyutlar ve Faktörler			N	Ortalama	SS
Toplumsal Katılım Boyutu		Büyükşehir	259	2,29	0,79
		Şehir	136	2,23	0,79
		İlçe	104	2,27	0,71
		Belde	92	2,31	0,77
Toplumsal Konularda Belirtme	Görüş	Büyükşehir	259	2,08	0,94
		Şehir	136	2,09	0,97
		İlçe	104	2,02	0,83
		Belde	92	2,10	0,87
Toplumsal Takip Etme	Gündemi	Büyükşehir	259	3,27	1,16
		Şehir	136	3,25	1,25
		İlçe	104	3,42	1,06
		Belde	92	3,26	1,09
Sivil Kuruluşlarında Görev Alma	Toplum	Büyükşehir	259	2,45	1,28
		Şehir	136	2,23	1,23
		İlçe	104	2,37	1,18
		Belde	92	2,48	1,30
Sivil Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	Toplum	Büyükşehir	259	2,18	1,05
		Şehir	136	2,12	1,01
		İlçe	104	2,06	0,88
		Belde	92	2,14	0,91
Toplumsal Sorunların İçin Girişim	Çözümü	Büyükşehir	259	1,67	0,79
		Şehir	136	1,57	0,80
		İlçe	104	1,68	0,88
		Belde	92	1,77	0,95

Tablo 4.26. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Etnik Kökenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Etnik köken	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Toplumsal Katılım Boyutu	Türk (1)	434	299.06	0.538	2	0.764	----
	Kürt (2)	135	288.13				
	Diğer (3)	22	283.84				
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Türk (1)	434	296.49	0.455	2	0.797	----
	Kürt (2)	135	291.00				
	Diğer (3)	22	317.00				
Toplumsal Takip Etme	Türk (1)	434	299.81	5.715	2	0.057	----
	Kürt (2)	135	927.61				
	Diğer (3)	22	210.95				
Sivil Kuruluşlarında Görev Alma	Türk (1)	434	293.25	0.719	2	0.698	----
	Kürt (2)	135	300.71				
	Diğer (3)	22	21.41				
Sivil Kuruluşlarına Yardımda Bulunma	Türk (1)	434	303.48	3.796	2	0.150	----
	Kürt (2)	135	271.03				
	Diğer (3)	22	301.57				
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	Türk (1)	434	298.12	0.357	2	0.837	----
	Kürt (2)	135	288.59				
	Diğer (3)	22	299.61				

*p<0.05

Tablo 4.26’da toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının etnik kökenine göre farklılık gösterip göstermediğini

belirlemek için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara göre demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında etnik kökenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Öğrencilerin etnik kökene göre toplumsal katılımında fark olmaması her bir kökene sahip bireylerin toplumu ilgilendiren konulara duyarlılık konusunda aynı seviyede olduğunu göstermiştir. Yani hangi etnik kökene mensup olunursa olunsun öğrenciler kendini bu toplumun parçası olarak görmekte ve toplumsal konulara kayıtsız kalmamaktadır.

Tablo 4.27. Öğrencinin Etnik Kökenine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

		N	Ortalama	SS	
Toplumsal Katılım Boyutu		Türk	434	2,29	0,78
		Kürt	135	2,24	0,78
		Diğer	22	2,20	0,71
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Görüş	Türk	434	2,08	0,91
		Kürt	135	2,06	0,94
		Diğer	22	2,13	0,85
Toplumsal Gündemi Takip Etme		Türk	434	3,32	1,13
		Kürt	135	3,29	1,17
		Diğer	22	2,68	1,28
Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma	Görev	Türk	434	2,37	1,24
		Kürt	135	2,42	1,29
		Diğer	22	2,57	1,32
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımında Bulunma	Yardımında Bulunma	Türk	434	2,19	1,02
		Kürt	135	1,98	0,90
		Diğer	22	2,12	0,87
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	Çözümü İçin Girişim	Türk	434	1,67	0,84
		Kürt	135	1,65	0,86
		Diğer	22	1,62	0,65

Tablo 4.28. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Dinine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Din	n	Sıra Ortalaması	U	p
Toplumsal Katılım Boyutu	Müslüman	574	296.08	4832.500	0.947
	Diğer	17	293.26		
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Müslüman	574	295.20	4419.000	0.506
	Diğer	17	323.06		
Toplumsal Gündemi Takip Etme	Müslüman	574	297.35	4106.000	0.264
	Diğer	17	250.53		
Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alma	Müslüman	574	295.66	4685.000	0.778
	Diğer	17	307.38		
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımında Bulunma	Müslüman	574	296.16	4787.000	0.894
	Diğer	17	290.59		
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	Müslüman	574	296.20	4765.00	0.865
	Diğer	17	289.29		

* $p<0.05$

Tablo 4.28’de toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin dinine göre farklılık gösterip göstermediğini

belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara göre demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin dinine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Çıkan sonuçlarda dinin toplumsal katılıma etkisinin olmadığını görmekteyiz. Öğrenci hangi dine inanıyor olsa da toplumsal konulara duyarsız davranmamaktadır.

Tablo 4.29. Öğrencinin Dinine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

			N	Mean	Std. Deviation
Toplumsal	Katılım	Müslüman	574	2,28	0,77
Boyutu		Diğer	17	2,24	0,75
Toplumsal	Konularda	Müslüman	574	2,07	0,92
Görüş Belirtme		Diğer	17	2,16	0,82
Toplumsal	Gündemi	Müslüman	574	3,30	1,14
Takip Etme		Diğer	17	2,94	1,38
Sivil	Toplum	Müslüman	574	2,38	1,24
Kuruluşlarında	Görev	Diğer	17	2,62	1,64
Alma	Toplum	Müslüman	574	2,14	1,00
Sivil	Yardımda	Diğer	17	2,04	0,79
Kuruluşlarına	Bulunma	Diğer	17	2,04	0,79
Toplumsal	Sorunların	Müslüman	574	1,67	0,84
Çözümü İçin	Girişim	Diğer	17	1,57	0,64

Tablo 4.30. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Öğrencinin Mezhebine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Mezhep	n	Sıra Ortalaması	U	p
Toplumsal Katılım Boyutu	Sünni	529	294.92	15826.00	0.652
	Alevi	62	305.24		
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Sünni	529	293.30	14972.00	0.261
	Alevi	62	319.02		
Toplumsal Gündemi Takip Etme	Sünni	529	297.82	15435.50	0.448
	Alevi	62	280.46		
Sivil Kuruluşlarında Alma	Toplum	529	297.11	15813.00	0.642
	Görev	Alevi	62		
Sivil Kuruluşlarına Bulunma	Toplum	529	293.57	15113.50	0.309
	Yardımda	Alevi	62		
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	Sünni	529	294.17	15429.00	0.429
	Alevi	62	311.65		

*p<0.05

Tablo 4.30'da toplumsal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin mezhebine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara göre demokratik katılım ölçeğinin toplumsal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin mezhebine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (p>0.05).

Öğrencilerin mezhebine göre toplumsal katılım düzeyleri değişmemektedir. Zaten dine göre değişmeyen toplumsal katılım düzeyinin mezhebe göre de değişmesi beklenen bir durum olmamıştır.

Tablo 4.31. Öğrencinin Mezhebine Göre Toplumsal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

		n	Ortalama	SS
Toplumsal Katılım Boyutu	Sünni	529	2,27	0,77
	Alevi	62	2,32	0,80
Toplumsal Konularda Görüş Belirtme	Sünni	529	2,06	0,91
	Alevi	62	2,21	0,98
Toplumsal Gündemi Takip Etme	Sünni	529	3,31	1,14
	Alevi	62	3,18	1,22
Sivil Kuruluşlarında Alma	Toplum	529	2,39	1,26
	Görev	Alevi	62	2,33
Sivil Kuruluşlarına Bulunma	Toplum	529	2,13	0,99
	Yardımda	Alevi	62	2,25
Toplumsal Sorunların Çözümü İçin Girişim	Sünni	529	1,66	0,84
	Alevi	62	1,73	0,84

Tablo 4.32. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okullara Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Okul	n	Sıra Ortalaması	U	p
Siyasal Katılım Boyutu	KSÜ	315	293,11	42560.50	0.660
	İÜ	276	299,30		
Seçim Mitingleri	KSÜ	315	294,89	43121.50	0.862
	İÜ	276	297,26		
Siyasi Tartışmalar	KSÜ	315	298,72	42613.00	0.679
	İÜ	276	292,89		
Hizmet ve Politika Takibi	KSÜ	315	299,48	42375.00	0.596
	İÜ	276	292,03		
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	KSÜ	315	276,00	37170.00	0.002*
	İÜ	276	318,83		
Seçimlere Duyarlılık	KSÜ	315	309,68	39161.00	0.011*
	İÜ	276	280,39		
Gösteri ve Yürüyüşler	KSÜ	315	293,50	42681.50	0.699
	İÜ	276	298,86		
Propaganda Boykot Eylemler	KSÜ	315	284,20	39752.00	0.037*
	İÜ	276	309,47		

*p<0.05

Tablo 4.32’de siyaset katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının iki üniversite arasında farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Düşünce ve öneri paylaşma, seçimlere duyarlılık ve propaganda boykot ve eylemler faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları okullara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Sadece seçimlere duyarlılık faktörü için KSÜ’nin puanlarının sıra ortalaması İÜ’ne göre daha yüksek bulunmuştur. Diğer faktörler ve siyaset katılım boyutu için ise okullar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Siyaset katılım okullara göre bakıldığında özellikle seçime duyarlılık faktöründe farklılaşma görülmüştür. Seçime duyarlılık faktöründe genel seçimlerde, yerel seçimlerde ve referandumda oy kullanır mısınız soruları yer almaktadır. Siyaset katılım boyutunda seçime duyarlılık faktöründe KSÜ’nin oranları İÜ’ne göre fazla çıkması KSÜ’nin öğrencilerinin genel olarak siyaset katılımlarının oy verme düzeyinde yoğun olarak kaldığı görülmüştür. Bu durumun en büyük nedeni de KSÜ’nin homojen bir yapıya sahip olmasıdır. Çünkü bu üniversitede okuyan öğrenciler demografik olarak benzer özellikler göstererek sadece oy verme faktöründe yoğunlaşmışlardır. İÜ’deki öğrenciler ise demografik olarak heterojen bir yapı göstererek belli faktörlerde yoğunlaşma yaşanmasına engel olmuştur.

Tablo 4.33. Öğrencinin Üniversitesine Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

		n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu	KSÜ	315	2,31	0,55
	İÜ	276	2,34	0,61
Seçim Mitingleri	KSÜ	315	1,80	0,93
	İÜ	276	1,83	0,97
Siyasi Tartışmalar	KSÜ	315	2,88	0,93
	İÜ	276	2,85	0,98
Hizmet ve Politika Takibi	KSÜ	315	3,13	1,22
	İÜ	276	3,07	1,23
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	KSÜ	315	1,53	0,74
	İÜ	276	1,71	0,83
Seçimlere Duyarlılık	KSÜ	315	4,47	1,08
	İÜ	276	4,35	1,07
Gösteri ve Yürüyüşler	KSÜ	315	1,73	0,80
	İÜ	276	1,76	0,83
Propaganda Boykot Ve Eylemler	KSÜ	315	1,23	0,44
	İÜ	276	1,36	0,65

Tablo 4.34. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	U	p
Siyasal Katılım Boyutu	Kadın	333	258,45	30454.00	0.000*
	Erkek	258	344,46		
Seçim Mitingleri	Kadın	333	269,34	34078.00	0.000*
	Erkek	258	330,41		
Siyasi Tartışmalar	Kadın	333	260,42	31107.50	0.000*
	Erkek	258	341,93		
Hizmet ve Politika Takibi	Kadın	333	257,40	30103.00	0.000*
	Erkek	258	345,82		
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	Kadın	333	268,29	33728.00	0.000*
	Erkek	258	331,77		
Seçimlere Duyarlılık	Kadın	333	303,41	40488.50	0.144
	Erkek	258	286,43		
Gösteri ve Yürüyüşler	Kadın	333	281,88	38255.00	0.020*
	Erkek	258	314,22		
Propaganda Boykot Ve Eylemler	Kadın	333	283,91	38932.00	0.023*
	Erkek	258	311,60		

*p<0.05

Tablo 4.34'de siyasal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde seçimlere duyarlılık faktörü hariç diğer tüm faktörlerde ve siyasal katılım boyutunda cinsiyete göre sıra ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Her bir faktör için ve siyasal katılım boyutu için de erkeklerin puanlarının sıra ortalaması kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Siyasal katılım oranında erkeklerin kadınlara göre yüksek çıkması toplumumuzdaki siyasete katılımında cinsiyet ayrımı yapıldığının göstergesidir. Her durum ve şartlarda, eskiden beri yapılmış birçok çalışmada erkeklerin katılım oranları her zaman daha çok bulunmuştur.

Tablo 4.35. Öğrencinin Cinsiyetine Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

			n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu		Kadın	333	2,19	0,50
		Erkek	258	2,49	0,63
Seçim Mitingleri		Kadın	333	1,66	0,86
		Erkek	258	2,01	1,02
Siyasi Tartışmalar		Kadın	333	2,67	0,89
		Erkek	258	3,13	0,97
Hizmet ve Politika Takibi		Kadın	333	2,82	1,21
		Erkek	258	3,46	1,15
Düşünce Ve Öneri Paylaşma		Kadın	333	1,47	0,64
		Erkek	258	1,80	0,93
Seçimlere Duyarlılık		Kadın	333	4,4685	1,03588
		Erkek	258	4,3579	1,13651
Gösteri ve Yürüyüşler		Kadın	333	1,6456	,69108
		Erkek	258	1,8740	,94428
Propaganda Ve Eylemler	Boykot	Kadın	333	1,2258	,46562
		Erkek	258	1,3783	,64765

Tablo 4.36. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Yaşa Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi

		Sonuçları					
Boyutlar ve Faktörler	Yaş	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Siyasal Katılım Boyutu	18-20 yaş (1)	158	288,06	0.639	2	0.726	----
	21-23 yaş (2)	343	300,64				
	24 ve üzeri (3)	90	292,25				
Seçim Mitingleri	18-20 yaş (1)	158	306,27	2.131	2	0.345	----
	21-23 yaş (2)	343	296,86				
	24 ve üzeri (3)	90	274,68				
Siyasi Tartışmalar	18-20 yaş (1)	158	286,30	0.786	2	0.675	----
	21-23 yaş (2)	343	298,29				
	24 ve üzeri (3)	90	304,31				
Hizmet ve Politika Takibi	18-20 yaş (1)	158	277,32	2.971	2	0.226	----
	21-23 yaş (2)	343	300,27				
	24 ve üzeri (3)	90	312,53				
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	18-20 yaş (1)	158	284,56	1.040	2	0.594	----
	21-23 yaş (2)	343	299,89				
	24 ve üzeri (3)	90	301,26				
Seçimlere Duyarlılık	18-20 yaş (1)	158	309,14	5.500	2	0.064	----
	21-23 yaş (2)	343	297,75				
	24 ve üzeri (3)	90	266,27				
Gösteri ve Yürüyüşler	18-20 yaş (1)	158	295,44	0.597	2	0.742	----
	21-23 yaş (2)	343	299,39				
	24 ve üzeri (3)	90	284,06				
Propaganda Ve Eylemler	18-20 yaş (1)	158	289,23	0.514	2	0.773	----
	21-23 yaş (2)	343	299,31				
	24 ve üzeri (3)	90	295,26				

Tablo 4.36’da siyasal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara göre demokratik katılım ölçeğinin siyasal katılım

boyutundan ve tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Siyasal katılım boyutunda öğrencilerin yaşları siyasi katılım oranlarını değiştirmede bir etkisi olmamıştır. Bu durumun nedeni de yaş gruplarının birbirine yakın olması, aralarında bir kuşak farkının olmamasıdır. Aralarındaki 5-10 yaş farkı pek bir anlam ifade etmeyip aynı eylem düzeyinde olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.37. Öğrencinin Yaşa Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

			n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu	18-20 yaş arası	158	2,30	0,59	
	21-23 yaş arası	343	2,33	0,55	
	24 ve üzeri	90	2,32	0,65	
Seçim Mitingleri	18-20 yaş arası	158	1,89	1,00	
	21-23 yaş arası	343	1,80	0,92	
	24 ve üzeri	90	1,72	0,94	
Siyasi Tartışmalar	18-20 yaş arası	158	2,81	0,96	
	21-23 yaş arası	343	2,88	0,92	
	24 ve üzeri	90	2,93	1,05	
Hizmet ve Politika Takibi	18-20 yaş arası	158	2,96	1,26	
	21-23 yaş arası	343	3,13	1,19	
	24 ve üzeri	90	3,22	1,27	
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	18-20 yaş arası	158	1,56	0,75	
	21-23 yaş arası	343	1,62	0,79	
	24 ve üzeri	90	1,68	0,87	
Seçimlere Duyarlılık	18-20 yaş arası	158	4,48	1,06	
	21-23 yaş arası	343	4,45	1,02	
	24 ve üzeri	90	4,17	1,26	
Gösteri ve Yürüyüşler	18-20 yaş arası	158	1,73	0,80	
	21-23 yaş arası	343	1,75	0,81	
	24 ve üzeri	90	1,72	0,86	
Propaganda Boykot Ve Eylemler	18-20 yaş arası	158	1,27	0,53	
	21-23 yaş arası	343	1,29	0,56	
	24 ve üzeri	90	1,32	0,59	

Tablo 4.38. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okudukları Bölüme Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

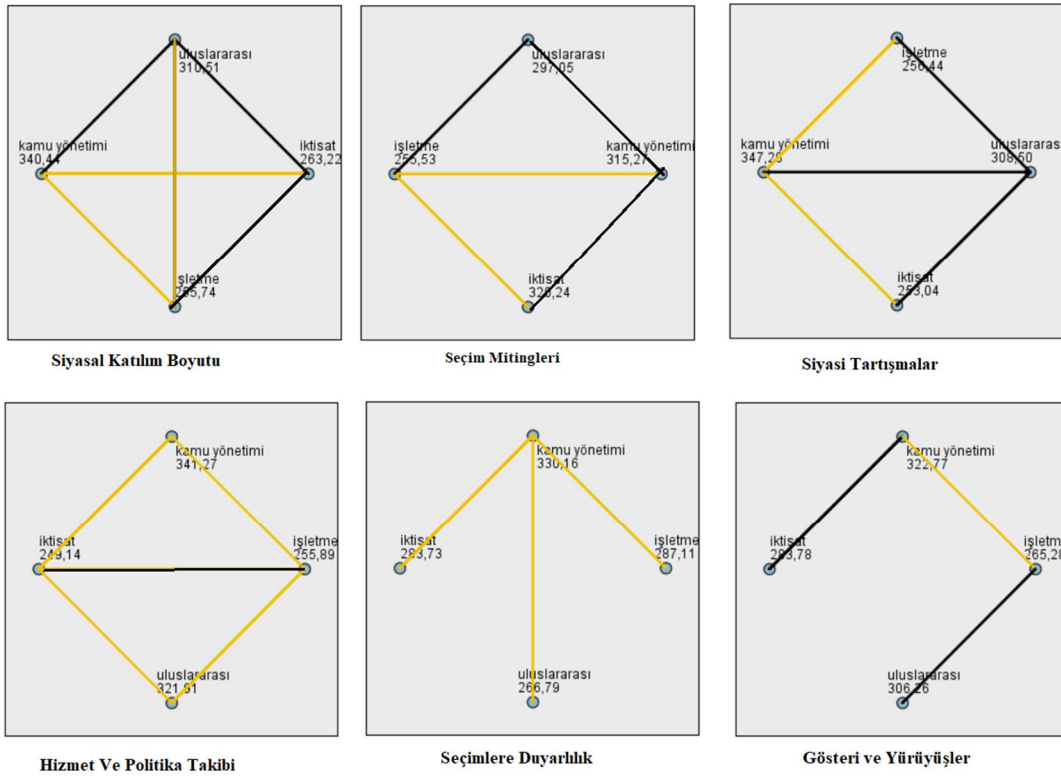
Boyutlar ve Faktörler	Bölüm	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Siyasal Katılım Boyutu	Kamu yönetimi (1)	190	340,44	26.993	3	0.000*	2<1
	İktisat (2)	114	263,22				3<4
	İşletme (3)	162	255,74				3<1
	Uluslararası İşl. (4)	125	310,51				
Seçim Mitingleri	Kamu yönetimi (1)	190	315,27	14.847	3	0.002*	3<2
	İktisat (2)	114	320,24				3<1
	İşletme (3)	162	255,53				
	Uluslararası İşl. (4)	125	297,05				
Siyasi Tartışmalar	Kamu yönetimi (1)	190	347,28	33.808	3	0.000*	2<1
	İktisat (2)	114	253,04				3<1
	İşletme (3)	162	256,44				
	Uluslararası İşl. (4)	125	308,50				
Hizmet Politikası Takibi	Kamu yönetimi (1)	190	341,27	34.008	3	0.000*	2<4
	İktisat (2)	114	249,14				2<1
	İşletme (3)	162	255,89				3<4
	Uluslararası İşl. (4)	125	321,91				3<1
Düşünce Öneri Paylaşma	Kamu yönetimi (1)	190	300,92	6.157	3	0.104	---
	İktisat (2)	114	285,31				
	İşletme (3)	162	276,90				
	Uluslararası İşl. (4)	125	323,02				
Seçimlere Duyarlılık	Kamu yönetimi (1)	190	330,16	18.278	3	0.000*	2<1
	İktisat (2)	114	283,73				3<1
	İşletme (3)	162	287,11				4<1
	Uluslararası İşl. (4)	125	266,79				
Gösteri Yürüyüşler	Kamu yönetimi (1)	190	322,77	11.326	3	0.010*	3<1
	İktisat (2)	114	283,78				
	İşletme (3)	162	265,28				
	Uluslararası İşl. (4)	125	306,26				
Propaganda Boykot Eylemler	Kamu yönetimi (1)	190	296,86	0.789	3	0.852	---
	İktisat (2)	114	300,21				
	İşletme (3)	162	287,77				
	Uluslararası İşl. (4)	125	301,53				

*p<0.05

Tablo 4.38'de siyasi katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin okuduğu bölüme göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara göre düşünce ve öneri paylaşma faktörü ve propaganda boykot ve eylemler faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin okuduğu bölüme göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Ancak siyasi katılım boyutu diğer faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Farklılık olan grupları belirleyebilmek için çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır. Çoklu karşılaştırma testleri sonuçlarına göre, siyasi katılım boyutunda, farklılık gösteren gruplar iktisat-kamu yönetimi; işletme-uluslararası işletme; işletme-kamu yönetimi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Seçim mitingleri faktöründe, farklılık gösteren gruplar iktisat-uluslararası işletme; iktisat-kamu yönetimi; işletme-uluslararası işletme; işletme-kamu yönetimi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Siyasi tartışmalar faktöründe, farklılık gösteren gruplar iktisat-kamu yönetimi; işletme-

kamu yönetimi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Hizmet ve politika takibi faktöründe, farklılık gösteren gruplar iktisat-uluslararası işletme; iktisat-kamu yönetimi; işletme-uluslararası işletme; işletme-kamu yönetimi grupları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Seçimlere duyarlılık faktörü için farklılık yaratan grup kamu yönetimi bölümündeki öğrencilerdir. Gösteri ve yürüyüşler faktörü için işletme – kamu yönetimi arasında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Öğrencilerin okudukları bölüme göre farklılaşan siyasal katılım oranlarında değişimi, gördükleri dersler ve içerikleri nedeniyle açıklayabiliriz. Kamu yönetimi ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde okuyan öğrencilerin siyasal katılım oranlarının işletme ve iktisat bölümlerinde okuyan öğrencilere göre yüksek çıkmıştır. Bahsettiğimiz gibi okullarda gördükleri ders içeriklerinden dolayı kamu yönetimi ve uluslararası ilişkiler bölümlerinin siyasal içerikli dersler görmesi en büyük nedendir. Zaten öğrencilerin büyük bir kısmı ilgi alanları doğrultusunda bu bölümleri tercih etmektedirler. Siyasi konulara ilgi duyan ve siyasi konularda daha derin bilgiler edinmek isteyen öğrenci daha bilinçli bir şekilde siyasal katılımı gerçekleştirip, seçim mitingleri, siyasal tartışmalar, hizmet politika takibi, seçime duyarlılık, gösteri ve yürüyüşler faktörlerine aktif şekilde katılım göstermektedirler.

Grafik 4.3. Öğrencinin Okuduğu Bölümlere Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri

Grafik 4.3.'de öğrencilerin okudukları bölüme göre siyasal katılımı arasındaki farklar ortaya konmuştur. Siyah çizgiler okunan bölümler arasında siyasal katılım üzerinde büyük farklar olmadığını, sarı çizgiler ise okunan bölümler arasında siyasal katılım üzerinde büyük farklar olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.39. Öğrencinin Okuduğu Bölüme Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

			n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu		Kamu yönetimi	190	2,47	0,56
		İktisat	114	2,22	0,60
		İşletme	162	2,19	0,56
		Uluslararası	125	2,36	0,57
Seçim Mitingleri		Kamu yönetimi	190	1,92	0,99
		İktisat	114	1,92	0,98
		İşletme	162	1,60	0,83
		Uluslararası	125	1,82	0,96
Siyasi Tartışmalar		Kamu yönetimi	190	3,16	0,90
		İktisat	114	2,63	0,98
		İşletme	162	2,64	0,96
		Uluslararası	125	2,94	0,87
Hizmet ve Politika Takibi		Kamu yönetimi	190	3,44	1,08
		İktisat	114	2,75	1,25
		İşletme	162	2,80	1,29
		Uluslararası	125	3,29	1,15
Düşünce Ve Öneri Paylaşma		Kamu yönetimi	190	1,61	0,78
		İktisat	114	1,57	0,78
		İşletme	162	1,57	0,81
		Uluslararası	125	1,71	0,81
Seçimlere Duyarlılık		Kamu yönetimi	190	4,67	0,84
		İktisat	114	4,29	1,20
		İşletme	162	4,36	1,09
		Uluslararası	125	4,22	1,20
Gösteri ve Yürüyüşler		Kamu yönetimi	190	1,84	0,81
		İktisat	114	1,68	0,81
		İşletme	162	1,64	0,80
		Uluslararası	125	1,78	0,83
Propaganda Ve Eylemler Boykot		Kamu yönetimi	190	1,29	0,53
		İktisat	114	1,30	0,59
		İşletme	162	1,27	0,55
		Uluslararası	125	1,30	0,55

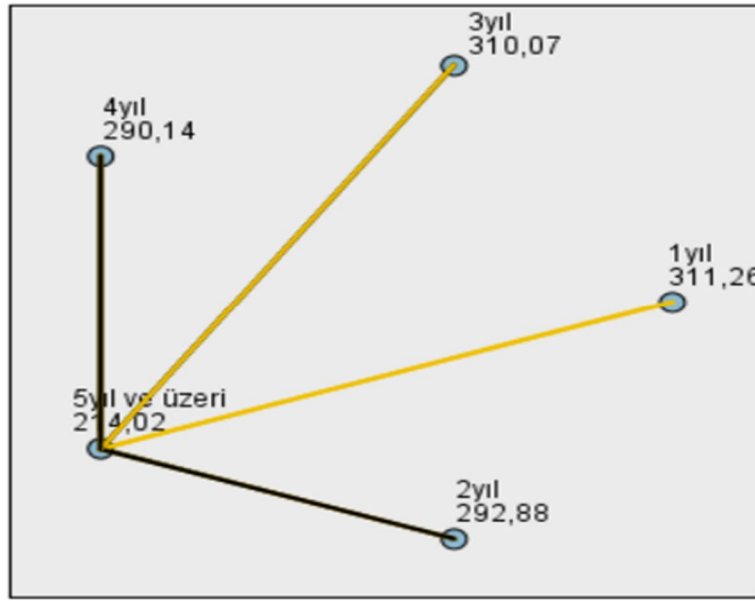
Tablo 4.40. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Okudukları Bölümdeki Yılına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut Faktörler	ve Kaçınıcı Yıl	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Siyasal Katılım Boyutu	1 yıl (1)	117	276,70	4.081	4	0.395	----
	2 yıl (2)	152	315,97				
	3 yıl (3)	132	287,14				
	4 yıl (4)	163	299,83				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	287,41				
Seçim Mitingleri	1 yıl (1)	117	319,25	10.385	4	0.05	----
	2 yıl (2)	152	319,26				
	3 yıl (3)	132	274,07				
	4 yıl (4)	163	281,75				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	257,57				
Siyasi Tartışmalar	1 yıl (1)	117	274,74	2.788	4	0.594	----
	2 yıl (2)	152	308,60				
	3 yıl (3)	132	294,65				
	4 yıl (4)	163	299,07				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	305,28				
Hizmet Politika Takibi	1 yıl (1)	117	274,70	3.970	4	0.410	----
	2 yıl (2)	152	289,85				
	3 yıl (3)	132	314,46				
	4 yıl (4)	163	303,48				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	287,54				
Düşünce Öneri Paylaşma	1 yıl (1)	117	269,39	9.365	4	0.053	----
	2 yıl (2)	152	320,67				
	3 yıl (3)	132	275,92				
	4 yıl (4)	163	304,40				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	319,89				
Seçimlere Duyarlılık	1 yıl (1)	117	311,26	12.339	4	0.015*	5<1 5<3
	2 yıl (2)	152	292,88				
	3 yıl (3)	132	310,07				
	4 yıl (4)	163	290,14				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	214,02				
Gösteri Yürüyüşler	1 yıl (1)	117	286,56	5.864	4	0.210	---
	2 yıl (2)	152	317,56				
	3 yıl (3)	132	271,70				
	4 yıl (4)	163	300,73				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	305,76				
Propaganda Boykot Eylemler	1 yıl (1)	117	285,94	6.769	4	0.149	---
	2 yıl (2)	152	316,52				
	3 yıl (3)	132	281,75				
	4 yıl (4)	163	289,57				
	5 yıl ve üzeri (5)	27	332,56				

*p<0.05

Tablo 4.40'da siyasi katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin okuduğu bölümdeki yılına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara demokratik katılım ölçeğinin siyasi katılım boyutundan ve seçimlere duyarlılık dışında tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin okuduğu bölümdeki yılına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (p>0.05). Seçimlere duyarlılık faktörü için ise beş yıl ve üzeri grubu bir yıl; üç yıl gruplarının sıra ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.05).

Genel olarak tabloya bakıldığında öğrencilerin siyasal katılım boyutundaki seçimlere duyarlılık faktöründe okuduğu bölümdeki yıla göre farklılaşma yaşanmaktadır. Özellikle birinci yıllardaki seçimlere katılım düzeyi, nc ve beşinci yılda büyük oranda farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın nedeni de öğrencinin ilk yıllardaki oy kullanma hevesiyle ve bir şeylere etki edip, düzeni değiştirebileceğine olan inancın yıllar geçtikçe azalması olduğunu söyleyebiliriz. Yıllar geçtikçe daha da bilinçlenen birey bu farkındalığa ulaştığında bir şeyleri değiştiremeyeceği inancı ile de oy kullanmaya gitmeyecek zamanla da gitgide katılım düzeyi azalacaktır. ıkan sonuçta da gördüğümüz gibi bu siyasal katılım düzeyinin düşmesi birden olmamakta tam tersi kademeli şekilde bir düşüş yaşanmaktadır. Bunu da okuldaki nc ve beşinci yıllarındaki düşüş oranının fazla olması ile görmekteyiz.

Grafik 4.4. Öğrencinin Okuduğu niversitede Kaçıncı Yılı Olduğuna Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştıırma Grafikleri

Grafik 4.4.'de öğrencilerin okuduğu üniversitede kaçıncı yılı olduğuna göre siyasal katılımları arasındaki farklar ortaya konmuştur. Siyah çizgiler öğrencinin okuduğu üniversitedeki kaçıncı yılı olduğuna göre siyasal katılım üzerinde büyük farklar olmadığını, sarı çizgiler ise öğrencinin okuduğu üniversitedeki kaçıncı yılı olduğuna göre siyasal katılım üzerinde büyük farklar olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.41. Öğrencinin Kaçınıcı Yılı Olduğuna Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

		n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu	1yıl	117	2,27	0,62
	2yıl	152	2,37	0,58
	3yıl	132	2,31	0,54
	4yıl	163	2,33	0,56
	5yıl ve üzeri	27	2,30	0,74
Seçim Mitingleri	1yıl	117	1,99	1,06
	2yıl	152	1,90	0,90
	3yıl	132	1,72	0,98
	4yıl	163	1,71	0,86
	5yıl ve üzeri	27	1,65	0,93
Siyasi Tartışmalar	1yıl	117	2,77	1,00
	2yıl	152	2,92	0,98
	3yıl	132	2,86	0,84
	4yıl	163	2,88	0,94
	5yıl ve üzeri	27	2,94	1,22
Hizmet ve Politika Takibi	1yıl	117	2,94	1,28
	2yıl	152	3,05	1,26
	3yıl	132	3,24	1,19
	4yıl	163	3,15	1,14
	5yıl ve üzeri	27	3,03	1,33
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	1yıl	117	1,48	0,74
	2yıl	152	1,71	0,82
	3yıl	132	1,52	0,75
	4yıl	163	1,66	0,81
	5yıl ve üzeri	27	1,74	0,90
Seçimlere Duyarlılık	1yıl	117	4,42	1,19
	2yıl	152	4,39	1,12
	3yıl	132	4,57	0,84
	4yıl	163	4,40	1,04
	5yıl ve üzeri	27	3,87	1,34
Gösteri ve Yürüyüşler	1yıl	117	1,71	0,84
	2yıl	152	1,81	0,77
	3yıl	132	1,64	0,79
	4yıl	163	1,77	0,84
	5yıl ve üzeri	27	1,84	0,92
Propaganda Boykot Eylemler	1yıl	117	1,23	0,45
	2yıl	152	1,36	0,61
	3yıl	132	1,25	0,60
	4yıl	163	1,27	0,51
	5yıl ve üzeri	27	1,39	0,58

Tablo 4.42. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının İşte Çalışma Durumuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Çalışma Durumu	n	Sıra Ortalaması	U	p
Siyasal Katılım Boyutu	Çalışıyor	73	335,01	16059.50	0.037*
	Çalışmıyor	518	290,50		
Seçim Mitingleri	Çalışıyor	73	319,71	17176.00	0.189
	Çalışmıyor	518	292,66		
Siyasi Tartışmalar	Çalışıyor	73	331,88	16288.00	0.055
	Çalışmıyor	518	290,94		
Hizmet ve Politika Takibi	Çalışıyor	73	332,43	16247.50	0.051
	Çalışmıyor	518	290,87		
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	Çalışıyor	73	338,81	15782.00	0.018*
	Çalışmıyor	518	289,97		
Seçimlere Duyarlılık	Çalışıyor	73	263,38	16526.00	0.034*
	Çalışmıyor	518	300,60		
Gösteri ve Yürüyüşler	Çalışıyor	73	344,14	1539.00	0.009*
	Çalışmıyor	518	289,22		
Propaganda Boykot Eylemler	Çalışıyor	73	288,13	18332.50	0.624
	Çalışmıyor	518	297,11		

Tablo 4.42’de siyasal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara demokratik katılım ölçeğinin siyasal katılım boyutundan, düşünce ve öneri paylaşma faktöründen, seçimlere duyarlılık faktöründen, gösteri ve yürüyüşler faktöründen elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Çalışan öğrencilerin boyut ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamaları çalışmayan öğrenciye göre daha yüksek bulunmuştur. Seçim mitingleri, siyasi tartışmalar, hizmet ve politika takibi, propaganda boykot ve eylemler faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları öğrencinin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Öğrencilerin çalışma hayatlarının olup olmasına göre farklılaşan siyasal katılım boyutunda çalışmanın siyasal katılıma etkisini göstermektedir. Çalışan öğrencilerin siyasal katılım boyutunun düşünce ve öneri paylaşma, seçimlere duyarlılık, gösteri ve yürüyüşler faktörlerinde katılımları yüksek çıkmıştır. Bu durumun nedeni de çalışan öğrencilerin bir çalışma hayatlarının olması nedeniyle çalıştıkları iş yerinde birçok farklı bireyle etkileşimde olup, onlarla siyasal veya başka konularda fikir alışverişinde bulunması, çeşitli düşünce ve hareketleri görmesi kişiye farklı deneyimler katmakta, kişide değişimler yaratmaktadır. Bu nedenle çalışma hayatında olan öğrenci daha çok aktif bir siyasal katılım göstermektedir.

Tablo 4.43. Öğrencinin Çalışma Durumuna Olduğuna Göre Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

			n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu		Çalışıyor	73	2,46	0,63
		Çalışmıyor	518	2,30	0,57
Seçim Mitingleri		Çalışıyor	73	1,95	1,00
		Çalışmıyor	518	1,79	0,94
Siyasi Tartışmalar		Çalışıyor	73	3,07	1,03
		Çalışmıyor	518	2,84	0,94
Hizmet ve Politika Takibi		Çalışıyor	73	3,35	1,20
		Çalışmıyor	518	3,06	1,22
Düşünce Ve Öneri Paylaşma		Çalışıyor	73	1,90	1,06
		Çalışmıyor	518	1,57	0,74
Seçimlere Duyarlılık		Çalışıyor	73	4,1826	1,28265
		Çalışmıyor	518	4,4537	1,04709
Gösteri ve Yürüyüşler		Çalışıyor	73	2,0000	,96014
		Çalışmıyor	518	1,7095	,79106
Propaganda Boykot Ve Eylemler		Çalışıyor	73	1,3096	,61918
		Çalışmıyor	518	1,2900	,54848

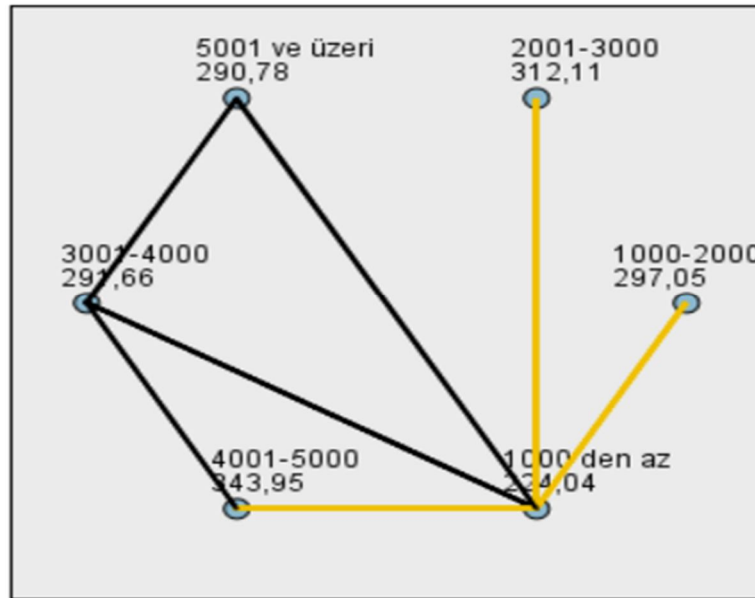
Tablo 4.44. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Ailelerinin Ortalama Gelirine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut Faktörler	ve Gelir	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Siyasal Katılım Boyutu	1000 den az (1)	48	237,36	7.876	5	0.163	----
	1000-2000 (2)	220	303,88				
	2001-3000 (3)	144	291,52				
	3001-4000 (4)	93	298,41				
	4001-5000 (5)	33	333,35				
	5001 ve üzeri (6)	53	301,07				
Seçim Mitingleri	1000 den az (1)	48	276,25	6.156	5	0.291	----
	1000-2000 (2)	220	315,78				
	2001-3000 (3)	144	284,51				
	3001-4000 (4)	93	289,24				
	4001-5000 (5)	33	304,32				
	5001 ve üzeri (6)	53	269,66				
Siyasi Tartışmalar	1000 den az (1)	48	267,51	3.356	5	0.614	----
	1000-2000 (2)	220	298,90				
	2001-3000 (3)	144	291,01				
	3001-4000 (4)	93	297,47				
	4001-5000 (5)	33	338,21				
	5001 ve üzeri (6)	53	294,48				
Hizmet Politika Takibi	1000 den az (1)	48	244,36	5.138	5	0.399	----
	1000-2000 (2)	220	299,57				
	2001-3000 (3)	144	301,34				
	3001-4000 (4)	93	294,95				
	4001-5000 (5)	33	313,24				
	5001 ve üzeri (6)	53	304,56				
Düşünce Öneri Paylaşma	1000 den az (1)	48	265,10	4.161	5	0.527	----
	1000-2000 (2)	220	293,87				
	2001-3000 (3)	144	290,33				
	3001-4000 (4)	93	312,23				
	4001-5000 (5)	33	329,53				
	5001 ve üzeri (6)	53	298,87				
Seçimlere Duyarlılık	1000 den az (1)	48	224,04	18.628	5	0.002*	1<5
	1000-2000 (2)	220	297,05				1<3
	2001-3000 (3)	144	312,11				1<2
	3001-4000 (4)	93	291,66				
	4001-5000 (5)	33	343,95				
	5001 ve üzeri (6)	53	290,78				
Gösteri Yürüyüşler	1000 den az (1)	48	256,70	6.729	5	0.242	----
	1000-2000 (2)	220	311,29				
	2001-3000 (3)	144	282,52				
	3001-4000 (4)	93	289,22				
	4001-5000 (5)	33	327,92				
	5001 ve üzeri (6)	53	296,77				
Propaganda Boykot Eylemler	1000 den az (1)	48	291,40	5.576	5	0.350	----
	1000-2000 (2)	220	308,21				
	2001-3000 (3)	144	290,54				
	3001-4000 (4)	93	287,84				
	4001-5000 (5)	33	250,27				
	5001 ve üzeri (6)	53	307,10				

Tablo 4.44’de Siyasal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin ailelerinin gelir durumuna göre göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara demokratik

katılım ölçeğinin siyasal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden (seçimlere duyarlılık faktörü hariç) elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin ailelerinin gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Geliri 1000TL den az olan grup geliri 1001-2000 TL; 2001-3000 TL; 4001-5000 TL arasında olanlardan seçimlere duyarlılık faktöründe puanlarının sıra ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerinin siyasal katılım boyutunda seçime duyarlılık faktöründe büyük oranda farklılaşmaktadır. Özellikle geliri 1000 TL'den az gelire sahip ailenin çocuğuyla geliri 5000 TL ve üzeri ailenin çocuğunun seçimlerde oy kullanma oranları arasında büyük fark gözlemlenmiştir. Geliri 1000 TL'nin altında olan ailelerin katılımı ile geliri diğer gelir grubundaki bütün ailelerin katılımı arasında büyük farklar vardır. Özellikle 1000 TL altı gelirli aileler, 1000-2000 TL arası ve 2000-3000 TL arası gelirli ailelerle farklılaşmaktadır. 1000-2000, 2000-3000 TL gruplarındaki aileler orta halli olmanın getirdiği durumlardan dolayı değişimler yaratma inancı ile oy kullanmaktadır. Neredeyse zengin grubuna giren 3000-4000 TL, 4000-5000 TL ve 5000 ve üzeri aileler de katılım konusunda 1000 TL'nin altındaki grup hariç diğer gruplar kadar katılım göstermemektedirler. Çünkü zaten belli bir gelir düzeyinin üstünde yaşam şartlarının olması, rahat yaşaması siyasal sistemle çok içli dışlı olmasına engel olmaktadır. Hayatından memnun olması, siyasal alanda değiştirmek istediklerinin olmaması veya değiştirmeye uğraşmakla vakit kaybetmek istememektedirler. Geliri yüksek olan ailenin geçim sıkıntısının olmaması siyasal katılımlarının önünde bir engel olmamaktadır. Fakat geliri 1000 TL'nin altında olan ve kişinin temel ihtiyaçlarının bile zor karşılandığı hatta karşılanmadığı şartlarda kişilerin siyasetle ilgilenmesi beklenemez. Geçim ve yaşamını sürdürme derdinde olmak, zamanını daha çok çalışmaya ayırması bireyin siyasal konulara zaman ayırmasına ve siyasal eylemlerde bulunmasına engel olmaktadır.

Grafik: 4.5. Öğrencinin Ailelerinin Gelirine Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri

Grafik 4.5.'de öğrencilerin ailelerinin gelirine göre siyasal katılımları arasındaki farklar ortaya konmuştur. Siyah çizgiler öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerinin siyasal katılım üzerinde büyük farklar yaratmadığını, sarı çizgiler ise öğrencilerin

ailelerinin gelir düzeylerinin siyasal katılım üzerinde büyük farklar olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.45. Öğrencinin Çalışma Durumuna Olduğuna Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

			n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu		1000 den az	48	2,11	0,56
		1000-2000	220	2,36	0,58
		2001-3000	144	2,30	0,56
		3001-4000	93	2,32	0,57
		4001-5000	33	2,42	0,48
		5001 ve üzeri	53	2,36	0,68
Seçim Mitingleri		1000 den az	48	1,69	0,88
		1000-2000	220	1,92	0,97
		2001-3000	144	1,73	0,90
		3001-4000	93	1,78	0,96
		4001-5000	33	1,80	0,83
		5001 ve üzeri	53	1,76	1,07
Siyasi Tartışmalar		1000 den az	48	2,68	0,99
		1000-2000	220	2,89	0,90
		2001-3000	144	2,82	0,98
		3001-4000	93	2,86	0,96
		4001-5000	33	3,13	0,96
		5001 ve üzeri	53	2,89	1,03
Hizmet ve Politika Takibi		1000 den az	48	2,72	1,28
		1000-2000	220	3,13	1,18
		2001-3000	144	3,14	1,26
		3001-4000	93	3,10	1,16
		4001-5000	33	3,23	1,18
		5001 ve üzeri	53	3,15	1,35
Düşünce Ve Öneri Paylaşma		1000 den az	48	1,48	0,72
		1000-2000	220	1,60	0,80
		2001-3000	144	1,58	0,76
		3001-4000	93	1,70	0,87
		4001-5000	33	1,68	0,77
		5001 ve üzeri	53	1,63	0,78
Seçimlere Duyarlılık		1000 den az	48	3,82	1,41
		1000-2000	220	4,45	1,02
		2001-3000	144	4,49	1,11
		3001-4000	93	4,39	1,06
		4001-5000	33	4,76	0,59
		5001 ve üzeri	53	4,44	0,99
Gösteri ve Yürüyüşler		1000 den az	48	1,53	0,59
		1000-2000	220	1,80	0,82
		2001-3000	144	1,68	0,78
		3001-4000	93	1,75	0,91
		4001-5000	33	1,82	0,70
		5001 ve üzeri	53	1,79	0,93
Propaganda Boykot Ve Eylemler		1000 den az	48	1,25	0,45
		1000-2000	220	1,32	0,57
		2001-3000	144	1,26	0,54
		3001-4000	93	1,24	0,44
		4001-5000	33	1,13	0,33
		5001 ve üzeri	53	1,41	0,81

Tablo 4.46. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Yerleşim Yerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut Faktörler	ve Yerleşim Yeri	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Siyasal Katılım Boyutu	Büyükşehir (1)	259	297,32	3.234	3	0.357	----
	Şehir (2)	136	274,85				
	İlçe (3)	104	309,67				
	Belde (4)	92	308,11				
Seçim Mitingleri	Büyükşehir (1)	259	287,86	1.972	3	0.578	----
	Şehir (2)	136	295,54				
	İlçe (3)	104	299,65				
	Belde (4)	92	315,49				
Siyasi Tartışmalar	Büyükşehir (1)	259	294,51	5.494	3	0.139	----
	Şehir (2)	136	270,93				
	İlçe (3)	104	314,43				
	Belde (4)	92	316,41				
Hizmet Politika Takibi	Büyükşehir (1)	259	305,80	3.991	3	0.262	----
	Şehir (2)	136	273,30				
	İlçe (3)	104	308,08				
	Belde (4)	92	288,33				
Düşünce Öneri Paylaşma	Büyükşehir (1)	259	291,22	1.018	3	0.797	----
	Şehir (2)	136	292,35				
	İlçe (3)	104	309,47				
	Belde (4)	92	299,61				
Seçimlere Duyarlılık	Büyükşehir (1)	259	307,05	6.969	3	0.073	----
	Şehir (2)	136	277,68				
	İlçe (3)	104	310,38				
	Belde (4)	92	275,71				
Gösteri Yürüyüşler	Büyükşehir (1)	259	299,93	3.680	3	0.298	---
	Şehir (2)	136	274,94				
	İlçe (3)	104	295,46				
	Belde (4)	92	316,69				
Propaganda Boykot Eylemler	Büyükşehir (1)	259	288,32	2.050	3	0.562	----
	Şehir (2)	136	299,17				
	İlçe (3)	104	295,72				
	Belde (4)	92	313,26				

Tablo 4.46’da siyasi katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin yerleşim yerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara demokratik katılım ölçeğinin siyasi katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin yerleşim yerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Öğrencinin yaşadığı yere göre siyasi katılım düzeyi farklılaşmamaktadır. Büyükşehirde, şehirde, ilçede, beldeye yaşayan öğrencilerin hepsinin katılım düzeyi aynıdır. Değişim ve farklılaşma yaşanmasının sebebi de gelişen teknolojinin getirdiği imkanlardır. İnternetin yaygınlaşması ile şehirler, ilçeler ve köyler arası farklar ortadan kalkmıştır. Ülkenin neresinde yaşarsan yaşa her durumdan ve her olaydan haberdar oluyorsun ve de katılım sağlayabiliyorsun. Eski zamanlarda bu tarz çalışmalarda sonuçlar çok farklı çıkmaktaydı. Nedeni de şehirde yaşayanların daha çok imkanlara sahip olması, ilçe, belde, köy gibi yerlerde yaşayanlarında daha az imkanlara sahip olmasıdır. Bu nedenle coğrafi yerleşme nedeniyle siyasi katılımda farklılıklar yaşanıyordu.

Tablo 4.47. Öğrencinin Yerleşim Yerine Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

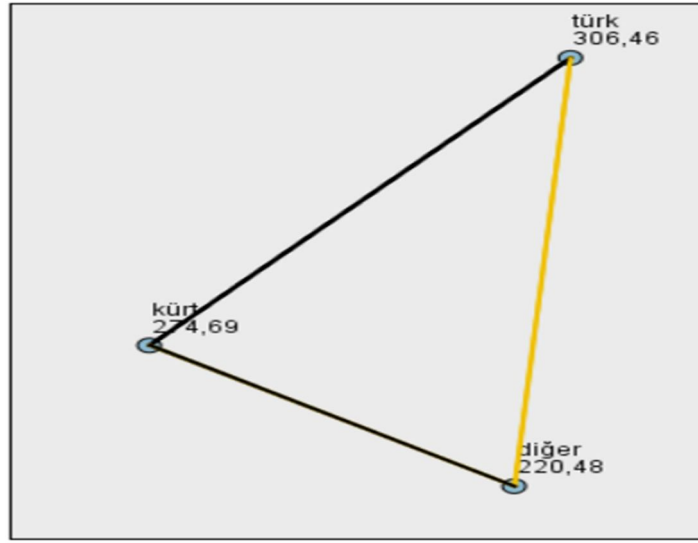
Boyut ve Faktörler			n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu		Büyükşehir (1)	259	2,33	0,58
		Şehir (2)	136	2,24	0,59
		İlçe (3)	104	2,37	0,56
		Belde (4)	92	2,37	0,58
Seçim Mitingleri		Büyükşehir (1)	259	1,77	0,95
		Şehir (2)	136	1,80	0,92
		İlçe (3)	104	1,84	0,96
		Belde (4)	92	1,92	0,97
Siyasi Tartışmalar		Büyükşehir (1)	259	2,85	0,97
		Şehir (2)	136	2,72	0,92
		İlçe (3)	104	2,99	0,98
		Belde (4)	92	2,99	0,90
Hizmet ve Politika Takibi		Büyükşehir (1)	259	3,17	1,22
		Şehir (2)	136	2,92	1,33
		İlçe (3)	104	3,20	1,05
		Belde (4)	92	3,05	1,25
Düşünce Ve Öneri Paylaşma		Büyükşehir (1)	259	1,58	0,76
		Şehir (2)	136	1,61	0,78
		İlçe (3)	104	1,65	0,81
		Belde (4)	92	1,66	0,89
Seçimlere Duyarlılık		Büyükşehir (1)	259	4,48	1,02
		Şehir (2)	136	4,27	1,19
		İlçe (3)	104	4,52	1,02
		Belde (4)	92	4,32	1,08
Gösteri ve Yürüyüşler		Büyükşehir (1)	259	1,78	0,87
		Şehir (2)	136	1,63	0,70
		İlçe (3)	104	1,73	0,82
		Belde (4)	92	1,80	0,80
Propaganda Ve Eylemler	Boykot	Büyükşehir (1)	259	1,27	0,59
		Şehir (2)	136	1,30	0,53
		İlçe (3)	104	1,25	0,45
		Belde (4)	92	1,34	0,57

Tablo 4.48. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Etnik Kökenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar Faktörler	ve Etnik köken	n	Sıra Ortalaması	K.W.H	Sd	p	Bonferroni
Siyasal Boyutu	KatılımTürk (1)	434	292,65	1.097	2	0.578	----
	Kürt (2)	135	309,03				
	Diğer (3)	22	282,20				
Seçim Mitingleri	Türk (1)	434	295,63	1.502	2	0.472	----
	Kürt (2)	135	290,52				
	Diğer (3)	22	336,82				
Siyasi Tartışmalar	Türk (1)	434	292,35	0.959	2	0.619	----
	Kürt (2)	135	308,61				
	Diğer (3)	22	290,61				
Hizmet ve Politika Takibi	Türk (1)	434	289,93	3.214	2	0.201	----
	Kürt (2)	135	318,61				
	Diğer (3)	22	276,98				
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	Türk (1)	434	289,28	2.941	2	0.230	----
	Kürt (2)	135	317,16				
	Diğer (3)	22	298,73				
Seçimlere Duyarlılık	Türk (1)	434	306,46	11.945	2	0.003*	3<1
	Kürt (2)	135	274,69				
	Diğer (3)	22	220,48				
Gösteri Yürüyüşler	veTürk (1)	434	290,53	1.773	2	0.412	----
	Kürt (2)	135	310,11				
	Diğer (3)	22	317,39				
Propaganda Ve Eylemler	BoykotTürk (1)	434	288,65	4.350	2	0.114	----
	Kürt (2)	135	314,00				
	Diğer (3)	22	330,59				

Tablo 4.48’de siyasal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının etnik kökenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçlara göre demokratik katılım ölçeğinin siyasal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden (seçimlere duyarlılık faktörü hariç) elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında etnik kökenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Ancak seçimlere duyarlılık faktöründen elde edilen puanların sıra ortalaması etnik kökeni Türk olan öğrenciler ile etnik kökeni diğer grubundan herhangi bir etnik kökene mensup öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Öğrenciler arasında siyasal katılıma etki edip farklılaşmasına neden olan etnik kökene baktığımızda sonuç aslında çok da garipsenmemektedir. Fark özellikle Türk ve diğer gruba giren Çerkez, Ermeni, Çeçeni, Arap gibi etnik kökenler arasında büyük çıkmıştır. Nedeni de yaşadığı ülke ve topluma karşı hissedilen aitlik duygusudur. Türk etnik kökeni kendini bu ülkeye ait hissedip, gidip oy verme duyarlılığında bulunurken diğer etnik kökene sahip bireyler aitlik duygusundan yoksun olarak oy verme eyleminden kaçınmaktadır. Bu aitlik duygusu da azınlık grubunda olan etnik kökenler oy verme eyleminde kendilerinin temsil edildiklerine inanmadıklarından dolayı ortaya çıkmakta ve bu durumda da oy verme eyleminden uzak durmaktadırlar. Aslında bu durum temsili liberal demokrasiye gösterilebilecek büyük bir örneği teşkil etmektedir.

Grafik 4.6. Öğrencinin Ailelerinin Etnik Kökenine Göre Farklılık Gösteren Faktörlerin Çoklu Karşılaştırma Grafikleri

Grafik 4.6.'de öğrencilerin etnik kökenine göre siyasal katılımları arasındaki farklar ortaya konmuştur. Siyah çizgiler etnik kökenler arasında siyasal katılım üzerinde büyük farklar olmadığını, sarı çizgiler ise etnik kökenler arasında siyasal katılım üzerinde büyük farklar olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.49. Etnik Kökenine Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

		n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu	Türk (1)	434	2,31	0,59
	Kürt (2)	135	2,36	0,55
	Diğer (3)	22	2,25	0,61
Seçim Mitingleri	Türk (1)	434	1,82	0,97
	Kürt (2)	135	1,76	0,87
	Diğer (3)	22	1,95	0,88
Siyasi Tartışmalar	Türk (1)	434	2,85	0,97
	Kürt (2)	135	2,93	0,90
	Diğer (3)	22	2,81	0,95
Hizmet ve Politika Takibi	Türk (1)	434	3,05	1,22
	Kürt (2)	135	3,27	1,20
	Diğer (3)	22	2,95	1,34
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	Türk (1)	434	1,59	0,80
	Kürt (2)	135	1,65	0,73
	Diğer (3)	22	1,72	0,98
Seçimlere Duyarlılık	Türk (1)	434	4,49	1,01
	Kürt (2)	135	4,33	1,08
	Diğer (3)	22	3,54	1,74
Gösteri ve Yürüyüşler	Türk (1)	434	1,72	0,82
	Kürt (2)	135	1,80	0,81
	Diğer (3)	22	1,79	0,71
Propaganda Boykot Ve Eylemler	Türk (1)	434	1,27	0,55
	Kürt (2)	135	1,32	0,56
	Diğer (3)	22	1,32	0,48

Tablo 4.50. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Dinine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar ve Faktörler	Din	n	Sıra Ortalaması	U	p
Siyasal Katılım Boyutu	Müslüman	574	294,72	4141.50	0.288
	Diğer	17	339,38		
Seçim Mitingleri	Müslüman	574	296,41	4644.00	0.726
	Diğer	17	282,18		
Siyasi Tartışmalar	Müslüman	574	294,36	3936.00	0.174
	Diğer	17	351,47		
Hizmet ve Politika Takibi	Müslüman	574	296,84	1398.50	0.487
	Diğer	17	267,74		
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	Müslüman	574	295,05	4334.50	0.417
	Diğer	17	328,03		
Seçimlere Duyarlılık	Müslüman	574	298,43	3487.00	0.014*
	Diğer	17	214,12		
Gösteri ve Yürüyüşler	Müslüman	574	293,31	3335.00	0.024*
	Diğer	17	386,82		
Propaganda Boykot Eylemler	Müslüman	574	293,95	3702.00	0.048*
	Diğer	17	365,21		

*p<0.05

Tablo 4.50'de siyasal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin dinine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara göre demokratik katılım ölçeğinin siyasal katılım boyutunun seçimlere duyarlılık, gösteri ve yürüyüşler, propaganda, boykot ve eylemler faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin dinine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Müslüman olan öğrencilerin bu faktörlerden elde ettikleri puanların sıra ortalamaları diğer dine sahip olan öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. Siyasal katılım boyutu, siyasi tartışmalar, hizmet ve politika takibi, düşünce ve öneri paylaşma faktörlerinden elde edilen puanların sıra ortalamaları öğrencinin dinine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$)

Öğrencilerin dinine göre siyasal katılımlarında seçime duyarlılık, gösteri ve yürüyüşler, propaganda, boykot faktörlerinde diğer dine mensup yani ateist, deist, Hristiyanlar daha çok katılım göstermişlerdir. Azınlık gruba mensup dinler oy verme eyleminde kendilerinin temsil edildiklerine inanmadıklarından dolayı oy verme eyleminden uzak durmaktadırlar. Temsil edildiklerine inanmayıp oy verme eyleminden uzak duran bu azınlık gruplar daha çok gösteri, yürüyüş, propaganda ve boykot gibi eylemin ileri boyutlarına başvurumaktadırlar. Bu ileri boyuttaki hareketler azınlıkta olan grupların kendilerini göstermek, seslerini duyurmak, farklılıklarının kabulü gibi isteklerini gerçekleştirmede tek yoldur. Çünkü temsili liberal demokrasinin reddettiği çoğulculuk siyasetini ancak bu şekilde hayata geçirip katılımcı bir demokrasi modelini oluşturabileceklerdir.

Tablo 4.51. Dine Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyut Ve Faktör			n	Ortalama	SS
Siyasal Katılım Boyutu		Müslüman	574	2,32	0,58
		Diğer	17	2,43	0,58
Seçim Mitingleri		Müslüman	574	1,81	0,95
		Diğer	17	1,76	0,96
Siyasi Tartışmalar		Müslüman	574	2,86	0,96
		Diğer	17	3,12	0,81
Hizmet ve Politika Takibi		Müslüman	574	3,10	1,23
		Diğer	17	2,92	1,07
Düşünce Ve Öneri Paylaşma		Müslüman	574	1,61	0,79
		Diğer	17	1,69	0,72
Seçimlere Duyarlılık		Müslüman	574	4,43	1,07
		Diğer	17	3,92	1,23
Gösteri ve Yürüyüşler		Müslüman	574	1,72	0,80
		Diğer	17	2,27	1,07
Propaganda Boykot Ve Eylemler		Müslüman	574	1,28	0,55
		Diğer	17	1,52	0,73

Tablo 4.52. Ölçekten ve Faktörlerinden Elde Edilen Puanların Sıra Ortalamasının Öğrencinin Mezhebine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek İçin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut ve Faktörler	Mezhep	n	Sıra Ortalaması	U	p
Siyasal Katılım Boyutu	Sünni	529	293,81	15240.00	0.362
	Alevi	62	314,69		
Seçim Mitingleri	Sünni	529	298,41	15126.00	0.300
	Alevi	62	275,47		
Siyasi Tartışmalar	Sünni	529	295,05	15895.00	0.692
	Alevi	62	304,13		
Hizmet ve Politika Takibi	Sünni	529	296,98	15879.50	0.682
	Alevi	62	287,62		
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	Sünni	529	295,03	15888.50	0.678
	Alevi	62	304,23		
Seçimlere Duyarlılık	Sünni	529	297,51	15600.00	0.444
	Alevi	62	283,11		
Gösteri ve Yürüyüşler	Sünni	529	291,24	13880.50	0.044*
	Alevi	62	336,62		
Propaganda Boykot Ve Eylemler	Sünni	529	292,45	14522.00	0.086
	Alevi	62	326,27		

*p<0.05

Tablo 4.52'de siyasal katılım boyutundan ve faktörlerden elde edilen puanların sıra ortalamasının öğrencinin mezhebine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlara göre demokratik katılım ölçeğinin siyasal katılım boyutundan ve tüm faktörlerinden (gösteri ve yürüyüşler faktörü hariç) elde edilen puanların sıra ortalamaları arasında öğrencinin mezhebine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Ancak gösteri ve yürüyüşler faktöründen elde edilen puanların sıra ortalamaları sünni ve alevi öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Öğrencilerin siyasal katılım düzeylerinin mezhebe göre farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşma sadece gösteri ve yürüyüşler faktöründe görülmektedir. Gösteri ve yürüyüşlere en çok katılanlar, aktif olanlar Alevi mezhebine mensup olan öğrencilerdir. Çalışmamızda en çok oran Sünni mezhebinde yoğunlaşırken, Alevi mezhebine mensup öğrenciler azınlıkta kalmıştır. Alevi mezhebine mensup bu azınlık bireylerin kendilerini fark ettirme ve hak arayışına girmede sünni öğrencilere göre daha çok gösteri ve yürüyüş faktöründe yoğunlaştıkları görülmektedir. Azınlık grupların kendilerinin temsil edildiklerine inanmamaları ve bu nedenle daha çok seslerini duyuracak etki edecekleri gösteri ve yürüyüş gibi eylemlere başvurmaları, siyasal katılımın doğrudan eylem biçimlerini tercih ettiklerini göstermektedir.

Tablo 4.53. Mezhebe Göre Siyasal Katılım Boyutu Ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyut ve Faktörler		n	Ortalama	SS.
Siyasal Katılım Boyutu	Sünni	529	2,32	0,58
	Alevi	62	2,38	0,62
Seçim Mitingleri	Sünni	529	1,82	0,95
	Alevi	62	1,73	0,94
Siyasi Tartışmalar	Sünni	529	2,86	0,95
	Alevi	62	2,91	0,98
Hizmet ve Politika Takibi	Sünni	529	3,10	1,24
	Alevi	62	3,07	1,11
Düşünce Ve Öneri Paylaşma	Sünni	529	1,60	0,78
	Alevi	62	1,68	0,87
Seçimlere Duyarlılık	Sünni	529	4,42	1,08
	Alevi	62	4,34	1,08
Gösteri ve Yürüyüşler	Sünni	529	1,71	0,78
	Alevi	62	2,04	1,03
Propaganda Boykot Ve Eylemler	Sünni	529	1,27	0,54
	Alevi	62	1,40	0,62

Tablo 4.54. İnönü Üniversitesi Öğrencilerinin Sorulara Verdiği Cevaplar

Sorular	Hiçbir zaman		Nadiren		Ara sıra		Genellikle		Her zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	56	20,3	65	23,6	89	32,2	43	15,6	23	8,3
2.	61	22,1	68	24,6	81	29,3	42	15,2	24	8,7
3.	48	17,4	50	18,1	74	26,8	67	24,3	37	13,4
4.	53	19,2	53	19,2	77	27,9	60	21,7	33	12,0
5.	50	18,1	53	19,2	72	26,1	65	23,6	36	13,0
6.	46	16,7	53	19,2	72	26,1	68	24,6	37	13,4
7.	191	69,2	39	14,1	27	9,8	12	4,4	7	2,5
8.	199	72,1	41	14,9	18	6,5	14	5,1	4	1,4
9.	205	74,3	37	13,4	18	6,5	12	4,3	4	1,4
10.	108	39,1	58	21,0	47	17,0	40	14,5	23	8,3
11.	19	6,9	9	3,3	18	6,5	37	13,4	193	69,9
12.	15	5,4	13	4,7	13	4,7	37	13,4	198	71,7
13.	20	7,2	18	6,5	15	5,4	34	12,3	189	68,5
14.	113	40,9	44	15,9	54	19,6	29	10,5	36	13,0
15.	145	52,5	49	17,8	49	16,7	20	7,2	16	5,8
16.	232	84,1	15	5,4	15	5,4	5	1,8	9	3,3
17.	221	80,1	29	10,5	15	5,4	6	2,2	5	1,8
18.	131	47,5	51	18,5	46	16,7	22	8,0	26	9,4
19.	156	56,5	54	19,6	36	13,0	18	6,5	12	4,3
20.	198	71,7	32	11,6	28	10,1	10	3,6	8	2,9
21.	60	21,7	36	13,0	53	19,2	53	19,2	74	19,2
22.	59	21,4	31	11,2	55	19,9	69	25,0	62	22,5
23.	61	22,1	45	16,3	66	23,9	68	14,6	36	13,0
24.	217	78,6	15	5,4	20	7,2	15	5,4	9	3,3
25.	229	83,0	12	4,3	24	8,7	5	1,8	6	2,2
26.	226	81,9	28	10,1	13	4,7	5	1,8	4	1,4
27.	236	85,5	10	3,6	17	6,2	3	1,1	10	3,6
28.	235	85,1	16	5,8	14	5,1	2	0,7	9	3,3
29.	196	40,9	30	18,5	23	22,1	15	10,9	21	7,9
30.	113	40,9	51	18,5	61	22,1	30	10,9	21	7,6
31.	114	41,3	64	64	46	46	37	37	15	15
32.	122	44,2	50	18,1	54	19,6	31	11,2	19	6,9
33.	175	63,4	48	17,4	24	8,7	24	8,7	5	1,8
34.	122	44,2	32	11,6	48	17,4	43	15,6	31	11,2
35.	133	48,2	60	21,7	42	15,2	28	10,1	13	4,7
36.	166	60,1	41	14,9	36	13,0	24	8,7	9	3,3
37.	127	46,0	58	21,0	53	19,2	28	10,1	10	3,6
38.	122	44,2	57	20,7	60	21,7	26	9,4	11	4,0
39.	117	42,4	62	22,5	55	19,9	29	10,5	13	4,7
40.	50	18,1	25	9,1	40	14,5	58	21,0	103	37,3
41.	53	19,2	37	13,4	70	25,4	64	23,2	52	18,8
42.	49	17,8	43	15,6	60	21,7	68	24,6	56	20,3
43.	64	23,2	39	14,1	53	19,2	63	22,8	57	20,7
44.	205	74,3	29	10,5	23	8,3	12	4,3	7	2,5
45.	188	68,1	49	17,8	25	9,1	8	2,9	6	2,2
46.	181	65,6	42	15,2	28	10,1	15	5,4	10	3,6
47.	135	48,9	51	18,5	42	15,2	29	10,5	19	6,9
48.	122	44,2	54	19,6	48	17,4	23	8,3	29	10,5
49.	121	43,8	47	17,0	49	17,8	32	11,6	27	9,8
50.	107	38,8	54	19,6	52	18,8	33	12,0	30	10,9

Tablo 4.55. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Öğrencilerinin Sorulara Verdiği Cevaplar

Sorular	Hiçbir zaman		Nadiren		Ara sıra		Genellikle		Her zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	50	15,9	76	24,1	108	34,3	60	19,0	21	6,7
2.	63	20,0	97	30,8	91	28,9	48	15,2	16	5,1
3.	51	16,2	70	22,2	76	24,1	85	27,0	33	10,5
4.	53	16,8	69	21,9	86	27,3	69	21,9	38	12,1
5.	45	14,3	60	19,0	79	25,1	79	25,1	52	16,5
6.	48	15,2	59	18,7	83	26,3	71	22,5	54	17,1
7.	138	75,6	50	15,9	14	4,4	7	2,2	6	1,9
8.	265	81,3	41	13,0	10	3,2	3	1,0	5	1,6
9.	247	78,4	42	13,3	18	5,7	2	0,6	6	1,9
10.	158	50,2	57	18,1	48	15,2	24	7,6	28	8,9
11.	24	7,6	7	2,2	10	3,2	26	8,3	248	78,7
12.	20	6,3	7	2,2	12	3,8	29	9,	247	78,4
13.	20	6,3	14	4,4	12	3,8	29	9,2	240	76,2
14.	124	39,4	56	17,8	57	18,1	40	12,7	38	12,1
15.	167	53,0	68	21,6	38	12,1	20	6,3	22	7,0
16.	266	84,4	23	7,3	13	4,1	5	1,6	8	2,5
17.	266	84,4	23	7,3	14	4,4	8	2,5	4	1,3
18.	136	43,2	73	23,2	57	18,1	26	8,3	23	7,3
19.	190	60,3	48	15,2	39	12,4	24	7,6	14	4,4
20.	236	74,9	34	10,8	28	8,9	10	3,2	7	2,2
21.	72	22,9	39	12,4	51	16,2	81	25,7	72	22,9
22.	63	20,0	42	13,3	60	19,0	83	26,3	67	21,3
23.	44	14,0	69	21,9	70	22,2	75	23,8	57	18,1
24.	262	83,2	21	6,7	18	5,7	5	1,6	9	2,9
25.	272	86,3	18	5,7	13	4,1	7	2,2	5	1,6
26.	269	85,4	20	6,3	20	6,3	2	0,6	4	1,3
27.	313	99,4	0	0,0	1	0,3	0	0,0	1	0,3
28.	269	85,4	21	6,7	17	5,4	3	1,0	5	1,6
29.	199	63,2	62	19,7	34	10,8	15	4,8	5	1,6
30.	105	33,3	77	24,4	70	22,2	38	12,1	25	7,9
31.	124	39,4	63	20,0	74	23,5	34	10,8	20	6,3
32.	128	40,6	77	24,4	61	19,4	28	8,9	21	6,7
33.	179	56,8	72	22,9	39	12,4	13	4,1	12	3,8
34.	105	33,3	60	19,0	65	20,6	49	15,6	36	11,4
35.	138	43,8	79	25	45	14,3	35	1,1	18	5,7
36.	170	54,0	69	21,9	44	14,0	23	7,3	9	2,9
37.	102	32,4	78	24,8	72	22,9	45	14,3	18	5,7
38.	75	23,8	98	31,1	71	22,5	44	14,0	27	8,6
39.	106	33,7	88	27,9	59	18,7	39	12,4	23	7,3
40.	22	7,0	39	12,4	58	18,4	93	29,5	103	32,7
41.	40	12,7	52	16,5	64	20,3	85	27,0	74	23,5
42.	36	11,4	48	15,2	67	21,3	91	28,9	73	23,2
43.	38	12,1	60	19,0	88	27,9	66	21,0	63	20,0
44.	224	71,1	37	11,7	30	9,5	19	6,0	5	1,6
45.	221	70,2	56	17,8	30	9,5	5	1,6	3	1,0
46.	214	67,9	52	16,5	29	9,2	14	4,4	6	1,9
47.	144	54,7	77	24,4	52	16,5	26	8,3	16	5,1
48.	97	30,8	86	27,3	61	19,4	34	10,8	37	11,7
49.	96	30,5	74	23,5	73	23,2	39	12,4	33	10,5
50.	87	27,6	84	26,7	71	22,5	37	11,7	36	11,4

Tablo 4.54 ve tablo 4.55’de Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi öğrencilerinin anketteki bütün sorulara verdikleri cevapları görmekteyiz. Soruların cevaplarına bakıldığında genel olarak en çok işaretlenmiş şık “hiçbir zaman” şikkı olmuştur. Sadece seçimlerde oy kullanır mısınız sorularına verilen cevapların “her zaman” kısmında yoğun olduğu görülmektedir. Bunun dışında cevaplar “hiçbir zaman” şikkında yoğunlaşmaktadır. Bu durumda bize her iki üniversitedeki gençlerinde eylem bazında katılımlarının neredeyse yok denecek kadar az olduğunu göstermektedir. Buradan bakarak iki üniversitenin öğrenci profillerinin birbirlerine yakın olduğunu görmekteyiz. Bazı faktörlerde ayrışmalar da genel olarak ve özellikle siyasal seçimlerde oy kullanmada benzerlik büyüktür. Siyasetin ana konusu ve siyasetin var oluş sebebi eylemdir. Ancak, bu tabloya baktığımızda üniversiteli gençlerin siyasal eylemden dolayısıyla siyasal katılımdan olabildiğince kaçındıkları görülmektedir.

4.2.3. Araştırma Sonuçları ve Tartışma

İki üniversitenin de hem toplumsal hem de siyasal katılım boyutlarına genel olarak bakılıp karşılaştırmaya çalıştığımızda ilk olarak toplumsal katılım boyutundaki toplumsal konularda görüş belirtme, toplumsal gündem, takip etme ve toplumsal sorunların çözümü faktörlerinde iki üniversite arasında fark olmadığı gençlerin sorulara verdikleri cevapların hemen hemen aynı olduğunu görmekteyiz. Fakat toplumsal katılım boyutunun genel durumu ve sivil toplum kuruluşlarında görev alma, sivil toplum kuruluşlarına yardımda bulunma faktörlerinde öğrencilerin bu faktördeki sorulara farklı cevaplar verdiklerini yani her iki üniversite öğrencisinin ortak bir cevapta bulunmadıklarını görmekteyiz. Yani KSÜ’nin öğrencileri sivil toplum kuruluşlarına katılma, faaliyette bulunma gibi eylemlerde daha çok bulunmaktadır.

Çalışmanın diğer bir boyutu olan siyasal katılım açısından da iki üniversite en çok seçime duyarlılık faktöründe birbirinden farklılaşmaktadır. Bu faktörde KSÜ öğrencilerinin siyasal seçimlere daha duyarlı bir tutum içinde olduklarını görüyoruz. Yani yerel, genel ve referandum gibi seçimlerde oy kullanma oranları fazladır. Ayrıca düşünce ve öneri geliştirme, propaganda boykot ve eylemler faktörlerinde de KSÜ’nin öğrencileri İÖ’nin öğrencilerine göre daha katılımcı bir hareket sergilemişlerdir. Diğer faktörlerde de hemen hemen iki üniversitenin öğrencileri aynı cevapları vermişlerdir.

Genel olarak bakıldığında her iki üniversitedeki öğrencilerin cevaplarını kapsayan ve buna göre çıkan sonuçta toplumsal katılım boyutunda yaş faktörü, öğrenim gördükleri bölümdeki yılı/süresi faktörü, çalışma durumu faktörü, yerleşim yeri faktörü, etnik köken faktörü, din faktörü, mezhep faktörü, öğrencilerin siyasal katılım düzeylerinin farklılaşmasına bir neden oluşturmamaktadır. Sadece yaş faktörü, cinsiyet faktörü, okudukları bölüm faktörü ve ailelerin gelir düzeyi faktörlerindeki farklılaşma öğrencilerin toplumsallaşma durumuna etki etmektedir.

Demokratik katılım ölççeklerinden her ikisine de bakıldığında cinsiyet faktöründe erkeklerin kadınlara göre daha çok katılımda bulunduğunu görmekteyiz. Siyasal katılım boyutundaki seçime duyarlılık faktöründe yani yerel, genel ve referandum seçimlerinde oy kullanma oranları hem kadında hem de erkekte aynıdır. Toplumsal katılım boyutunda da sivil toplum kuruluşlarında yer alma, sivil toplum kuruluşlarına yardımda bulunma ve toplumsal gündemi takip etme faktörlerinde kadınla erkeğin katılım oranları aynı düzeydedir. Toplumsal konularda görüş belirtme, toplumsal sorunların çözümü için girişim faktörlerinde erkeklerin katılım oranı yüksek bulunmuştur. Hem katılım hem de siyasal katılım bazında erkeklerin siyasete katılım oranları genel olarak yüksek çıkmıştır. Özer Ozankaya’nın 1966 yılında üniversite öğrencileri üzerinde yapmış

olduğu eski bir çalışmada da erkek öğrencilerin siyasal süreçlerle daha yakından ilgili oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçları destekleyen diğer bir çalışma da Akın'ın (2009) "Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik" adlı teorik çalışmasıdır. Bu çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla siyasete daha çok ilgi duydukları iddia edilmektedir. Görgülü'nün (2018) "Gençlerin Siyasal Katılım Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü" adlı çalışmasında da kadın katılımcıların yüzde 32,1'inin siyasetle pek ilgilenmediği, yüzde 47,8'inin sadece oy verdiği, yüzde 7,6'sının siyasi mitinglere katıldığı, yüzde 5,4'ünün siyasetle ilgili bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğu tespit edilmiştir. Katılımcı erkeklerden ise yüzde 18,1'i siyasetle pek ilgilenmediğini, yüzde 48,2'si sadece oy verdiğini, yüzde 15,7'si oy dışında siyasi mitinglere katıldığını, yüzde 5,4'ü siyasetle ilgili bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu belirtmiştir. Bizim araştırmamızda da bu sonuçları destekler nitelikte bulgulara ulaşılmıştır. Çalışmamıza göre erkeklerin her zaman siyasal katılım açısından kadınlardan daha aktif oldukları görülmektedir. Bu bağlamda çıkan sonucun nedenini ülkemizdeki erkek egemenliğinin yani ataerkil bir toplum yapısından gelmiş olmamızı gösterebiliriz. Karar alma süreçlerinde erkeğin aktif olarak bulunması, üniversiteli gençler arasında da kendini siyasal süreçlere dahil olma şeklinde göstermektedir.

Önemli bir faktör olan yaş analiz sonucunda hem toplumsal hem de katılım boyutunda öğrenciler üzerinde siyasal katılımı etkileyecek unsur olmadığı görülmüştür. Üniversite okuma yaşına göre en büyük dilimi 21-23 yaş aralığı oluşturmaktadır. Bu yaş aralığında hemen hemen siyasal katılım düzeyleri aynı seviyedir. Aslında yapılan birçok çalışmada yaş siyasal katılım düzeyinde önemli bir unsur oluşturmaktadır. Tartar (1997) yapmış olduğu çalışma da anketin sonuçlarına göre, özellikle oy verme davranışında en yüksek katılımın 26-55 yaşları arasında, en düşük katılımın da 56-65 yaş grubunda olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda bu çalışmadan da anlaşılacağı gibi belli bir yaş gruplandırmasında o yaştaki bireyler aynı siyasal katılım düzeyi gösterdiğini söyleyebiliriz. Fakat bu gruptaki yaş düzeylerine bakıldığında insan yaşlandıkça siyasal alandan zamanla uzaklaşmaktadır. Nedeni de bu yaş grubundaki insanların hayattan ve toplumdan beklentilerinin azalması, kendilerince değiştirecekleri fazla bir şeyin kalmadığına inanmaları siyasete katılımlarının azalmasının önemli nedenlerindedir.

Gençlerin demokratikleşme sürecini etkileyecek önemli bir faktör de öğrencilerin okudukları bölüm diyebilir miyiz? Bu sorunun cevabı için öncelikle toplumsal katılım boyutundaki analizlere baktığımızda sadece sivil toplum kuruluşlarına yardımda bulunma ve toplumsal sorunların çözümü için girişim faktörlerinde fark bulunamamıştır. Siyasal katılım boyutundan bakıldığında da düşünce ve öneri paylaşma, propaganda eylem ve boykotlar faktörlerinde de fark ortaya çıkmamıştır. Ama bu faktörler dışındaki diğer faktörlerde bölümler arası farklar gözlemlenmiştir. Genel olarak toplumsal katılım boyutuna baktığımızda iktisat ve işletme bölümlerinde okuyan öğrencilerin, kamu yönetimi ve uluslararası ilişkiler bölümünde okuyan öğrencilere göre toplumsal konularda daha az katılımcı ve daha az duyarlı olduğu gözlemlenmiştir. Siyasal katılım boyutunda yapılan analiz sonuçlarında da aynı sonuç çıkmıştır. Bu sonuçlar bize üniversite siyasal konuları içeren derslerin öğrencilerin siyasal katılım düzeyini etkilediğini göstermektedir.

Öğrencilerin yükseköğretime başladığı zamandan itibaren yıllar geçtikçe üniversite ortamının siyasal katılım anlamında kişiye bir şeyler katıp katmadığına bakmak amaçlı yapılan analizin sonucunda, toplumsal katılım boyutunda üniversitedeki yılları öğrencilerin katılımına etkisinin olmadığı görülmüştür. Fakat siyasal katılım faktörlerine bakıldığında siyasal katılım boyutunda ve seçime duyarlılık faktöründe

gençlerin her seçimde düzenli olarak oy verme oranında düşüş yaşandığı görülmüştür. Gençler üniversiteye gittiği ilk yıllarda ve daha yaşlarının küçük olması nedeniyle oy verme isteğinin ve siyasete karşı umutlarının daha canlı olduğu dönemde oy verme oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. İlerleyen yıllarda gençlerdeki farkındalıklar artarken, düzeni değiştiremeyeceklerine dair ümitlerinde azalma olabildiğini düşündürmektedir. Seçime duyarlılık faktöründe yani genel, yerel ve referandum seçimlerinde oy kullanma oranında birinci yıla, beşinci ve üzeri yıllarının içinde olan öğrencilerin arasında büyükçe bir fark vardır. İlk yıllar ileri derecede duyarlı ilerleyen süreç yıllar geçtikçe duyarsızlaşma sürecine doğru ilerlemiştir.

Üniversite gençliğinin bir yandan okurken bir yanda da çalışma durumunun gence siyasete katılım ve duyarlılık anlamında bir şeyler katıp katmama durumu merak edilerek çalışma durumu analizi yapılmıştır. Öğrencilerin hem okuyup hem de çalışma durumlarına göre yapılan analizde toplumsal katılım boyutu bazında öğrencinin çalışma hayatı olması siyasal katılımını veya duyarlılığını geliştiren bir unsur olarak yer almamıştır. Siyasal katılım ölçeğine göre yapılan analizde ise öğrencinin çalışıyor olması siyasal anlamda bireye katkı sağlamaktadır. Özellikle düşünce ve öneri paylaşma faktöründe, seçime duyarlılık faktöründe, gösteri ve yürüyüş faktöründe çalışan öğrenci daha duyarlı ve daha katılımcı olmaktadır. Çalışma hayatı insanı aslında birçok farklı durum ve insanla karşılaştırıp bu durum ve kişilerden deneyimler, tecrübeler sağlayıp, farklı fikirler oluşturmaktadır. Bunun yanında bireyin daha da aktif bir birey olmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin çalışma durumu siyasal düşünce ve eylemlerinin gelişmesine katkısı büyük olacaktır.

Ailelerin gelir düzeyi siyasal katılım düzeyini etkileyen ve çok büyük farklılıklar gösteren bir faktör türüdür. Toplumsal katılım boyutunda bakıldığında genel olarak ailelerin gelir düzeylerinin toplumsal katılım düzeylerinde büyük farklar oluşturmamıştır. Sadece sivil toplum kuruluşlarında görev alma faktöründe geliri 1000 TL'den az olan ailelerle, geliri 1000-2000 TL arasında olan aileler arasındaki farkın büyük olduğunu göstermiştir. Bu durum da bize en alt tabakaya sahip gelirli ailelerde siyasal anlamda bir şeyler yapma, katılımında bulunma gibi faaliyetlerin çokça düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumun nedenleri arasında geçim derdinin yaşanması, siyasal konularla ilgilenecek vakit bulamama, çalışmak zorunda olmak gibi nedenler sayılabilir. Bu değerler bize diğer grup olan 1000-2000 TL gelirli ailelerle bile aralarında gelir olarak uçurum bir fark olmadığı halde bu denli düşük çıkması gelir düzeyinin özellikle insanların geçinmek için yetecek kadar bile olmadığında siyasal faaliyetlere katılım gösteremeyeceğini gözler önüne sermiştir. Siyasal katılım boyutunda ise yine öğrencilerin ailelerinin gelirleri seçime duyarlılık faktörünün dışında diğer faktörlerde büyük farklar ortaya koymamıştır. Seçime duyarlılık yani oy kullanma işlemlerinde geliri yüksek ailenin çocuklarının daha duyarlı olduğu, neredeyse her seçim zamanında gidip oy verdikleri, düşük gelirli ailenin çocuklarının ise oy kullanma açısından daha az duyarlı olduğu gözlemlenmiştir. Uslu'nun (2012) yaptığı araştırmada da ailenin gelir seviyesi ile siyasete ilgi düzeyinin artışı arasında ilişki söz konusu olduğunu saptamıştır. Ailenin gelir seviyesi yükseldikçe öğrencilerin siyasi ilgi düzeyleri artmaktadır. 2001tl ve yukarısı grubuna dahil olan öğrenciler %25 oranında siyasette aktif rol alırken, 250tl aylık net geliri olan katılımcıların %75'i siyasetle fazla ilgili olmadıkları görülmüştür.

Öğrencilerin yerleşim yeri baz alınarak yapılan analizde de toplumsal katılım boyutunda da siyasal katılım boyutunda da öğrencilerin siyasal katılım düzeylerini etkileyen bir unsur olduğu görülmemiştir. Fakat Unat'ın 1961 yılında yapmış olduğu araştırma sonucunda şehirli gençlerin taşra gençliğinden ayrıştıklarını söylemiştir.

Şehirde yaşayan gençlerin daha meraklı, modern hayatın kurallarını benimsemeye daha duyarlı oluşları gibi faktörlerin etkisinde kaldığını, taşra gençleri için ise bu durumun mümkün olmadığını göstermiştir. Aslında bu iki çalışma arasındaki farkın en büyük nedeni 1961 ile 2018 Türkiye'lerinin farklı olmasıdır. 1960'lı yılların Türkiye'si kentleşmenin yeni olduğu, kentlerde gecekondu olgusunun yüksek olduğu yıllardır. Bu bağlamda yaşadığımız çağ teknoloji çağı olduğundan ülkenin her yerine ulaşmada ve ülkenin her yerinden anında haberdar olmada sorun yaşanmamakta ve köyde yaşayan nüfus bile bu teknolojileri kullanma olanağına sahipken büyükşehir, şehir, ilçe ve belde gibi yerleşim yerlerinin arasında siyasal ilgi farkının yakın olma ihtimali yüksektir. Uslu (2012) ise çalışmasında bizim çalışmamızdan farklı sonuçlara ulaşmıştır. Ailelerin yaşadıkları yerin gençlerin siyasal ilgi düzeylerine etki ettiğini görmüştür. Buna göre ilçede yaşayanların siyasetle ilişkisi diğerlerine oranla daha zayıftır. İlçede yaşayanların %52'si siyasetle fazla ilgilenmemekte, %6.4'ü siyasetle hiç ilgilenmemektedir. Köyde yaşayan öğrencilerin ise %40.4'ü siyasetle fazla ilgilenmemekte, %13.5'i siyasetle hiç ilgilenmemektedir. Köyde yaşayanların diğer seçeneklere göre daha yüksek bir oranda siyasette aktif rol aldığı görülmüştür. İl ve ilçelerin sosyo-kültürel olanaklarının köye oranla daha fazla olmasına rağmen köyde yaşayan gençlerin siyasetle daha fazla meşgul olmaları dikkat çekicidir.

Siyasal katılımı etkileyip etkilemediğine dair bakılan bir diğer faktör ise öğrencilerin etnik kökenidir. Etnik köken toplumsal katılım boyutunda bakıldığında pek bir fark oluşturmamıştır. Sadece toplumsal gündemi takip etme faktöründe Kürt etnik kökenli öğrencilerin bu konuda fazlaca duyarlı oldukları gözlemlenmiştir. Bu durumda ülkemizde yaşanan Kürt sorunu, Kürt vatandaşların kültürel ve siyasal talepleri nedeniyle Kürt etnik kökenine sahip öğrencilerin siyasete daha duyarlı oldukları düşünülmektedir. Etnik kökeni siyasal katılım boyutunda ele aldığımızda Türk etnik kökenine mensup öğrenciler ve diğer gruba (Arap, Çerkez, Çeçen, Ermeni) mensup öğrenciler arasında seçime duyarlılık konusunda önemli fark çıkmıştır. Türk etnik kökenli öğrenciler seçimlerde oy kullanma konusunda daha duyarlı olmalarına rağmen diğer gruba mensup etnik kökenlerin seçim konusunda daha az duyarlı oldukları belirlenmiştir. Bu durumu aidiyetlik konusuna göre değerlendirmek yanlış olmaz.

Öğrencilerin dinine göre yapılan analizde de toplumsal katılım boyutunda çok büyük farklar gözlemlenmemiştir. Siyasal katılım boyutuna baktığımızda bu farkların büyüdüğünü görmekteyiz. Genel olarak baktığımızda Müslüman olan öğrencilerin siyasal katılım düzeyleri diğer gruba (deist, ateist, Hristiyan) göre düşük olduğu belirlenmiştir. Özellikle propaganda eylem ve boykot, gösteri ve yürüyüş faktörlerinde diğer gruba mensup öğrenciler daha aktif ve katılımcı iken seçimlere duyarlılık konusunda da Müslüman öğrenciler daha duyarlı çıkmıştır. Farklı dine sahip öğrenciler arasında siyasal katılımın diğer faktörlerinde büyük bir farklılık yaşanmamıştır. Bingöl (2000) çalışmasında siyasal katılıma dini boyuttan bakmış ve öğrencilerin büyük bir çoğunluğu din faktörünün siyasal düşüncelerinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtirken %10'luk kısmı da bu durumun tam aksini savunmuştur.

Öğrencilerin mezhebine göre siyasal katılım düzeyleri farklılaşmakta mıdır sorunun cevabını da toplumsal katılım boyutunda hayır, siyasal katılım boyutunda ise evet cevabını almaktayız. Siyasal katılım boyutunda da sadece gösteri ve yürüyüş faktöründe farklılaşma yaşanmıştır. Sonuç olarak Alevi mezhebine mensup öğrenciler gösteri ve yürüyüş konusunda Sünni mezhebine mensup öğrencilere göre daha çok katılım göstermekte ve siyasal konularda daha duyarlı davranmaktadırlar. Araştırmanın katılımcılarının 529 Sünni, 62 Alevidir. Bu durumda bize zaten azınlıkta olan Alevi mezhebinin seslerini duyurma ve varlıklarının farkında olunmasını sağlamak amaçlı

daha aktif şekilde siyasette yer almak amacı gütmekten kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Siyasal katılım boyutunda yer alan parti liderlerinin veya belediye başkanlarının seçim mitinglerine katılımı ilgili soruların analizinde her iki üniversite için de “hiçbir zaman” şikkında oran fazladır. Kılıç’ın (2009) “Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmasında da ankete katılan gençlerin yaklaşık %91’i siyasi partilere üye olmadıklarını ve siyasi partilerin faaliyetlerine hiç katılmadıklarını ifade etmiştir. Siyasal partiye üye olanların oranı %4,3 olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda öğrencilerin yaklaşık %4,6’sı ise üye olmasa da siyasi parti faaliyetlerine katıldığını dile getirmiştir. Yani gençlerin çok düşük bir oran olan sadece %9’u siyasi partilerle iletişim kurmakta, miting gibi siyasal faaliyetlere katılmaktadırlar

Siyasal katılımın siyasi tartışmalar boyutunda yer alan sorulara gençlerin cevaplarından her iki üniversitede de “ara sıra” şikkının oranı fazladır. Öğrenciler ailesiyle ve akranlarıyla siyasi konuları ara sıra tartışmaktadır. Kılıç’ın (2009) çalışmasında ise gençlerin siyasi konularda yakın çevreleriyle pek konuşmadıklarını, arkadaşlarıyla konuşmayı ise aileleri ve akrabalarına göre daha fazla tercih etmekte olduklarını görmekteyiz. Yani genel olarak arkadaşlarıyla sık olarak siyaset konuşan kişiler aynı zamanında akrabalarıyla da sık olarak siyaset konuşmakta, arkadaşlarıyla daha nadir konuşanlar ise yine akrabalarıyla da nadiren konuştuğu belirlenmiştir.

Gençlerin toplumsal ve siyasal konularda dikkat çekmek amaçlı ve ileri düzeyde katılım gösterme günümüzde sosyal medya aracılığıyla olmaktadır. Gençlerin sosyal medya üzerinden siyasal konulara nasıl, ne düzeyde katılım gösterdiklerini ve en çok hangi medya araçlarını kullandıklarını araştıran çalışmalara bakarsak ilk olarak Bingöl’ün (2000) yapmış olduğu araştırmaya göre televizyon, radyo vb. görsel-ışitsel kitle iletişim araçları, gazete, dergi vb. basılı kitle iletişim araçları siyasal tutum geliştirme açısından daha çok kullanılmaktadır. Bunun nedenini de internet tabanlı uygulamalarda haberin kolayca manipülasyona uğraması karşısında televizyonlar ve gazeteler gibi geleneksel kitle iletişim araçlarında bunun zor olması ve yasalar önünde hesap verebilirlik açısından geleneksel kitle iletişim araçlarının daha kurumsallaşmış olduğu gerçeğinin yattığının düşünülmesidir. Kısacası katılımcılar siyasal tutum geliştirme noktasında kitle iletişim araçlarını, yüz yüze iletişimin geçerli olduğu ortamlara göre daha fazla önemsemektedir. Ayrıca ortaya çıkan bulgularda katılımcıların geleneksel medyayı sosyal medyaya göre siyasal gündemi yansıtma konusunda daha güvenilir olduğu tespit edilmiştir. 2000 tarihli bu çalışmadan sonra günümüze yakın zamanda Yavuz Bayram (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma ise üniversite öğrencilerinin siyasal gündeme ilişkin gelişmeleri daha çok yeni medya olarak adlandırılan internet tabanlı medya kaynaklarından takip ettiklerini ortaya çıkarmıştır. Üniversite gençlerinin ülkenin siyasal gündemini yüzde 72,4 oranında yeni medya ortam ve uygulamalarından takip ettikleri bulgulanmıştır.

Kişiler siyasal katılımı artık sosyal medyaları kullanmaktadırlar. Peki bu internet tabanlı katılım türlerinde aktif bir şekilde katılım göstermekte midirler? Doğan ve Göker’in (2011) sosyal medya üzerine yaptıkları çalışmada örneklem grubunun Facebook’ta oluşturulan grupların içerisinde yapılan paylaşımlara yorum yapması, yeni tartışma konularına katılması ve bilgilendirici paylaşımlar yapması gibi grup içerisinde yapılan aktivitelerde büyük bir çoğunluğun aktif rol almadığı anlaşılmaktadır. Teknolojik gelişmelerin yaşanmadığı ve daha sonrasında teknolojik gelişmelerin yaşanıp getirdiği kolaylıklar bile siyasal katılım düzeyinde büyük bir artışa neden olmamıştır. Görgülü’nün (2018) “Gençlerin Siyasal Katılım Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü” isimli çalışmasındaki sonuçlara göre katılımcıların yüzde 94,3’ü

Facebook, Twitter, Instagram vb. sosyal medya hesaplarını kullanırken yüzde 5,7'sinin herhangi bir sosyal medya hesabı kullanmadığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlardan gençlerin büyük bir çoğunluğu hatta tamamına yakını sosyal medya kullanmaktadır. Ancak gençlerin bu sosyal medya araçları içerisinde Facebook ve Twitter'ı siyasal bilgilenme amacı ile kullanırken bir diğer sosyal medya aracı olan Instagramı ise siyasal düzeyde bilgilenmelerinde kullanmadıkları görülmektedir. İşleyen (2015) yaptığı araştırmada da siyasi gündemi takip etmek şikkına katılımcıların %68,4'ü hayır, %31,6'sı evet şeklinde cevap vermişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların önemli bir bölümü sosyal medyayı öncelikli olarak haberleri ve siyasi gündemi takip etme amacıyla kullanmaktadır. Bu sonuçlar, sosyal medyanın hem haber ihtiyacını karşılama hem de katılımcıların siyasal ilgilerine dair içerikler barındırma noktasında önemli bir iletişim kanalı olduğunu göstermektedir.

Şener, Emre ve Akyıldız'ın (2015) "Türkiye'de Sosyal Medyanın Siyasi Katılıma Etkileri" araştırmalarında katılımcıların çevrimiçi iletişimi tercih edip, sosyal medyada siyasi görüş paylaşmadığını ifade ederken, siyasi ve toplumsal sorunlarla ilgili gönderileri 'beğenerek' daha pasif uygulamaları fazlaca kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, çoğunluk bir kısmın sosyal ağlar üzerinden siyasi görüşlerini paylaşmamayı tercih ettiği saptanmıştır. Yaş aralığı yükseldikçe, araştırmanın katılımcılarının siyasete ilgi düzeyleri artmakta, kendilerini daha fazla siyasi kimlikle tanımlamakta ve sosyal medya üzerinde daha çok siyasi paylaşımında bulunmaktadırlar. Bu durumun nedeni olarak da gençlerin siyasetten korkması ve iş bulamama gibi gelecek kaygılarına düşmelerinden dolayı siyasal konularda daha çekingen davranıp uzak durmasıdır. Nitekim ankete katılanların büyük çoğunluğu, siyasi haberlerin üreticisi ya da dağıtıcısı olmaktan ziyade tüketici, izleyici konumundadır. Yorum yapmak yerine beğenmeyi tercih etmekte, siyasi gündemi sosyal medyadan takip etse de siyasi aktörlerle pek az temasa geçmektedirler.

Bizim araştırmamızda her iki üniversite için ortaya çıkan düşük katılım bazı noktalarda farklılaşsa da genel olarak siyasal katılımın sadece oy verme düzeyinde kaldığı görülmüştür. Bu durumda bize gençlerin siyasete duyarlılığının ve ilgisinin düşük olduğunu, daha aktif bireyler olabilecekken pasif kalmayı tercih ettiklerini göstermiştir. Erdoğan'ın (2009) "Olasılıksızlığın Kuramını Anlamak: Türk Gençliği ve Siyasal Partilere Katılım" adlı çalışması bize bu durumun yeni olmadığını göstermektedir. Bu çalışma 1999-2003 yılları arasında Erdoğan'ın yapmış olduğu çalışmayı 2008 yılında yeniden yaptığı çalışma ile karşılaştırarak gençlerin katılım düzeylerinin değişimlerini incelemektedir. Karşılaştırmada oy kullanmak gençler arasında en yaygın olan siyasal katılım biçimi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada gençlerin geleneksel siyasal katılım konusunda pek aktif olmadıkları, katılım olarak tanımlanan toplu yürüyüş veya boykot eylemine katılanların oranının da yüzde 10 civarında kaldığı, gençlerin internete erişimlerindeki kayda değer artışa karşın internet üzerinde gerçekleştirilen protesto eylemlerine katılımlarının sadece yüzde 7 civarında olduğu gözlemlenmiştir. Gençlerin sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranlarının da değişmediği görülmektedir. Bu sonuçlar 2008 yılı için aslında normal bir gelişmedir. Günümüze baktığımızda aradan geçen 11 yıl gençlerin internet üzerinden her konuda bilgiye erişim sağlamaları ileri bir boyuttur. Fakat değişmeyen tek bir şey vardır; Türk gençlerinin siyaset konusundaki ilgisizliği. En eski çalışmadan itibaren ele aldığımızda ve bu süreci gözlemlediğimizde Türk gençleri arasında siyasi katılımın neredeyse rastlanmayacak kadar ender olduğunu ortaya koyulabilmektedir. Rakamlar değişse de siyasi katılım gösterenlerin oranı yüzde 10'u geçmemektedir. Siyasi katılım her zaman siyasi katılım gösterenlerin oranı yüzde 10'u geçmemektedir. Siyasi katılım her zaman

ve sadece erkekler, öğrenciler ve görece yüksek gelire sahip olanlara münhasır bir etkinlik alanı olarak görülmeye devam etmektedir.

Görgülü'nün de (2018) çalışmasında da gençlerin yüzde 48'i sadece oy verme davranışında bulunarak siyasal katılım göstermektedir. Araştırmaya katılan 18-29 yaş arası gençlerde en çok görülen siyasal katılım türü yüzde 92,3 ile oy verme davranışdır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında ilk üç sırada yer alan siyasi bir seçimde oy kullanmak, siyasi konularla ilgili güncel bilgi sahibi olmak ve bunları başkalarıyla paylaşmak, yaşanan bir sorunla ilgili yetkili belediye veya vb. mercilere dilekçe yazmak katılımcıların en fazla tercih ettiği siyasal katılım türlerindedir. En az tercih edilen siyasal katılım türleri ise, bir siyasal partinin veya adayın seçim bürosunda görev alarak adaya destek olmak, siyasi bir partide görev almak ve kent konseyi veya gençlik merkezinde görev almak olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısacası araştırma sonucunda gençlerin en çok tercih ettikleri siyasal katılım türünün siyasal bir seçimde oy kullanma davranışı olduğunu görmekteyiz. Uslu'nun (2012) yaptığı araştırmada gençler %82'lik bir oranla oy kullanırken, oy kullanmayanlar mevcut partilerin ülke sorunlarına çözüm getiremeyeceğine inanmaktadırlar.

Üste'nin (2007) anket çalışmasının verileri, siyaset bilimi için önemli olan kavramların yeterince bilinmediğini göstermektedir. Öğrencilerin yaklaşık olarak %93'ü siyaset kelimesini bildiklerini söylemektedirler fakat siyasal katılımı, referandumu, plebisiti, seçimi, kamuoyunu, siyasal partileri, hükümetleri, demokrasiyi ve meşruluk konularının tam anlamıyla ne olduğunu bilme oranları düşüktür. Bu sonuç, siyaseti kelime olarak duyduklarını ve bu kelimeyi sık olarak kullanmalarına karşın içeriğini bilmediklerini ortaya koymaktadır. Diğer bir bulgu ise, öğrencilerin %72'si siyaset ile ilgilendiklerini söylemelerine karşın, %57'si siyasal partiler hakkında bilgilerinin olmadığını, %40'ı kurulan hükümetleri takip etmediklerini, %26'si seçim sistemleri hakkında bilgileri olmadığını, %23'ü Türkiye'de uygulanan seçim sistemi ile ilgili bilgilerinin eksik olduğunu söylemektedirler. Demokrasiyi yaşam felsefesi haline getirdiğini söyleyen öğrenciler %84'dür. Buna karşın, %67'si siyasal kültürümüz hakkında bilgisi olmadığını belirtmektedir. Üzerinde durulması gereken sonuçlardan biri, ankete katılan öğrenciler, ülkenin yönetim yapısını tanımak ve anlamak istemektedir. Bu durum da bize eğitimin önemini ortaya koymaktadır.

Genç nüfus yarınların söz sahibi, bir toplumun geleceğidir. Bu nedenle gençlerin ülkemizde önemli ve ayrı bir yeri vardır. Genç nüfusun yoğun olduğu ülkemizde gençler siyaset hakkında doğru şekilde bilgilendirmeli, eğitimin her aşamasında vatandaşlık eğitimi verilmelidir. Özellikle okullarda bu konular hakkında ayrıca dersler verilmelidir. Siyasetin -Arendt'in tabiriyle- toplumu bir arada tutan, toplumun bir arada yaşamasını mümkün kılan etkinlik olduğu gençlere küçük yaşlardan itibaren aktarıldığında bireyler siyasetten ve siyasal katılımdan korkmayacaktır. Fikirlerini düşüncelerini özgürce ifade edebilecek, memnun olmadığı durum ve şartları çekinmeden değiştirmek için çabalayacaktır. Bu nedenle gençlerin yaşamları boyunca karşılaşacakları ve asla kaçamayacakları her zaman iç içe olacakları demokrasi, seçim, seçim sistemi, kamuoyu, siyasal iktidar, siyasal katılım, siyasal partiler, sivil toplum gibi kavramların bilimsel ve doğru bir biçimde aktarılması, onların siyasette çıkacak bir sorunda çözümsüzlük yerine çözüm önerileri üretmelerini sağlayabilecek ve demokrasinin etkinleşmesine ve derinleşmesine yardım edecektir.

5. SONUÇ

Çalışmanın teorik kısımda öncelikle siyasetin anlamının izini sürdük. Antik dönemlerden günümüze dek siyaset, kimilerine göre hükümet etme sanatı, iktidar elde etme sanatı, güvenlik ihtiyacından doğan bir etkinlik, kimilerine göre de iyi ve erdemli olmaya ulaşma süreci olarak görülmüştür. Bu düşüncelere bakıldığında aslında siyasetin bütün bu düşüncelerin toplamına tekabül ettiğini görüyoruz. Bu bağlamda siyaseti insanların bir arada yaşamasını mümkün kılan, toplumları bir arada tutan süreç olarak anlamak en doğrusu olacaktır. Bu süreç sürekli bir çaba gerektirmektedir. Bu çaba kendini bu sürece, yani siyasete katılmakla gösterecektir. Dolayısıyla siyasal katılım, insanın siyasal var oluşu için önemli bir durak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da bize, siyasal katılımın “eylem”siz mümkün olamazlığını göstermektedir. Bu noktada tez çalışmamızın teorik arka planında işleyen siyaset-eylem ilişkisi, siyasal katılım sorununu ele alırken temel çıkış noktamızı oluşturmuştur.

Siyaset-eylem ilişkisi klasik dönemden günümüze değin pek çok düşünür tarafından, siyaset kavrayışımızı belirleyen bir ilişki olarak ele alınmaktadır. Öncelikle Aristoteles siyaseti insanın var oluşunu mümkün kılan, insanı yetkin bir varlığa dönüştüren etik bir etkinlik olarak ele almaktadır. Aristoteles’e göre insan diğer canlılardan düşünme ve karar verme yetisi ile ayrılmaktadır. Bu yetiler sayesinde insan eylemde bulunur ve kendini var oluş amacına taşıyan, “iyi”ye ulaştıracak yola girer. Bu yol düşünüre göre ancak siyasal süreçlere doğrudan katılımı, siyasal eylemde bulunmayla yürünebilir. Bu yolun sonu insanın var oluş amacına, erdem ve mutluluğa çıkmaktadır. Dolayısıyla Aristoteles yaşamın amacını mutluluğa, mutlu olmayı iyi/erdemli olmaya, iyi/erdemli olmayı da siyasal eyleme bağlamaktadır. Aristoteles’in felsefi izinden giden 20.yy düşünürü Arendt de siyaseti eylemle ilişkilendirerek insanın ancak eylemle özgür olabileceğini savunarak, çoğulcu düşünceyi geliştirir. Ona göre birey özgürlüğe ancak eylem ile ulaşabilecektir. Bu da ancak çoğulcu bir siyasetle mümkün olacaktır. Siyaset Arendt’e göre toplumları bir arada tutan, eylem aracılığıyla insanların bir arada yaşamasını mümkün kılan bir etkinliktir. Buna göre siyasal katılımı için eylem sayesinde insan özgürce bir arada yaşayabilecektir.

Günümüz siyasal düşüncesinde siyaseti eylemle ilişkisi bağlamında düşünen bazı düşünürler, tam da eylem ve çoğulculuğu dışarıda bıraktığı iddiaları ile temsili liberal demokrasiyi eleştirmektedir. Temsili liberal demokrasinin krize girdiğini ve işlevsizleştiğini iddia eden Habermas, Barber, Mouffe gibi düşünürler, farklı demokrasi modelleri önermektedir. Eylemi merkezine alan katılımcı demokrasi modeli en fazla kabul gören ve gerçekçilik düzeyi yüksek bir model olarak savunulmaktadır. Bu model çoğulcu düşünceyi esas almakta ve siyasal yöntem olarak toplumsal hareketleri desteklemektedir. Temsili liberal demokrasi modelinde birey yeterince temsil edilemediğini düşündüğünden ve kamusal otoriteden talep ettiklerini elde edemediğinden, gösteri, yürüyüş, boykot, grev vb. toplumsal hareketler içinde bulunmayı tercih etmektedir. Demokrasinin en derin katılım biçimi olarak toplumsal hareketler günümüzde, dijitalleşme ve internet tabanlı iletişim araçları sayesinde yeni biçimler kazanmıştır. Artık toplumsal hareketlerin mekânı sadece sokaklar değildir, dijital ortamın sanal sokaklarıdır da aynı zamanda.

Çalışmanın ikinci kısmını oluşturan ampirik kısım, bu teorik arka plana yaslanmakta ve alanda siyaset-eylem ilişkisine bakmaktadır. Bu bağlamda, üniversiteli gençler üzerinden nicel veri toplama araçları ile toplanan araştırma verileri analiz oluşturmaktadır. 591 öğrenci üzerinde uygulanan anket sonuçlarına göre, her iki

edilerek, gençlerin siyasete katılım düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın evrenini Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ile İnönü Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. 591 öğrenci üzerinde uygulanan anket sonuçlarına göre, her iki üniversite bazında, ‘siyasi tartışmalar’, ‘görsel ve yazılı basına görüş bildirme’, ‘gösteri ve yürüyüşler’, ‘seçim mitingleri’, ‘hizmet ve politika takibi’, ‘propaganda, boykot ve eylemler’, ‘toplumsal konularda görüş belirtme’, ‘STK'lara yardımda bulunma’, ‘toplumsal gündemi takip etme’, ‘toplumsal sorunların çözümü için girişim’, ‘STK'larda görev alma’ faktörlerinde katılım oranları düşük bulunurken, ‘seçime duyarlılık’ faktöründeki genel ve yerel seçimlerde oy kullanma düzeyi yüksek bulunmuştur. Bu bulgular sonucunda, araştırmaya konu olan üniversiteli gençlerin siyasal katılımlarının sadece oy verme düzeyinde kaldığı ve ileri düzeyde eylem içeren faaliyetlerden kaçındıkları görülmüştür. Siyasal seçimlerde oy kullanma düzeyi KSÜ'deki öğrencilerde yüksek çıkmıştır. KSÜ öğrencileri demografik olarak homojen özelliklere sahip iken, İÜ öğrencilerinin demografik özellikleri KSÜ öğrencilerine göre daha heterojendir.

Bu sonuçların yanında azınlık durumunda olan grupların genel olarak oy verme eyleminden kaçınarak daha çok gösteri, yürüyüş, propaganda ve benzeri eylemlere başvurdukları görülmüştür. Dinsel, mezhepsel ve etnik azınlıklar toplumsal katılım boyutunda farklılaşma göstermezken, siyasal katılım boyutunda farklılaşmaktadır. Azınlıklar toplumsal konularda kendilerini dışlanmış görmezken, siyasal konularda dışlanmış görüp temsil edilmediklerine inanmaktadırlar. Bu nedenle azınlıklar gösteri, yürüyüş gibi ileri düzey eylemlerde bulunma eğilimi gösterip, temsili liberal demokrasinin çıkmazlarına işaret etmektedir. Temsili liberal demokrasinin cinsiyet, etni ve kültür gibi yurttaşlık dışında kalan niteliklere önem vermeyen yapısı ile katılım olgusuna ayak uyduramayışı çalışmamızda da görülerek, halkın kendini daha rahat şekilde ifade edebileceği yollara başvurması ile katılımcı demokrasiye doğru ilerleyen süreci gözler önüne sermiştir. Temsili liberal demokrasinin reddettiği ve farklılıkları benzerleştirmeye çalıştığı yerde katılımcı demokrasinin tek yaşam biçimi olarak sunulan siyasete karşı bir duruşu, farklılıkları kabul edip her farklılığa özgür bir alan oluşturma yapısı ile azınlık grupların tercih sebebi olmuştur.

Çalışmamız sadece katılım düzeylerinin ve biçimlerinin tespitine yönelik olduğu için, bu sonuçların altında yatan nedenler çalışmada tartışma dışı bırakılmıştır. Ancak, yaptığımız anket uygulaması sırasında öğrencilerin birçoğunda, soruların siyasal içerikli olmasından dolayı, isim istenmediği halde cevaplarırken tedirginlik ve korku gözlemlenmiştir. Öğrencilerle yapılan sohbetlerden bu korkunun sebebinin gelecek korkusu olduğu anlaşılmıştır. Gençlerin pek çoğu toplumsal ve siyasal meselelere dair düşüncelerini, eleştirilerini ortaya koyunca cezalandırılmaktan, hayata atıldığında iş bulamamaktan korkmaktadır. Bu korkunun gençlerin siyasete özgürce dahil olmasına engel olan bir faktör olarak işlediği düşünülmektedir. Çalışmada tartışma dışı bırakılan bu konu ayrıca incelenmeye değerdir.

KAYNAKLAR

- ABABNEH, S., 2014. "Foucault Aracılığıyla Direniş Teorileştirmek ve Toplumsal Cinsiyeti Kavramsallaştırmak: İslamcı Politik Partilerde Kadın Aktivistlerin Durumu", Toplumsal Hareketler, Der.: Y.Doğan Çetinkaya, İletişim Yayınları, İstanbul.
- AĞAOĞULLARI, M. A., 2011. Sokrates'den Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler, İletişim Yayınları, İstanbul.
- AKIN, M.H., 2009. 'Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik', Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 22, ss. 153-183.
- AKINCI S., 2014. "Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme", Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sayı 8, ss. 305-322.
- ALKAN, T., ERGİL, D., 1980. Siyaset Psikolojisi: Siyasal Toplumsallaşma ve Yabancılaşma, Turhan Kitabevi, Ankara.
- ARENDR H., 1996. Geçmişle Gelecek Arasında, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ARENDR, H., 2018. İnsanlık Durumu, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ARİSTOTELES, 1983. Politika Çev.: Mete Tunçay, Remzi Kitapevi, 2. Baskı, İstanbul.
- ARİSTOTELES, 2014. Nikomakhos'a Etik, Çev.: Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul.
- AŞKIN Ö. C., 2000. Devletten Siyasal Topluma, Gendaş Kültür Yayınları, İstanbul.
- AYATA, A. KLUJS, Ö. G., 2016. Siyasi Kültür, Siyaset Sosyolojisi, Dipnot Yayınları, Ankara, ss.299-325.
- BALİ, R., 2001. Ertuğrul Özkök: Yeni Türk İnsanın Heykeltraşı, Birikim Yayınları, Sayı 144, Nisan.
- BARBER, B., 1995. Güçlü Demokrasi, Yeni Bir Çağ İçin Katılımcı Siyaset, Çev.: Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BAYAT, A., 2008. Sokak Siyaseti, Çev.: S. Torlak, Phoenix Yayınları, Ankara.
- BAYKAL, D., 1970. "Siyasal Katılma, Bir Davranış İncelemesi", AÜSBF Yayını, No:302, Ankara, ss.31-32.
- BAYRAM, N. 2004. Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- BAYRAM, Y., 2017. "Gençlerin Siyaset Gündemi Konularına Yaklaşımı ve Medya Kullanım Alışkanlıklarının Belirlenmesi: 15 Temmuz Darbe Girişimi Örnek Olayı", Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 7 (13), ss. 887-911.
- BELSEY, A., 1986. "The New Right, Social Order and Civil Liberties", The İdeology of the New Right, Cambridge: Polity Press, ss. 169-197.
- BERKTAY, F., 2012. Politikanın Çağrısı, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- BİNGÖL, D., 2000. "Demokratik Tutum ve Değerler Açısından Üniversite Gençliği", İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14 (1), ss. 129-157.
- BULUT, N. 2003. "Demokrasiyi İdeal Anlamına Yaklaştırma Çabası Olarak Radikal Demokrasi", AÜEHFD, 7 (1-2), ss.41-68.
- CASTELLS, M., 1984. The City and Grassroots: A Cross-Cultural Theory of Urban Social Movements, California: University of Califotnia Press.
- CRİCK, B., 2002. Demokrasi Çev.: Ümit Hüsrev Yolsal, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara.
- ÇAHA, Ö., 1999. Sivil Toplum, Aydınlar ve Demokrasi, İz Yayıncılık, İstanbul.
- ÇAKIR, S., 2013. Erkek Kulübünde Siyaset, Versus Yayınları, İstanbul.

- ÇAM, E., 1984. Siyaset Bilimi, Der Yayınları, İstanbul
- ÇAYCI, B., KARAGÜLLE, A.E., 2014. “Mobil İletişim Teknolojileriyle Değişen Örgütlenme Biçimleri: Ağlarda Örgütlenen Toplumsal Hareketler”, Journal of Yasar University, 9 (36), ss. 6371- 6380.
- ÇAYIR, K., 1999. “Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler”, Kaktüs Yayınları, İstanbul, ss. 13-33.
- ÇETİN, H., 2012. Siyaset Bilimi, Orion Kitapevi, Eylül, 3.baskı.
- ÇETİNKAYA, Y. D., 2014. “Tarih ve Kuram Arasındaki Toplumsal Hareketler”, Toplumsal Hareketler, Der.: Y. Doğan Çetinkaya, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ÇIRAKMAN, A. ERTUĞRUL, K., 2016. “Toplumsal Hareketler Sosyolojisi”, Siyaset Sosyolojisi, Dipnot Yayınları, Ankara, ss. 233-249.
- ÇOKLUK, Ö., ŞEKERCİOĞLU, G. ve BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. 2012. Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- DİNÇ, E., KEÇE, M., 2011. ‘Demokratik Katılım Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması’, 35 (1), ss. 177-207.
- DÖKMEN, Z., 2014. Toplumsal Cinsiyet, Remzi Kitabevi.
- DUMAN, F., 2012. “Devlet”, Siyaset Bilimi, Ed.: Halis Demir, Orion Kitapevi, Eylül, Ankara.
- DURŞUN, D., 2008. Siyaset Bilimi, Beta Yayınları, Kasım, İstanbul.
- DYKE, V., 1960. “Siyaset Bilimi: Felsefi Bir Analiz”, philpapers.org
- EASTON, D. DENNIS, J., 1967. The Child's Acquisition Of Regime Norms: Political Efficacy, The American Political Science Review, Vol. 61, No. 1, ss. 25-38, <https://www.jstor.org/stable/1953873>, 07-03-2019.
- EASTON, D., 1957. ‘An Approach to the Analysis of Political Systems’, World Politics, Vol. 9, No. 3, Cambridge University Press, ss. 383-400.
- ERDEM, KAYA B., 2011. Radikal Demokrasi Kuramı Bağlamında Yeni Medyanın Geleceği: ‘Wikileaks Örneği’, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi İstanbul, 0 (2), ss. 5-24.
- ERDOĞAN E., 2003. “Türk Gençliği ve Siyasal Katılım: 1999-2003”, Toplumsal Katılım ve Gelişim Vakfı, İstanbul.
- ERDOĞAN, E., 2009. “Olasılıksızlığın Kuramını Aramak: Türk Gençliği ve Siyasal Partilere Katılım”, Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı, İstanbul.
- ERDOĞAN, M., 1990. “Liberal Düşünce Geleneği”, Yeni Forum, 11 (252), ss. 20-34.
- FOUCAULT, M., 2000 (a). “İktidar ve Özne”, Çev.: Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- FOUCAULT, M., 2000 (b). “İktidarın Halkaları”, Çev.: Işık Ergüden, Özne ve İktidar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- GENÇER, Y., 2015. “Sosyal Medya Ağlarından Örgütlenme: Dijital Aktivizmin Toplumsal Dönüşüme Yansımaları”, E-journal of Intermedia, 2 (2), ss.505-522.
- GÖKER, G., ve DOĞAN, A., 2011, “Ağ Toplumunda Örgütlenme: Facebook’ta Çevrimiçi Tekel Eylemi”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (25), ss. 175-203.
- GÖRGÜLÜ, B., 2018. “Gençlerin Siyasal Katılım Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- HABERMAS, J., 1981. New Social Movements, philarchive.org
- HABERMAS, J., 1996. İletişimsel Eylem Kuramı, Kabalıcı Yayınevi.

- HABERMAS, J., 2019. İletişimsel Eylem Kuramı, Çev.: Mustafa Tüzel, Alfa Yayıncılık.
- HEPER, M., 1991. "The State, Religion and Pluralism: The Turkish Case in Comparative Perspective", British Journal of Middle Eastern Studies.
- HEYWOOD, A., 2012. Siyasetin Temel Kavramları, Adres Yayınları, Ankara
- HEYWOOD, A., 2013. Siyasi İdeolojiler, Adres Yayınları.
- HOBBS, T., 2016. Leviathan, Yapı Kredi Yayınları.
- İNAM, A., 2009. "Ahlak Felsefesi Siyaset İçin Ne Anlatıyor?", Ed.: Ayşe Yıldız Topuz, Siyaset ve Etik Sempozyumu 2007, Grafiker Yayıncılık, Ağustos 2009, Ankara, ss. 85-92.
- İNÇİ, M.A., AKPINAR, Ü., KANDIR, A., 2017., "Dijital Kültür ve Eğitim", 37 (2), ss.493-522.
- İŞLİYEN, M., 2015. "Katılım Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü Ve Etkileri", Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- KALAYCIOĞLU, E., 1984. Çağdaş Siyasal Bilim, Beta Yayınları, İstanbul.
- KALAYCIOĞLU, E., 1999. "Türkiye'de Siyaset", Der.: WALD, Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi, WALD Yayınları, İstanbul.
- KANATLI, M., 2014. "Chantal Mouffe'un Radikal Demokrasi Projesi Üzerine Bir Değerlendirme", Tesam Akademi Dergisi, 1 (2), ss.115-135.
- KAPANİ, M., 2003. Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, 13. Baskı, Ankara.
- KARAGÖZ, K., 2013. "Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri", İletişim ve Diplomasi, ss. 131-165.
- KILIÇ, Y., 2012, "Geçmişle Gelecek Arasında İnsan", Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, Sayı 19, ss.77-90.
- KIŞLALI, A. T., 1991. Siyasal Sistemler, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, ss.156.
- KIŞLALI, A. T., 1992. Siyaset Bilimi, İmge Kitapevi, Eylül, Ankara.
- KIŞLALI, A. T., 2010. Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma, İmge Kitabevi, Ekim.
- KOCADAŞ, B., 2005. "Kültür ve Medya", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Sayı 34, ss. 1-13.
- KÖK, S., 2012. "Sokak Siyasetinden Sosyal Ağlara Yeni Aktivizm: Arap Baharı Deneyimi", II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, ss. 59-65.
- KÖK, S., 2014. "İktidar ve Direniş Bağlamında Gündelik Hayat Siyaseti", Siyaset Bilimi Araştırmaları, Ed.: Demirci vd., Seçkin Yayınları.
- KURT, H., 2012. "Politik Kültür ve İletişim", Siyaset Bilimi, Ed.: Halis Demir, Orion Kitapevi, Eylül, Ankara.
- KÜÇÜKALP, D., 2016. Siyaset Felsefesi, Dora Yayınları, Bursa.
- KÜÇÜKÖMER, İ., 1994. Sivil Toplum Yazıları, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- LACLAU E., MOUFFE, C., 1992. Hegemonya ve Sosyalist Strateji, Çev.: A. Kardam-D. Şahiner, Birikim Yayınları, İstanbul.
- LİPSET, S. M., 1986. Siyasal İnsan, Çev.: Mete Tuncay, V Yayınları.
- LOCKE, J., 2002. Sivil Toplumda Devlet: Uygar Yönetim Üzerine İkinci İnceleme, Çev.: Serdar Taşçı, Metropol Yayınları, İstanbul.
- MANFRED G. S., 2001. Demokrasi Kuramlarına Giriş Çev.: M.Emin Köktaş, Vadi Yayınları, Ekim, Ankara.
- MARDİN, Ş., 2010. Türkiye'de Toplum ve Siyaset, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MARSH, H. W., HAU, K.T., ARTELT, C., BAUMERT, J. & PESCHAR, J. L. 2006. "OECD's Brief Self-Report Measure of Educational Psychology's Most Useful

- Affective Constructs: CrossCultural, Psychometric Comparisons Across 25 Countries” International Journal of Testing, 6 (4), ss.311–360.
- MELLUCÍ, A., 1994. “Çağdaş Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması”, Der.: Kenan Çayır, Yeni Sosyal Hareketler, Kaktüs Yayınları, İstanbul.
- MİLL, J. S., 2017. Demokratik Yönetim Üzerine Düşünceler, Çev.: Özgüç Orhan, Pinhan Yayıncılık.
- MOUFFE, C., 2005, On the Political, Routledge Press.
- NİE N. VERBA, S., 1989. “Siyasal Katılma”, Siyasal Katılma, Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı, Çev.: İter Turan- Tunçer Karamustafaoğlu, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, Ankara.
- OFFE, C., 1987. “Challenging the Boundaries of Institutional Politics: Social Movements since the 1960’s”, Der.: C.S.Marier, Changing Boundaries of the Political, Cmbridge University Press.
- OKTAY, C., 2014. Siyaset Bilimi İncelemeleri, Alfa Yayınları.
- OZANKAYA, Ö., 1966. Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- ÖĞÜN, S. S., 2007. “Etiğin Siyasal Felsefesi”, Ed.: Ayşe Yıldızı Topuz, Siyaset ve Etik Sempozyumu, Ağustos 2009, Grafiker Yayıncılık, Ankara, ss. 49-58.
- ÖZTEKİN, A., 2011. Siyaset Bilimine Giriş, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- ROBERT A, 1963. Dahl, Modern Political Analysis, Englewood Cliffs, Prentice Hall, Inc., Aktaran; Deniz Baykal, Siyasal Katılma, Bir Davranış İncelemesi, AÜSBF Yayını, No:302, Ankara, ss.31-32.
- ROUSSEAU, J.J. 2016. Toplum Sözleşmesi, Çev.: Vedat Günyol, İş Bankası Kültür Yayınları.
- SABİNE, G., 1969. Batı’da Siyasal Düşünceler Tarihi, Çev.: Özer Ozankaya, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları.
- SAĞLAM, M., 2007. “Etik ve Siyaset Üzerine”, Ed.: Ayşe Yıldız Topuz, Siyaset ve Etik Sempozyumu, Grafiker Yayıncılık, Ankara, ss. 35-41.
- SANLI, L., 2005. Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler, Alan Yayıncılık, Ekim, İstanbul.
- SARIBAY, A. Y., 2000. Kamusal Alan, Diyalojik Demokrasi, Sivil İtiraz, Alfa Yayınları, İstanbul.
- SARTORİ, G., 1993. Demokrasi Teorisine Geri Dönüş, Çev.: Tuncer Karamustafaoğlu, Mehmet Turhan, Yetkin Basımevi, Ankara.
- SERT YILMAZ, N., 2012. “Online Aktivizm Araçları Yoluyla Oluşturulan Etkilerin Metafor Kullanılarak Açıklanması Örnek Olay İncelemesi: İnternetime Dokunma Eylemi”, Akdeniz İletişim Dergisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- ŞENER, G., EMRE, P.Ö., AKYILDIZ, F., 2015. “Türkiye’de Sosyal Medyanın Siyasi Katılma Etkileri”, Cpyrus International University, Folklor/Edebiyat Dergisi, 21 (83), ss. 75-98.
- TARROW, S., 2014. “Köklü Kozmopolitler ve Ulusötesi Aktivistler”, Toplumsal Hareketler, Der.: Y. Doğan Çetinkaya, İletişim Yayınları, İstanbul.
- TAŞKIN, Y., ‘Siyaset Nedir?’, ‘Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler İçinde’, İletişim Yayınları, İstanbul, ss.19-48.
- TATAR, T., 1997. Siyasal Sosyoloji, Turan Yayınları, İstanbul.
- TEZBAŞARAN, A., 1997. Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.

- TILLY, C., 2014 (a). “Toplumsal Hareketler 21. Yüzyıla Giriyor”, Toplumsal Hareketler, Der.: Y. Doğan Çetinkaya, İletişim Yayınları, İstanbul.
- TILLY, C., 2014 (b). Demokrasi, Çev.: Ebru Arıcan, Phoenix Yayınevi, Şubat, Ankara, 2. Baskı.
- TOSUN T. TEPECİKLİOĞLU A. O., 2012. Siyasi Partiler, Siyasi Katılım ve Propaganda, Siyaset Bilimi, Ed.: Halis Demir, Orion Kitapevi, Eylül, Ankara.
- TOURAINÉ, A., 2015. Demokrasi Nedir?, Çev.: Olcay Kural, KYK Yayınları, Şubat, 6.Baskı.
- TOURAINÉ, A., 1988. Return of The Actor Social Theory in Postindustrial Society, University of Minnesota Press.
- TURAN, İ., 1986. Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, Der Yayınları, 3. Basım, İstanbul.
- TURHAN, D., 2017. “Dijital Aktivizm”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 26, ss. 26-44.
- TÜRKÖNE, M., 2003. “Siyasi Kültür”, Siyaset, Ed.: Mümtazer Türköne, Lotus Yayınları, Ankara.
- TÜSİAD, Seçim Sistemi ve Siyasal Partiler Araştırması, Cilt 1, ss. 36-37.
- UNAT, N., 1961. Üniversiteli Öğrencilerin Boş Zaman Faaliyetleri, Ankara Yüksek Öğrenim Gençliği Üzerinde Bir Araştırma, Ajans-Türk Matbaası, Ankara.
- USLU, G., 2012. Popüler Kültürün Gençlerin Apolitikleşmesi Üzerindeki Etkisi: Pamukkale Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama, Pamukkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- ÜSTE R. B., 2007. “Siyaset Bilimi ve Üniversite Gençliği”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık, Sayı:16, ss. 201-220.
- VEGH, S., 2013. “Çevrimiçi Aktivizm Biçimlerinin Sınıflandırılması: Dünya Bankasına Karşı Siber Protestolar Vakası”, Cyberactivism.
- VERBA, S., NORMAN H. Nie, Jae-on Kim, 1987. The University of Chicago Press, Chicago and London.
- VERGİN, N., 1980. Siyasetin Sosyolojisi, Bağlam Yayıncılık.
- WEBER, M., 1996. Sosyoloji Yazıları, Çev.: T. Parla, İletişim Yayınları, İstanbul.
- YAYLA, A., 2011. Liberalizm, Liberte Yayınları, Ağustos, Ankara.
- YEGEN, C., 2014. “Bir Dijital Aktivizm Biçimi Olarak Slaktivizm: Change.org Örneği”, Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, Sayı 8, ss. 84-108.
- YENİÇIKTI, N., 2014. “İletişimsel Eylem ve Facebook: Gezi Parkı Olaylarında Sosyal Medyanın Gücü”, Selçuk İletişim Yayınları, 8 (2), ss. 263-284.
- YILMAZ, B. DÜNDAR, G. OSKAY, T. 2015. “Dijital Ortamda Aktivizm: Online İmza Kampanyalarına Katılım Davranışlarının İncelenmesi, Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, International Journal of Intermedia, 2 (2), ss. 481-504.
- YILMAZ, İ., 2014. “Hareket ve Kuramsallaşma Arasında Türkiye’de Kadın Mücadelesi: Eşitlik, Özgürlük, Farklılık”, Toplumsal Hareketler, Der.: Y. Doğan Çetinkaya, İletişim Yayınları, İstanbul.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı : MÜNİRE GÖKÇE KALKAN
Doğum Yeri ve Tarihi : ADANA- 19.02.1992

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : KSÜ / İİBF-Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans Öğrenimi :KSÜ / Sosyal Bilimler Enstitüsü - Kamu Yönetimi ABD
Doktora Öğrenimi :-
Bildiği Yabancı Diller :İNGİLİZCE
Bilimsel Faaliyetleri :-

İletişim

E-Posta Adresi :muniregokcekalkan@gmail.com
Tel. :05469221902

Tarih : AĞUSTOS- 2019

EKLER

EK: ANKET FORMU

ARAŞTIRMA ANKETİ		
Değerli Katılımcı; Aşağıda yer alan anket formundaki bilgiler Ydr. Doç. Selcen KÖK danışmanlığında gerçekleştirilecek olan Yüksek Lisans tez çalışmasında yararlanılacaktır. Anket soruları genel olarak değerlendirileceği için isminiz istenmeyecektir. Anketin amacı gençlerin siyasete katılım düzeyini ölçmektir. Bu nedenle sorulara içtenlikle cevap veriniz. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz. Münire Gökçe KALKAN KSÜ – Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi		
DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER (Lütfen hiçbir soruyu atlamayınız. Her soruya yanıt veriniz.)		
1	Cinsiyetiniz	( ) Kadın ( ) Erkek
2	Yaşınız	.....
3	Okuduğunuz bölüm	( ) Kamu Yönetimi ( ) İktisat ( ) İşletme ( ) Uluslararası İlişkiler ( ) Diğer / Belirtiniz (.....)
4	Okulda kaçınıcı yılınız	.....
5	Çalışma durumunuz	( ) Çalışıyor ( ) Çalışmıyor
6	Ailenizin tahmini toplam aylık gelir düzeyi	( ) 1000'den Az ( ) 1000-2000 ( ) 2001-3000 ( ) 3001-4000 ( ) 4001-5000 ( ) 5001-6000 ( ) 6001 ve Üzeri ( ) Diğer / Belirtiniz .....
7	Geldiğiniz Yer	.....
8	Geldiğiniz yerin neresinde yaşıyorsunuz	( ) Köy ( ) Belde ( ) Kasaba ( ) İlçe ( ) Şehir ( ) Büyükşehir
9	Etnik kökeniniz	( ) Türk ( ) Kürt ( ) Çerkez ( ) Arap ( ) Boşnak ( ) Arnavut ( ) Çeçen ( ) Ermeni ( ) Gürcü ( ) Diğer / Belirtiniz (.....)
10	Hangi dine mensupsunuz	( ) Müslüman ( ) Deist ( ) Ateist ( ) Hristiyan ( ) Musevi ( ) Diğer / Belirtiniz (.....)
11	Mensup olduğunuz mezhep	( ) Alevi ( ) Sünni ( ) Diğer / Belirtiniz (.....)

UYARI:

Anket sorularından 1. ile 50. soruları cevaplarken sağ tarafta yer alan;

(1) Hiçbir (2) Nadiren (3) Ara Sıra (4) Genellikle (5) Her Zaman

Seçeneklerinden size uyan yalnız bir tanesini işaretleyiniz.

No	ANKET SORULARI	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Genellikle	Her zaman
1	Güncel siyasi tartışmalara katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
2	Yerel yönetimlerle ilgili siyasi tartışmalara katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
3	Ebeveynlerimle siyasi konuları tartışırım	( )	( )	( )	( )	( )
4	Arkadaşlarımla siyasi konuları tartışırım	( )	( )	( )	( )	( )
5	Belediye hizmetleri ile ilgili düşüncelerimi arkadaşlarımla tartışırım	( )	( )	( )	( )	( )
6	Belediye hizmetleri ile ilgili düşüncelerimi aile bireylerimle tartışırım	( )	( )	( )	( )	( )
7	Gündemdeki siyasi konulara ilişkin siyasetçilere mektup/e-posta gönderirim	( )	( )	( )	( )	( )
8	Gazete, dergi editörlerine siyasal içerikli mektup/e-posta gönderirim	( )	( )	( )	( )	( )
9	Gazetelerdeki siyasi haber ve yorumlara ilişkin kişisel düşüncelerimi ilgili yayın kuruluşlarına/yazarlarına iletirim	( )	( )	( )	( )	( )
10	İnternet sitelerinde yapılan güncel siyaset ile ilgili anketlere görüş bildiririm	( )	( )	( )	( )	( )
11	Genel seçimlerde oy kullanırım	( )	( )	( )	( )	( )
12	Yerel seçimlerde oy kullanırım	( )	( )	( )	( )	( )
13	Halkoylamalarında (referandum) oy kullanırım	( )	( )	( )	( )	( )
14	Siyasal konulardaki imza kampanyalarına katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
15	Yasal olarak izin verilmiş gösterilere, yürüyüşlere katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
16	İzinsiz olarak düzenlenen gösterilere, yürüyüşlere katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
17	Bir sendika tarafından düzenlenen grevlere katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
18	Genel seçim sürecinde siyasi parti liderlerinin düzenlediği mitinglere katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
19	Yerel seçim sürecinde belediye başkan adaylarının mitinglerine katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
20	Siyasal faaliyetlerde kullanılmak üzere yardım toplarım	( )	( )	( )	( )	( )
21	Hükümetlerin ülke yönetimine ilişkin politika/hizmetlerini takip ederim	( )	( )	( )	( )	( )
22	Muhalefet partilerinin politikalarını takip ederim	( )	( )	( )	( )	( )
23	Belediye hizmetlerini takip ederim	( )	( )	( )	( )	( )
24	Başkalarının mal ve mülküne zarar verme ihtimali olan eylemlere katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
25	Başkalarının canına zarar verme ihtimali olan eylemlere katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
26	Boykotlara katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
27	Siyasal amaçlı afiş asarım	( )	( )	( )	( )	( )
28	Siyasal amaçlı bildiri, gazete, dergi vb. dağıtırım	( )	( )	( )	( )	( )
29	İnternet ortamında toplumsal içerikli tartışmalar yapan gruplara dahil olurum	( )	( )	( )	( )	( )

30	Toplumsal konulara ilişkin panel, açık oturum, sempozyum ya da konferanslara gönüllü olarak katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
31	Toplumsal konularla ilgili olarak internet sitelerinde yapılan anketlerde görüş ifade ederim	( )	( )	( )	( )	( )
32	Toplumsal konulardaki imza kampanyalarına katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
33	Toplumsal konularda bir imza kampanyasının düzenlenmesi için girişimde bulunurum	( )	( )	( )	( )	( )
34	Toplumsal konulara dikkat çekmek için Facebook, Twitter veya diğer sosyal medyada paylaşımlar yaparım	( )	( )	( )	( )	( )
35	Toplumsal problemlerin tartışıldığı forum sitelerinde görüşlerimi dile getiririm	( )	( )	( )	( )	( )
36	Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere yardım toplarım	( )	( )	( )	( )	( )
37	Bir dernek, vakıf veya kulübün faaliyetlerinde kullanılmak üzere para toplayanlara maddi katkıda bulunurum	( )	( )	( )	( )	( )
38	Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malları ya da hizmetleri satın alırım	( )	( )	( )	( )	( )
39	Bir sivil toplum kuruluşuna destek olmak amacıyla üretilen, satılan malların, hizmetlerin satın alınmasını teşvik ederim	( )	( )	( )	( )	( )
40	Toplumsal konularda gündemi takip ederim	( )	( )	( )	( )	( )
41	Toplumsal konuları annem-babamla tartışırım	( )	( )	( )	( )	( )
42	Toplumsal konuları akranlarımla ya da arkadaşlarımla tartışırım	( )	( )	( )	( )	( )
43	Toplumsal konularla ilgili (gıdaların güvenilirliği, hastanelerin durumu gibi) TV' deki açık oturum programlarını izlerim	( )	( )	( )	( )	( )
44	Toplumsal konulara dikkat çekmek için video hazırlayıp yayınlıyorum	( )	( )	( )	( )	( )
45	Toplumsal konulara dikkat çekmek için ilgili ve yetkilileri telefonla ararım	( )	( )	( )	( )	( )
46	Toplumsal bir sorunun çözülmesi amacıyla yetkililere e-mail gönderirim	( )	( )	( )	( )	( )
47	Toplumsal sorunların çözümüne yönelik başkalarıyla işbirliği yaparım	( )	( )	( )	( )	( )
48	Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde aktif olarak görev almayı düşünürüm	( )	( )	( )	( )	( )
49	Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünde kararların alındığı kurullardan birinde yer almayı düşünürüm	( )	( )	( )	( )	( )
50	Bir sivil toplum kuruluşu, okul veya spor kulübünün faaliyetlerine gönüllü olarak katılıyorum	( )	( )	( )	( )	( )

TEŞEKKÜR EDER, İYİ GÜNLER DİLERİZ.